

Kaisa-talo

Kajsahuset

Kaisa House

Kaisa-talo

Kajsahuset

Kaisa House

Julkaisija / Utgivare / Publisher: Helsingin yliopisto

Toimittaja / Redaktör / Editor: Reino Lantto

Graafinen suunnittelu / Grafisk form / Layout: Päivi Talonpoika-Ukkonen, Unigrafia

Kansikuvat / Omslagsbilder / Cover pictures: Mikael Lindén, Tuomas Uusheimo, Anttinen Oiva Arkkitehdit

Käännökset / Översättning / Translations: Kielipalvelut, Helsingin yliopisto

Paino / Tryck / Print: Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi 2012

Copyright © 2012 Helsingin yliopisto

ISBN 978-952-10-8004-3 (sid.)

ISBN 978-952-10-8005-0 (PDF)

Kaisa-talo

Helsingin yliopiston pääkirjasto

Kajsahuset

Helsingfors universitets huvudbibliotek

Kaisa House

Helsinki University Main Library

Toimittanut Reino Lantto

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Sisälllys | Innehåll | Contents

Tulevaisuuden kirjasto	9
Framtidens bibliotek	10
A library of the future	11
Tieteen rakennustyömaa ja akateeminen olohuone	15
Det nya huvudbiblioteket är resultatet av djärva reformer	24
Bold innovations for the new Helsinki University Main Library	25
Hirvi-korttelin suuri muodonmuutos	27
Universitetet växte i stadskärnan	34
Constructing the University in the heart of the city	35
Pukevan talosta tuli lukevan talo	36
Modehuset blev kunskapens hus	37
House of fashion becomes house of knowledge	37
Uutta kirjastoarkkitehtuuria Helsingin sydämessä	39
Ny biblioteksarkitektur i hjärtat av Helsingfors	50
Modern library architecture in the heart of Helsinki	51
Rakennushankkeessa innovoitiin	53
Ett innovativt bygge	59
An innovative construction project	59
Filosofian kokoelmissa monia helmiä	60
I filosofi-samlingarna finns många pärlor	61
Numerous gems in the collections of philosophy	61

Kirjastopalveluja muotoiltiin uudelleen	63
Nya designade bibliotekstjänster	69
Redesigning library services	69
Maaailman paras uralistiikan kirjasto	70
Världens bästa bibliotek för uralistik	70
The world's leading library for Uralic studies	71
Solmutyöskentelyllä kirjastopalveluita tutkimusryhmille	73
Bibliotekstjänster för forsknings-grupperna med knutarbete	82
Library services for research groups through knotworking	83
Luther-tutkimusta monesta näkökulmasta	84
Lutherforskning ur många perspektiv	85
Luther studies from many angles	85
Tutkimusmatkailu kartutti kokoelmia	86
Forskningsresor bidrog till samlingarna	87
Accumulating collections through exploration	87
Kirjaston tietoasiantuntija auttaa tutkijaa	89
Bibliotekets informations-specialister hjälper forskarna	93
Information specialists supporting researchers	93
Tietoa ja kahvia kirjastosta	94
Informationstjänsterna serverar statistik och EU-information	95
Information services offer statistical data and EU facts	95
Amerikka-tiedon aarreaitta	96
Amerika-information i många form	96
Diverse information on the United States	97

Hei, ME muutetaan – uutta kirjastoa suunniteltiin yhdessä	99
Det nya biblioteket planerades med gemensamma krafter	109
New library planned as a joint effort	109
Taidetta kansissa ja kehyksissä	110
Konst inom bokpärmar och ramar	111
Art on the shelves and on the walls	111
Kiina-yhteistyöhön lisää voimavaroja	112
Samarbetet med Kina i fokus	114
Spotlight on China cooperation	114
Kansainvälinen yhteistyö avaa tutkimusta ja dataa	115
Internationellt samarbete gör forskning tillgänglig	118
International cooperation for increased access to research and data	118

Suomi | Kirjaston
pääaula Kaisa-talossa.

Svenska | Bibliotekets
entréhall i Kajsahuset.

English | The main lobby
of the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Tulevaisuuden kirjasto

Kaisa-talon valmistuminen on merkkipäivä yliopiston historiassa. Taloon sijoittuu Helsingin yliopiston pääkirjasto. Keskustakampuksen kirjasto toimii pääkirjaston lisäksi Minervassa Kruunuhaassa. Kirjasto on yliopiston sydän. Helsingin yliopiston sydän sykkii nyt uudella, tulevaisuuteen suuntautuvalla tavalla.

Uusi kirjastotalo on arkkitehtonisesti varsin ainutlaatuinen. Puhe siitä, ettei Helsingissä uskalleta toteuttaa wau-arkkitehtuuria, ei ainakaan Helsingin yliopiston kohdalla pidä paikkaansa. Talo muuttaa olennaisella tavalla Kaisaniemenkadun ja Fabianinkadun näkymiä. Yliopisto onkin monen rakentamisprojektinsa ansiosta pystynyt keskeisellä tavalla vaikuttamaan Helsingin kaupunkikuvaan, sekä keskustassa että kampuksillamme. Kaisa-talo tulee hienoon seuraan.

Kaisa-taloon tuleva kirjasto on myös hieno symboli ja lopullinen osoitus yliopiston kirjastolaitoksen mittavasta kehittämisprojektista, joka on liittänyt

lukuisat tiedekunta- ja laitost kirjastot yhteen, Helsingin yliopiston kirjastoksi. Yliopiston aikanaan hyvin hajanaista kirjastolaitosta, jonka hajanaisuuteen liittyviä resurssimenetyksiä oli jo ulkopuolisissakin arvioinneissa todettu, on pyritty järjeistämään siten, että sen resurssit saadaan mahdollisimman hyvään käyttöön. Kaisa-talon valmistuttua Helsingin yliopiston kirjaston toimintojen fyysinenkin yhdistäminen on nyt toteutettu myös keskustakampuksella. Vuonna 2010 muodostetun yliopiston kirjaston keskitetyt palvelut saadaan pääkirjastossa samoin ensi kertaa saman katon alle palvelemaan koko kirjastolaitosta ja käyttäjiä.

Helsingin yliopiston uudessa strategiassa painotetaan opetusinfrastruktuurin kehittämistä tärkeänä toimenpiteenä, kun viedään yliopistoa opetuksen osalta kohti maailman 50 parhaan yliopiston joukkoa. Kaisa-taloon tulevalla kirjastolla on tässä keskeinen rooli. Se tulee toimimaan uudenaikaisena oppimiskeskuksena, jonka toiminta perus-

tuu uusimpaan yliopistopedagogiseen osaamiseen ja opetusteknologiaan. Talossa ollaan mukana rakentamassa oppimisen ja opetuksen tulevaisuutta.

Sekä ulkomuodoltaan että toiminnaltaan talo edustaa huippumodernia oppimisen muotoilua. Talon avaaminen onkin Helsingin yliopiston yksi tärkeä osuus maailman muotoilupääkaupunkivuoden, World Design Capital 2012, näyttävästä hankesalkusta. Vaikka Kaisa-talo on tarkoitettu yliopistolaisille, uudenlaiseksi oppimisen ja tutkimuksen keskuksesi, se tulee tämän ohessa toimimaan myös kaikkien kansalaisten yhteisenä kokoontumistilana.

Hieno hanke on saatu päätökseen. On hyvä, että hanketta on dokumentoitu hienoon kirjaan.

Thomas Wilhelmsson
Helsingin yliopiston rehtori

Framtidens bibliotek

Att Kajsahuset nu står färdigt är en stor händelse i universitetets historia. Huset blir säte för Helsingfors universitets huvudbibliotek. Campusbiblioteket i centrum har verksamhet både i huvudbiblioteket och i Minerva i Kronohagen. Biblioteket är universitetets hjärta som nu slår med en ny, modern puls.

Arkitektoniskt sett är det nya bibliotekshuset unikt. Att Helsingfors inte skulle våga satsa på arkitektur med hög "wow-faktor" stämmer åtminstone inte när det gäller Helsingfors universitet. Med Kajsahuset förändras stadsbilden på Kajsaniemigatan och Fabiansgatan radikalt. Universitetet har tack vare sina många byggnadsprojekt lyckats sätta sin prägel på Helsingfors stadsbild på ett avgörande sätt, både i centrum och på universitetets olika campusområden. Kajsahuset är i gott sällskap.

Biblioteket i Kajsahuset är också en fin symbol och ett lyckat resultat av det omfattande projektet som gick ut på att

utveckla universitetets biblioteksväsende. I och med projektet har man nu lyckats föra samman ett antal fakultets- och institutionsbibliotek till ett enda bibliotek, Helsingfors universitets bibliotek. Målet har varit att rationalisera universitetets biblioteksväsende så att resurserna kan användas på bästa möjliga sätt. Bibliotekets tidigare splittrade verksamhet ledde till resursförluster, vilket även externa utvärderingar visade. När Kajsahuset nu är färdigt har verksamheten vid Helsingfors universitets bibliotek koncentrerats rent fysiskt också i centrum. Det nya huvudbiblioteket grundades 2010 och bibliotekets centraliserade tjänster är i Kajsahuset för första gången tillgängliga under ett och samma tak.

I Helsingfors universitets nya strategi betonas utvecklingen av undervisningsinfrastrukturen som en viktig undervisningsrelaterad åtgärd när det gäller att bli ett av de 50 främsta universiteten i världen. Här kommer biblioteket i Kajsahuset att ha en central roll. Bibliote-

ket kommer att vara ett modernt lärandecentrum med det senaste i fråga om universitetspedagogisk kompetens och teknik. Huset kommer att vara en viktig arena för utvecklingen av framtidens lärande och undervisning.

Både när det gäller utformning och verksamhet är huset ett exempel på toppmodern design för lärande. Invigningen av huset är ett av Helsingfors universitets bidrag till den imponerande projektportföljen under designåret World Design Capital 2012. Även om Kajsahuset riktar sig till universitetsvärlden och är ett innovativt centrum för lärande och forskning, kommer det också att vara ett gemensamt rum för alla finländare.

Ett fint projekt har slutförts och dokumenterats i en fin bok.

Thomas Wilhelmsson
Helsingfors universitets rektor

A library of the future

The completion of the Kaisa House marks a special day in the history of the University. The building will house the Helsinki University Main Library. In addition to the Kaisa House, the City Centre Campus Library operates in the Minerva learning centre in the district of Kruununhaka. The library is always the heart of a university, and the heart of the University of Helsinki now pulsates with renewed vigour to the rhythm of the future.

Architecturally, the new library building is unique. Claims that Helsinki lacks the courage to go for the “wow factor” in its architectural projects do not apply to the University of Helsinki. The Kaisa House fundamentally renews the streetscapes of both Kaisaniemenkatu and Fabianinkatu streets. In fact, the University of Helsinki has, through many of its building projects, transformed the Helsinki cityscape, both in the city centre and on the campuses. The Kaisa House is an addition to an impressive selection of University buildings

The library in the Kaisa House is also a fine symbol marking the final

culmination of the extensive development of the University of Helsinki library system which now unites the numerous faculty and departmental libraries into a single unit, the Helsinki University Library. The incoherence and consequent loss of resources in the University's library system was the focus of attention also in external evaluations; efforts were thus made to rationalise the library system so that its resources would be put to good use. With the completion of the Kaisa House, the physical merger of the operations of the Helsinki University Library is now completed on the City Centre Campus as well. The central services of the Helsinki University Library, established in 2010, are now for the first time under one roof in the Main Library, at the disposal of library users and the entire library system.

The new Strategic Plan for the University of Helsinki highlights the development of the teaching infrastructure as one of the key factors in bringing the University closer to the 50 leading universities in the world in terms of teaching. The library in the Kaisa House

will play a key role in these endeavours. It will function as a modern learning centre drawing from state-of-the-art pedagogical expertise and educational technology. The Kaisa House will contribute to the creation of new forms of learning and teaching.

The building's form and function both represent ultra modern design for learning. The inauguration of the Kaisa House is, in fact, an important part of the impressive project portfolio of Helsinki's year as World Design Capital 2012. Even if the Kaisa House was designed for the academic community to serve as a modern learning and research centre, it will also offer a meeting place for all citizens alike.

An outstanding project has been completed. I am pleased that it is documented in this outstanding publication.

Thomas Wilhelmsson

Rector of the University of Helsinki

KAISA SINIKARA

Tieteen rakennustyömaa ja akateeminen olohuone

Upouusi yliopiston pääkirjasto Helsingin sydämessä ja kampuksen keskellä kertoo siitä, että Helsingin yliopisto arvostaa kirjastoaan. Kaisa-talo on ennen kaikkea työ- ja kohtaamispaikka yliopistolaisille. Talon arkkitehtuuri uudistaa sisältöjä ja ympäristöään. Se korostaa akateemisen tutkimuksen monimuotoisuutta, joka perustuu kriittisyyteen ja luovuuteen. Yliopiston opiskelijalle kirjasto luo mahdollisuuksia kartuttaa tietojaan ja osaamistaan. Kirjasto tarjoaa myös taitoja, sivistystä ja kulttuuria. Kirjaston tehtävä on luoda edellytyksiä kaikelle tälle monimuotoisuudelle.

E-tieteen tavoitteet ovat viime vuosina vaikuttaneet merkittävästi tieteellisen työn infrastruktuureihin. Digitaalisen murroksen myötä yliopistokirjastot kautta maailman ovat etsineet uusia ratkaisuja. Muutokset koskettavat kirjastojen sekä fyysisiä että sisällöllisiä toimintaedellytyksiä – uudet aineistot vaikuttavat tilatarpeisiin, asiakkaiden kohtaamiseen ja henkilöstön osaamiseen. Muutosten onnistunut toteuttaminen edellyttää kirjastolta aktiivista tulevaisuuden ja ympäristön luotaamista, mutta ennen kaikkea tiedeyhteisön ja yliopiston johdon sekä uusien yhteistyötahojen kumppanuutta.

Helsingin yliopisto kuuluu eurooppalaisten perinteikkäiden tutkimusyliopistojen LERU-verkostoon (League of European Research Universities). Kansainvälisen akateemisen maailman perinteet luovat lujan perustan jatkuvalle uudistumiselle.

Kirjasto muuttuu yliopiston uudistuessa

Helsingin yliopistossa toimii 2010-luvulla kaksi suurta kirjastokokonaisuutta: Kansalliskirjasto ja Helsingin yliopiston kirjasto. Niillä on selkeästi erilainen tehtävä- ja kokoelmaprofiili. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana molemmat ovat muotoutuneet uudennaisiksi kokonaisuuksiksi.

Suomi | Kuvia Kaisa-talon sisäänkäynneistä ja pääportaikosta (sivut 12–14).

Svenska | Kajsahusets ingångar och huvudtrappa (sidor 12–14).

English | Entrances to the Kaisa House and the main staircase (pages 12–14).

Photo: Tuomas Uusheimo

Kansalliskirjastossa ovat Helsingin yliopiston vanhat historialliset kokoelmat kansalliskokoelman lisäksi. Niiden ainutlaatuisuuden taustalla on historia: Helsingin yliopisto oli vuodesta 1640 aina 1900-luvun alkupuolelle Suomenmaan ainoa yliopisto. Kansalliskirjaston – silloisen Helsingin yliopiston kirjaston – kansalliset roolit tietoyhteiskunnan uudistajana ja palvelukeskuksena voimistuivat 1990-luvulla. Myös kirjaston rooli selkeytyi nimenmuutoksella Kansalliskirjastoksi. Samalla sen tehtävä maan kaikkien kirjastosektoreiden palvelukeskuksena kirjattiin yliopistolakiin vuonna 2006.

Uuden *Helsingin yliopiston kirjaston* kehitys erillisistä tiedekunta- ja laitospirjastoista sekä opiskelijakirjastosta yhtenäiseksi organisaatioksi kuvastaa samoin muuttuvan informaatioympäristön valtavirtaa. Helsingin yliopiston kirjasto aloitti toimintansa yhtenä organisaationa 1.1.2010, mutta sen historia ulottuu aina 1700- ja 1800-luvuille. Kirjaston vanhin osa Opiskelijakirjasto perustettiin 1858 kokoamalla osakuntien kirjastot yleiseksi ylioppilaskirjastoksi. 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa perustettiin useita yliopiston laitos- ja seminaarikirjastoja.

Yliopiston laajetessa jokaiseen laitokseen ja yksikköön luotiin akateemisen työskentelyn edellyttämiä kirjakokoelmia. 1990-luvun puolivälissä erillisiä kirjastoja ja kirjastokokoelmia oli noin 160. Määrätietoinen yliopiston ja myös kirjastotoiminnan strateginen kehittäminen alkoi 1990-luvulla. Tämän jälkeen kirjastot on koottu neljän kampuksen sydäminä toimiviin uusiin rakennuksiin vuosina 1998–2012. Samaan aikaan kirjastopalvelut ovat läpikäyneet voimakkaan muutoksen digitaalisen julkaisemisen yleistyessä.

Rohkeita rakenteellisia muutoksia

Vanhujen ja arvostettujen yliopistojen kirjastopalvelut ovat historiansa kuluessa kasvaneet, moninaistuneet ja kerrostuneet. Helsingin yliopiston kirjastolaitos kuvasti 1990-luvun alkupuolella saksalaista yliopistokirjastojen mallia, johon kuului suuren pääkirjaston lisäksi erillislaitoksia sekä tiedekunta- ja laitospirjastoja. Yhteistä koordinoituvastuuta ei ollut kenelläkään.

Helsingin yliopisto aloitti 1990-luvulla laajan rakenteidensa uudistamisen. Talouselama ei lamauttanut yliopiston toimintaa, päinvastoin. Monitahoinen toimintojen uudelleen järjestely ja kampusten rakentaminen vauhdittui. Uudistaminen perustui sisäisiin ja ulkoisiin arviointeihin sekä strategiseen suunnitteluun.

Kirjastotoiminnan uudistaminen nivottiin tieteenaloja kokoavien kampusten rakentamiseen ja strategiseen suunnitteluun. Kansainvälistä arviointia käytettiin kehittämisen linjaajana vuosina 2000 ja 2004. Vaikutteita haluttiin saada erityisesti maista, joissa yliopistokirjastot olivat jo paneutuneet digitaalisen julkaisemisen vaikutuksiin, ts. Britannista ja Hollannista mutta myös naapurimaasta Ruotsista. Muutoksia Helsingin yliopistossa on tehty analysoiden, selvityksiin pohjautuen ja laajasti keskustellen.

Kaikissa LERU-yliopistojen kirjastoissa on tehty uudistuksia digitaalisen julkaisemisen yleistyessä. Tilojen uudelleenjärjestelyä on tehty useiden yliopistojen kirjastoissa, mm. Oxfordissa, University College of Londonissa, Utrechtissa jne. Oxfordin laajoille kokoelmille on rakennettu automatisoitu varastokirjasto, jossa on tilaa 8,4

miljoonalle niteelle ja noin 250 hyllykilometrille. Perinteikkäitä kirjastorakennuksia uudistetaan vastaamaan paremmin tutkimuksen ja oppimisen edellytyksiä ja käyttäjien muuttuvia tarpeita. (<http://www.bodleian.ox.ac.uk/about/buildings>).

Useiden LERU-kirjastojen haasteena on sijainti kaupunkien keskeisillä ja täyteen rakennetuilla alueilla, mistä syystä uusien keskitettyjen kirjastojen rakentaminen on ollut mahdotonta. Helsingin yliopiston kirjasto onkin erityisen onnekas saadesaan modernin, toimivan ja näyttävän kirjaston keskelle kaupungin ydinkeskustaa.

Helsingin yliopisto on toteuttanut suhteellisen lyhyessä ajassa laajempia ja rohkeampia rakenteellisia muutoksia kuin useat suuret ja merkittävät eurooppalaiset yliopistot. Poikkeuksellista on, että 160 erillistä kirjastoa ja kirjakokoelmaa on onnistuttu kokoamaan yhteen organisaatioon ja viiteen palvelukykyiseen palvelupisteeseen. Kaikilla palveluyksiköillä on uudet tilat ja tieteenalojen tarpeita vastaavat palvelut.

Keskittämällä parempia digitaalisia palveluja

Kirjastojen toimintojen ja johtamisen keskittämisellä on ollut useita vaikutuksia. Se on vahvistanut tutkimuksen mahdollisuuksia tieteiden rajapinnoissa ja uusien kumppanien kanssa. Keskittäminen on tehostanut kirjaston käyttöä ja kokoelmien johdonmukaista kartuttamista. Se on myös vahvistanut kirjastohenkilöstön osaamista ja erikoistumista mm. digitaalisen julkaisemisen, e-tieteen ja tieteenalojen erityistarpeiden edellyttämällä alueilla. Keskittäminen on myös antanut mahdollisuuksia uudistaa opiskelijoiden ja muiden käyttäjien palveluja.

Helsingin yliopiston kirjaston painetut kokoelmat eivät voi laajuudessa kilpailla esimerkiksi sellaisten tutkimusyliopistojen kanssa kuin Oxford ja Cambridge. Humanistisen tutkimuksen kannalta keskeisiä kokoelmia on Kansalliskirjastossa ja Helsingin yliopiston kirjastossa. Luonnontieteellisillä aloilla kirjasto on sen sijaan pystynyt hankkimaan keskeiset ja merkittävät lehdet digitaalisina versioina.

Yliopistojen opetusmuodot heijastuvat myös kirjastoihin. Suomalaisissa yliopistoissa ja erityisesti humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla oppimismalliin kuuluu melko runsaasti kurssikirjallisuuden lukemista ja tenttimistä. Helsingin yliopistossa opiskelijoiden työtä on tuettu laajalla kurssikirjallisuuden kokoelmalla ja lainausmahdollisuuksilla. Digitaalisten aineistojen lisääntyvä käyttö muuttaa palvelumallia, mutta hitaammin kuin kirjastossa on ennakoitu.

Suomalainen kirjastopalvelujen malli on nojannut verkostomaiseen yhteistyöhön ja kansallisiin keskitettyihin palveluihin. Kansalliskirjasto on kehittänyt 1990-luvulta lähtien laaja-alaisia konsortiomalleja kirjastojärjestelmien ylläpitoon ja digitaalisten lehtien ja tietokantojen ostamiseen. Samoin kansallisen Varastokirjaston vuoksi yksittäisellä yliopistolla ei ole tarvetta rakentaa omia varastokirjastoja samalla tavoin kuin esimerkiksi Oxfordissa. Kirjastot ovat voineet säästää tilakuluissa ulkoistaessaan vähän käytetyn aineiston säilytyksen ja lainaamisen Varastokirjastolle.

Myös Kansalliskirjastoa koskevat ratkaisut ovat erilaisia kuin useissa Euroopan maissa ja myös Skandinaviassa. Kansalliskirjastolla on Suomessa laajaa vastuuta keskitettyjen palvelujen kehittämisestä kaikille kirjastosektoreille. Helsingin yliopiston kirjasto on puolestaan profiloitunut oman yliopiston ja sen eri aloja edustavien kampusten ajankohtaisiin palvelutarpeisiin.

Suomi | Kampuskirjastojen näkymiä. Vasemmalta lukien Minerva, Kumpula ja Terkko.

Svenska | Campusbibliotekerna Minerva (vänster), Gumtåkt och Terkko.

English | Campus library scenes. From the left: Minerva (City Centre), Kumpula and Terkko (Meilahti).

Photos: Mikael Linden

Uuden pääkirjaston tavoitteet

Helsingin ydinkeskustan Kaisa-talossa on useita toimijoita. Yliopiston pääkirjaston lisäksi talossa on kirjakahvila ja liiketiloja.

Pääkirjastoon sijoittuvat keskeinen osa keskustakampuksen kirjastosta ja koko kirjaston yhteiset palvelut (hallinto, kehittäminen ja viestintä, hankinta- ja metadata ja verkkopalvelut) sekä kirjaston johto. Uusia palvelun tarjoajia ovat myös American Resource Center ja Tilastokeskuksen kirjaston neuvontapiste. Kotimaisten kielten kesuksesta kokoelmiin siirtyy vuonna 2012 suomalais-ugrilainen kokoelma. Suomen Akatemian tutkimuspoliittinen kirjasto integroitiin kokoelmiin jo 2010.

Kaisa-talon valmistuminen päättää noin 15 vuotta kestäneen yliopiston kirjasto- ja tietopalvelujen infrastruktuurin rakennusvaiheen 1998–2012.

Pääkirjastossa toimivaan kampuskirjastoon muuttavat aiemmat humanistisen, oikeustieteellisen, teologisen ja valtiotieteellisen tiedekunnan kirjastot, Opiskelijakirjasto sekä Svenska social- och kommunalhögskolans bibliotek, yhteensä 10 nykyistä toimipaikkaa. Käyttätymistieteiden kirjastopalvelut hoidetaan edelleen pääosin Siltavuorenpenkereellä toimivassa Minerva-rakennuksessa, joka valmistui 2005.

Kampuskirjastoa käyttää 22 000 perustutkinto-opiskelijaa, yli tuhat opettajaa ja tutkijaa sekä muut tiedon tarvitsijat. Kirjastokäyntejä ennakoidaan tulevan noin miljoona vuodessa. Lainoja annetaan vuosittain noin 2,5 miljoonaa. Vilkkainta käyttö on ollut Opiskelijakirjastossa.

Erityistä keskustakampuksen tieteenaloille on painettujen kokoelmien laajuus, noin 30 000 hyllymetriä. Keskustakampuksen kirjasto vastaa humanististen ja yhteiskuntatieteellisen alojen palveluista Kansalliskirjaston tutkimuskirjaston kanssa sovittujen vastuiden mukaisesti.

Kolme muuta kampuskirjastoa vastaavat luonnontieteen ja lääketieteen palveluista. Kumpulan kampuskirjaston vastuulla ovat ns. kovien tieteiden palvelut. Meilahden kampuskirjasto Terkko toimii lääketieteen keskeisenä infrastruktuuriina, ja Viikin kampuskirjasto huolehtii biotieteiden, maatalous- ja metsätieteiden, farmasian ja eläinlääketieteen tietopalveluista. Yliopiston kampukset ovat olleet vetovoimaisia alueita myös sektoritutkimuslaitoksille. Niiden kanssa on tehty palvelusopimuksia kirjastopalveluista.

Yliopiston kirjaston profiloitumista kuvastaa Kaisa-talon kirjaston nimeäminen Helsingin yliopiston pääkirjastoksi. Pääkirjasto on yliopistoissa yksikkö, jossa on laajan palvelutoiminnan lisäksi koko kirjastoa palvelevia yhteisiä toimintoja ja vastuu kokonaisuuden johtamisesta. Määrittely selkeyttää erityisesti kansallisen kirjastoorganisaation Kansalliskirjaston ja toisaalta yliopiston tutkimuksen ja oppimisen arkea jakavan Helsingin yliopiston kirjaston työnjakoa ja rooleja yliopistossa. Sen sijaan kampuskirjastojen merkitystä omalle kampukselleen ja koko toiminnan kehittämiselle määrittely ei muuta.

Pääkirjaston tilojen suunnittelussa on ollut seuraavanlaisia tavoitteita:

- Toimiva, monikäyttöinen ja muuntuva tieteellisen kirjaston tila.
- Looginen ja selkeä: toiminnot löytyvät ja tilan voi hahmottaa helposti. Hyvät opasteet/opastejärjestelmät.
- Edustava ja kiinnostava, innovatiivisuutta tukeva tila.
- Erityisesti tutkimuskirjastopalveluiden alueesta rauhallinen ja luovuutta edistävä.
- Viihtyisä kohtaamispaikka ja työympäristö sekä asiakkaille että työntekijöille: ilmastointi, lämpö, valo, akustiikka.
- Esteetön toimintaympäristö.
- Tilan hyvä ja luova ilmapiiri, joka kutsuu luokseen.

Tilasuunnittelun haasteita ovat olleet mm.

- Miten hahmottaa helposti äänekkäiden ja hiljaisten alueiden rajat.
- Miten välttää varastomainen tunnelma kokoelmien laajuudesta huolimatta.
- Miten ohjataan suuret asiakasvirrat oikein, luontevasti ja tehokkaasti.
- Suurten materiaalivirtojen ja painettujen kokoelmien elinkaaren logistiikka on pyritty ottamaan huomioon.
- Eri kirjastotoimintojen ergonomiset ratkaisut.
- Taloon sijoittuu runsaasti henkilöstöä (noin 140 henkeä); työtilojen sijoittelu, viihtyisyys, sosiaalitilat ja neuvottelutilat sekä yhteisöllisyyden tukeminen.

Kaisa-talon kirjasto on tieteen rakennustyömaa, jossa erilaiset oppimis-, opetus- ja tutkimusmallit voivat toimia ja luoda uutta. Moderni toimivuus ja monipuoliset kokoelmat eivät sellaisenaan riitä, vaan tilojen kehitystä ohjaavat myös viihtyisyyden, esteettisyyden ja design-ajattelun tavoitteet. Kirjasto onkin yliopistolaisten olohuone ja oppimiskeskus, jossa sovitut ja arvaamattomat kohtaamiset voivat johtaa tieteen rikastumiseen.

Rakentaminen – intensiivisen prosessin etappeja

Arkkitehtuurikilpailua edelsi noin vuoden mittainen valmistelu vuosina 2005–2006. Keskustakampuksen tiedekuntien ja kirjastojen johdon tehtävänä oli selvittää erilaisia vaihtoehtoja, kokoelmaratkaisuja ja toimintojen yhdistämisen edellytyksiä. Tässä vaiheessa päädyttiin siihen, että käyttäytymistieteellistä tiedekuntaa palveleva Minerva-yksikkö voisi säilyä erillisenä. Muut kirjastoyksiköt koottaisiin uuteen taloon, mikäli sellainen olisi mahdollista. Keskustakampuksen silloiset kirjastonjohtajat laativat tulevaa kirjastotilaa ajatellen vision ja mission, jotka myöhemmin tulivat osaksi arkkitehtuurikilpailun ohjelmaa. Tiedekuntien päätöksen jälkeen yliopisto hankki Kaisaniemenkatu 5:n kokonaisuudessaan omistukseensa vuonna 2006. Talon rakentaminen oli mahdollista aloittaa vuonna 2010, jolloin liikehuoneistojen vuokrasopimus päättyi.

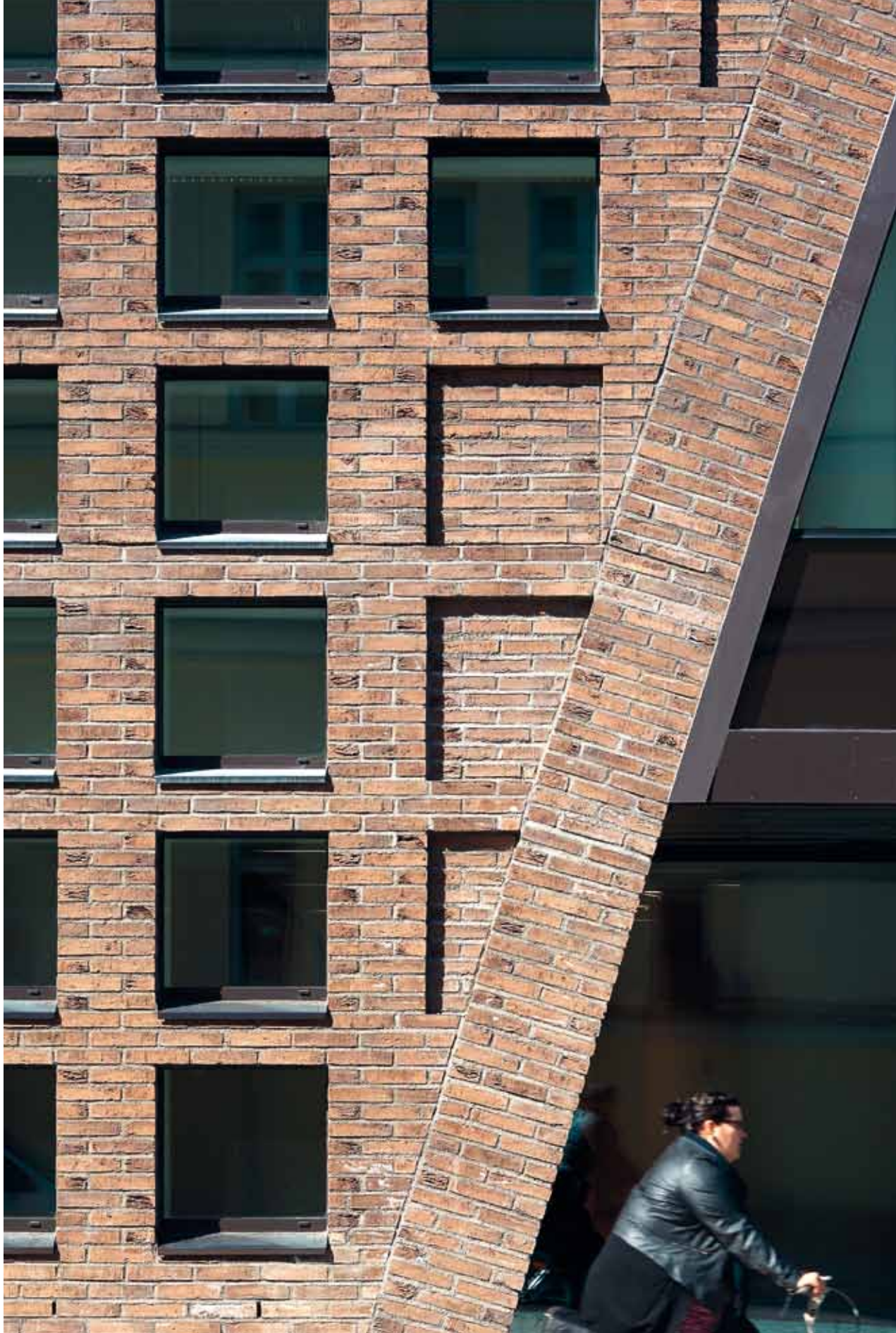
Kilpailun suunnitteluryhmässä oli kirjaston ja tiedekuntien asiantuntemusta tilasuunnittelun lisäksi. Kilpailuohjelma valmistui vuodena 2007 heinäkuussa, ja arkkitehdin valinta tehtiin vuonna 2008. Kilpailussa päätettiin käyttää uudena-

Suomi | Osa
Fabianinkadun
julkisivusta.

Svenska | En del
av fasaden på
Fabiansgatan.

English | A part of
the Fabianinkatu
façade.

Photo: Tuomas Uusheimo

ta mallia, jonka kautta myös nuorille arkkitehdeille haluttiin antaa mahdollisuus osoittaa kykyjään.

Voittanut suunnitelma herätti ihastusta vahvan arkkitehtonisen ilmeensä vuoksi. Sen nähtiin vaikuttavan kaupunkikuvaan liittymällä Kaisaniemenkadun tiilirakenteisiin ja tuomalla omaleimaista, vahvaa visuaalisuutta voimakkailla kaarirakenteillaan. Rakennussuunnitelma oli myös logistisesti toimiva. Oli nähtävissä, että käyttäjille olisi mahdollista luoda viihtyisät, toimivat, muuntojoustavat sekä esteettisesti mielenkiintoiset tilat suunnitelmaa soveltaen.

Rakentamista on leimannut hyvä yhteistyövire suunnittelijoiden ja käyttäjien välillä. Kirjasto on koonnut lukuisia valmisteluryhmiä kirjastotoiminnan eri osa-alueita varten. Yhteinen tavoite on koettu innostavana. Pääurakoitsijan kanssa yhteistyö on samoin toiminut hyvin, ja erityisesti on mainittava urakoitsijan positiivinen ote viestinnässä.

Työn onnistumista on tukenut merkittävästi aktiivinen viestintä. Viikoittainen työmaakirje on pitänyt käyttäjiä ja naapureita ajan tasalla ja valmistanut seuraavaan vaiheeseen. On voitu ennakoida mahdollisia haittoja esim. kampuksella liikkumisessa tai meluhaittoja. Kirjastosuunnittelijan blogi ja kirjaston verkkolehti ovat kertoneet työn etenemisestä ja vaikutuksista kirjastoon. Suunnitteluvaiheessa ja rakennustyövaiheessa aiheesta on järjestetty tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia kirjastossa toimiville, opiskelijoille ja kirjaston sidosryhmille. Kaisa-talon suunnittelua on esitelty mm. kansainvälisissä konferensseissa.

Kirjaston tulevaisuuden rooleja

Akateemiset kirjastot ovat tienhaarassa, ja edessä on useita vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita. Onko kirjasto ennen kaikkea tietovarantojen omistaja/hallinnoija, tiedonvälittäjä, kouluttaja vai tulisiko sen panostaa ensi sijassa uusien ratkaisemattomien tiedonhallintamallien kehittelyyn? Tulisiko kirjaston keskittyä paikallisesti oman yliopiston tehtäviin vai liittoutua oman maan ja kansainvälisten kumppanien kanssa mittakaavaetujen saavuttamiseksi? Millä vauhdilla e-tiede etenee eri tieteenaloilla? Voimavarojen niukkeneminen pakottaa valintoihin. Valinnat ovat samalla arvovalintoja, joilla saattaa olla pitkäkestoisia seurauksia.

Kirjaston muuttuvaa tehtävää on mahdollista hahmottaa nelikenttänä, jossa vaikiintuneilla palveluilla ja aivan uusilla toiminnoilla on oma kehityskaarensa. Ikäikaista roolia kuvaa sanonta: ”kirjasto on käyttöä varten”. Siksi yliopistokirjaston muutosta ohjaavat käyttäjien muuttuvat tarpeet. Mitä vaikeammista ja hankalammin hahmotuvista tehtävistä on kyse, sitä määrätietoisemmin uutta on etsittävä yhdessä käyttäjien kanssa – yhteiskehittelyn ja tutkimuksen kautta. Kirjasto on soveltanut tällaista mallia useissa hankkeissaan.

Kirjaston palveluja tutkimusryhmien prosesseissa on hahmotettu professori **Yrjö Engeströmin** johtamassa Solmu-tutkimushankkeessa. Uutta opiskelijapalvelujen kulttuuria luodaan yhdessä palvelumuotoilun asiantuntijoiden kanssa ja osana Helsingin World Design Capital-vuotta. Laaja-alaisia tutkimusdatan hallin-

taan liittyviä kysymyksiä on pilotoitu yhdessä tutkimusryhmien ja eurooppalaisten asiantuntijoiden kanssa.

Kirjastojen keskittämisenellä on ollut useita vaikutuksia. Se vahvistaa mahdollisuuksia toimia tieteiden rajapinnoissa. Keskittäminen tehostaa kirjaston käyttöä ja kokoelmien johdonmukaista kartuttamista. Se antaa mahdollisuuksia syventää kirjastohenkilöstön osaamista yliopiston ja tieteenalojen uusien strategisten tarpeiden edellyttämällä alueilla. Uudet palvelutarpeet vaikuttavat kirjaston henkilörakentamiseen. Erikoistuneita asiantuntijoita tarvitaan entistä enemmän.

Kirjasto muuttuu edelleen 2020–2030-luvuilla. Helsingin yliopistossa on rohkeasti uudistettu kirjastolaitosta monipuolisiksi työskentely- ja oppimisympäristöiksi. Palvelumuotoilun keinoin halutaan uudistaa opiskelijoiden ja muiden käyttäjien palveluja. Monimuotoisuus ja monialaisuus edistävät oppijan ja tutkijan työtä ja viihtyvyyttä. Erilaisille oppijoille ja tutkijoille rakennetaan heidän työskentelytyyliinsä tukevia palveluja ja tiloja. Tutkijapalvelujen painopiste siirtyy entistä selkeämmin verkkoon.

Mahdollisuudet täysin virtuaaliseen palvelutarjontaan kasvavat useilla aloilla. Kuten useat tutkijat ovat kuitenkin huomauttaneet, ihminen ei oleellisesti muutu, vaikka uusia työvälineitä ja mahdollisuuksia on saatavilla. Yliopiston uusi pääkirjasto Kaisa-talossa antaa erinomaiset mahdollisuudet toteuttaa tulevaisuuden monia mahdollisia skenaarioita. Kirjasto on tulevaisuudessakin yliopiston yhteisöllisyyttä lujittava kumppani. Se on sekä yliopistolaisten yhteinen että kunkin oma tila, joka luo mahdollisuuksia yllättäville kohtaamisille, löydöille ja luovuudelle.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitaja.

Suomi | *Kirjaston aula
Kaisa-talossa.*

Svenska | *Bibliotekets
entréhall i Kajsahuset.*

English | *The lobby of the
Kaisa House.*

Photo: Tuomas Uusheimo

Det nya huvudbiblioteket är resultatet av djärva reformer

Universitetets splittrerna huvudbibliotek i hjärtat av Helsingfors och universitetets campus är ett bevis på att Helsingfors universitet uppskattar och värdesätter sitt bibliotek. Biblioteket i Kajsahuset är framför allt en arbets- och mötesplats för universitetsfolket. Husets arkitektur för-

nyar både innehåll och omgivning och framhäver den akademiska forskningens många former.

Utmaningen för många universitetsbibliotek är läget i stadscentrum och i färdigbyggda områden, som gör att det ofta är omöjligt att bygga nya centralbibliotek. Helsingfors universitets bibliotek kan därför skatta sig lyckligt som har fått en modern, funktionell och intressant byggnad i centrum av Helsingfors.

Det fullbordade Kajsahuset markerar slutet på det nästan 15 år långa projektet (1998–2012) som gick ut på att skapa en ny infrastruktur för universitetets biblioteks- och informationstjänster. På förhållandevis kort tid har stora struk-

turella förändringar genomförts. Omkring 160 separata bibliotek och boksamlingar har sammanförts till en enda organisation med fem verksamhetsställen. Samtliga serviceenheter har nya lokaler och tjänster som motsvarar vetenskapsgrenarnas behov.

I huvudbiblioteket finns en väsentlig del av Campusbiblioteket i centrum, gemensamma tjänster för hela biblioteket (förvaltning, utveckling och kommunikation, anskaffnings- och metadatatjänster, nätbaserade tjänster) och bibliotekets ledning. Nya tjänsteproducenter är American Resource Center och Statistikcentralen.

Biblioteket inhyser bibliotek som tidigare funnits på tio olika verksamhetsställen, nämligen Humanistiska, Juridiska, Teologiska och Statsvetenskapliga fakulteternas bibliotek, Studentbiblioteket och Svenska social- och kommunalhögskolans bibliotek.

Campusbiblioteket används av 22 000 grundexamensstuderande och över tusen lärare och forskare och också av andra användare. Biblioteket kommer att ha omkring en miljon besökare per år. Antalet lån per år är ca 2,5 miljoner. Studentbiblioteket är det bibliotek som har använts flitigast.

Speciellt för vetenskapsgrenarna på campus i centrum är de tryckta samlingarnas omfattning, ca 30 000 hyllmeter. Campusbiblioteket i centrum svarar för tjänster inom humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskaper efter överenskommelse med Nationalbiblioteket.

Att koncentrera verksamheten och samarbeta med Nationalbiblioteket ger bättre förutsättningar än hittills att hantera den digitala utvecklingen och utveckla digitala tjänster för forskare och studenter.

Biblioteket fortsätter att utvecklas på 2020- och 2030-talen. Tjänsterna för studenter och andra användare kommer att utvecklas med hjälp av tjänstedesign. Mångsidighet och mångvetenskaplighet främjar studenternas och forskarnas arbete och trivsel. För studenter och forskare med annorlunda behov utvecklas tjänster och lokaler som stöder deras arbetssätt. Tjänsterna för forskare kommer i allt högre grad att finnas på webben.

Bold innovations for the new Helsinki University Main Library

The brand new Helsinki University Main Library in the heart of the city and the middle of the City Centre Campus demonstrates how much the University values its library. The library in the Kaisa House will function primarily as a working and meeting place for the academic community. The building architecture is innovative in terms of both content and the environment and highlights the diversity of academic research.

As the challenge for many university libraries is to find a central location in fully built-up areas, which has prevented the construction of new central libraries, the Helsinki University Library is particularly lucky to be able to move into a modern, functional and imposing building in the centre of the city.

The completion of the Kaisa House marks the end of a 15-year process (from 1998 to 2012) involving the construction of new infrastructures for the University's library and information services. Major structural changes have been made in a relatively short period: some 160 separate libraries and book collections have been successfully merged into a single organisation with five service units, each occupying new facilities and offering the required discipline-specific services.

The Helsinki University Main Library will house key sections of the City Centre Campus Library, general library services (administration, development and communication, acquisitions and metadata, and network services) and the library leadership. New service providers will include the American Resource Center and the information desk of the Library of Statistics.

The other occupants will include the previous libraries of the faculties of arts, law, theology and social sciences, the Undergraduate Library and the library of the Swedish School of Social Science, which were formerly located in a total of ten different venues.

The users of the campus library will include 22,000 undergraduate students, more than 1,000 teachers and researchers as well as other information seekers, who are expected to make a total of about one million visits per year. The annual number of loans is approximately 2.5 million, and the highest visitor numbers have been recorded in the Undergraduate Library.

One of the special features of the disciplines on the City Centre Campus is the wide scope of printed collections, totalling some 30,000 metres of shelf space. The City Centre Campus Library will be responsible for services in the humanities and social sciences according to the responsibilities agreed with the National Library.

Central operations and cooperation with the National Library of Finland will facilitate the transition to digital content and enhance the digital services provided to researchers and students.

The library will continue to evolve in the 2020s and 2030s. Service design will be used to overhaul the services offered to students and other users. Diversity and multidisciplinary approaches will support learners and researchers and help them thrive. Diverse learners and researchers will be provided services and facilities that meet their specific needs, and researcher services will be more clearly oriented towards the online environment.

EIJA VUORI

Hirvi-korttelin suuri muodonmuutos

Helsingin ydinkeskustassa sijaitseva Hirvi-kortteli on nykyisin yksi yliopiston keskeisimmistä osista, vaikka sen yliopistollinen historia on lyhyt. Vain muutama korttelin rakennuksista on alun perin suunniteltu yliopistokäyttöön. Helsingin yliopisto on vähitellen hankkinut omistukseensa ja kunnostanut käyttöönsä valtaosan korttelin rakennuksista. Kaisa-talon valmistuminen korttelin pohjoisosaan on eräänlainen päätepiste korttelin suurelle muodonmuutokselle.

Korttelin rakenteeltaan hajanaisen rakennuskannan liittäminen yhdeksi kokonaisuudeksi on ollut haastava tehtävä. Rakennusten pihasiipiä on purettu ja uusia rakennettu tilalle. Talojen välille on rakennettu kulkuaukkoja, jotka osin palvelevat poistumisteinä. Monen kulkijan matkaa oikaisee itä-länsisuuntainen yleinen jalankulkyhteys Vuorikadulta Fabianinkadulle. Korttelin sisään rakennettu pohjois-eteläsuuntainen yhdyskäytäväverkosto palvelee yliopistolaisia professori **Matti Klingen** lanseeraaman termin ”tohveliyhteys” hengessä.

Korttelin eteläinen maamerkki on Porthania Yliopistonkadun varrella. Pohjoisessa kortteli rajautuu Kaisaniemenkatuun. Vaikka yliopisto on haukannut Hirvi-korttelista leijonanosan, on korttelin pohjoispää edelleen muussa käytössä.

Hirvi-kortteli sai nykyisen kiilamaisen muotonsa Kaisaniemenkadun rakentamisen myötä 1920. Yliopiston lähinaapureita ovat Kaisaniemenkadun puolella Hotelli Cumulus ja Fabianinkadun puolella Nordiska Investeringsbanken NIB. Vuonna 1985 valmistunut NIB:n rakennus ulottuu korttelin läpi Kaisaniemenkadulle. Sen alta puretussa talossa vastapäätä silloista Teinitaloa avattiin Kodin Pukeva vuonna 1973.

Suomi | Kaisa-talo ja Hirvikortteli Vuorikadulta katsottuna.

Svenska | Kvarteret Älgen sett från Bergsgatan.

English | A view of the Hirvi (Elk) city block from Vuorikatu.

Photo: Tuomas Uusheimo

Yliopisto rakentui keskelle kaupunkia

Helsingin keskustakortteleiden nimet juontavat juurensa 1800-luvun alkupuolelta. Kun Suomesta tuli Venäjän autonominen suuriruhtinaskunta, ja Helsingistä suuriruhtinaskunnan pääkaupunki vuonna 1812, käynnistyi laajamittainen uudisrakennustoiminta. Tuli ajankohtaiseksi määritellä nimet kaupungin uusille kaduille ja toreille sekä myös kortteille Ruotsin mallin mukaan. Kortteleiden nimet valittiin eläin- ja kasvikunnasta. Jokaiseen kadunkulmaan kiinnitettiin metallilevy, jossa oli kadun ja korttelin nimi. Se oli aluksi vain ruotsiksi, hiukan myöhemmin myös venäjäksi ja vihdoinkin 1860 myös suomeksi. Kortteleiden nimeämiskäytäntö hiipui 1800-luvun loppupuolella.

Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston empirerakennusten sarja ulottui Tähtitornimäeltä Senaatintorin kautta Kaisaniemen kasvitieteelliseen puutarhaan asti ja muodosti olennaisen osan uuden pääkaupungin monumentaalikeskustaa. Yliopistollisen rakentamisen seuraava aktiivinen vaihe ajoittui vasta seuraavaan vuosisadan vaihteeseen. Kaupungin ydinkeskustasta alkoi olla jo vaikea löytää yliopistolle sopivaa tonttimaata, ja uusia laitosrakennuksia kohosi Siltavuorenpenkereelle.

Itsenäisyyden ajan alkuvuosina esitettiin ensimmäisen kerran ajatuksia yliopiston toiminnan siirtämiseksi pois keskustasta. Kiinnostusta oli erityisesti Meilahteen. Kaavailtiin jopa koko yliopiston siirtämistä sinne. Laajennukset päädyttiin kuitenkin toteuttamaan kaupungin keskustassa.

Maa- ja metsätalousopetukseen tarvittavat rakennukset oli määrä sijoittaa Kruununhakaan, osittain klinikkarakennuksia purkamalla. Juuri ennen toista maailmansotaa valmistunut Metsätalo jäi kuitenkin ainoaksi keskustaan suunnitellun maatalousyliopiston osaksi. Sodan jälkeen päätettiin maataloustieteiden siirtämisestä Viikkiin, missä oli jo entuudestaan Viikin latokartanon koetila.

Porthanian instituuttirakennus kohosi ydinkeskustaan 1950-luvun puolivälissä. Matemaattis-luonnontieteellisen osaston piti sijoittua Kruununhakaan, mutta tästäkin laajasta suunnitelmasta toteutui vain yksi rakennus, biokemia Unioninkatu 35:een.

Suuret ikäluokat tulivat 1960-luvulla opiskeluikään, ja yliopisto kärsi tilanah-
taudesta. Laajenevan yliopiston tarpeisiin kelpasivat kaikenlaiset liikenevät tilat keskustassa. Lääketieteellisen tiedekunnan teoreettiset laitokset saivat uudisrakennuksen Meilahden klinikoiden tuntumaan. Edelleen etsittiin kokonaisratkaisua koko yliopistolle ja nyt ehdotettiin koko yliopiston siirtämistä Viikkiin lääketiedettä lukuun ottamatta.

Siirtosuunnitelmat herättivät laajaa keskustelua ja vastustusta. Keskustayliopistoa puolustettiin voimakkaasti. Lisäselvitysten tulos oli päätös matemaattis-luonnontieteellisen osaston sijoittamisesta Kumpulaan. Tulevaa kampusaluetta koskeva maanvaihdon esisopimus solmittiin vuonna 1977. Samalla päätettiin, että yliopiston toiminnot kootaan tulevaisuudessa neljälle alueelle: keskustaan, Kumpulaan, Viikkiin ja Meilahteen.

Kampusrakenne tarkentui suunnitelmien kautta

Keskustan yliopistoalueen tilasuunnitelmassa vuodelta 1983 kuvataan tulevaisuuden keskustakampusta. Yliopistorakennuksia yhdistävät Unioninkatu ja Fabianinkatu,

joiden varsille pääosa yliopiston toiminnoista sijoittuu. Kokonaisuuden kannalta keskeisiä ovat Unioninkadun sairaalakiinteistöt, joiden siirtymisestä yliopiston käyttöön oli tehty valtioneuvoston päätös.

Yliopistoalueella oleviin tiloihin oli määrä koota humanistis-yhteiskuntatieteet ja tärkeimmät palvelut sitä mukaa, kun matemaattis-luonnontieteellinen osasto siirtyy keskustasta uudelle yliopistoalueelle Kumpulaan. Suunnitelmassa ehdotettiin alueen sisäisten yhteyksien parantamista avaamalla yliopistokortteleiden pihat ja yhdistämällä pihapuistot myös kaupunkilaisille avoimin jalankulkureitein. Niiden varrelle keskitetään palveluja, ja niihin liittyvät monet joukkoliikenteen pysäkit ja metro. Palvelukeskukset eli luento- ja seminaarisalit, kirjastot, lukusalit, opiskelijapalvelut, ruokalat, kahvilat sekä liikunta ja vapaa-ajan tilat sijoitetaan tasaisesti yliopistoalueelle.

Yhdeksi yksityiskohtaiseksi tavoitteeksi suunnitelma määritteli Vuorikatu 3:n tilojen saamisen yliopiston käyttöön kokonaan. Lääketieteen perusopetuksen oletettiin jäävän Siltavuorenpenkereelle.

Yliopiston rakennushankkeet koottiin ensimmäisen kerran investointisuunnitelman muotoon 1991, ja suunnitelma hyväksyttiin konsistorissa. Kampusrakenteen kehittäminen käynnistyi toden teolla 1990-luvun puolivälissä, kun Viikissä aloitettiin biokeskusten ja Kumpulassa kemian laitoksen rakentaminen. Näiden ja muiden vastaavien uudisrakennushankkeiden valmistumista seurasi keskustassa peruskorjaushankkeiden aalto.

Keskustaan jäävien tiedekuntien sijoittumisesta laadittiin vuosituhaten vaihteessa useita vaihtoehtoja, ja asiaa käsiteltiin konsistorissakin muutamaan kertaan. Lopputulos oli, että Metsätaloon sijoittuivat humanistisen tiedekunnan kieliaineet, Siltavuorenpenkereelle käyttäytymistieteet ja Porthaniaan oikeustiede. Kirjastolaitoksen tulevasta kehityksestä ei vielä tiedetty tässä vaiheessa, ja tiedekuntien kirjastoille kunnostettiin tilat laitostilojen yhteyteen. Elokuussa 2006 konsistori teki päätöksen keskustakampuksen kirjastojen yhdistämisestä yhdeksi tiedekirjastoksi, ja uudelle kokonaisuudelle ryhdyttiin etsimään tilallista ratkaisua.

Hirvi-kortteli osana keskustakampusta

Hirvi-korttelin nykyisistä rakennuksista iältään vanhin on kielikeskuksen talo Fabianinkatu 26, joka valmistui Suomen Liikemiesten kauppaopiston käyttöön syksyllä 1907. Kauppaopiston ylioppilasluokat laajentuivat myöhemmin Kauppakorkeakouluksi, ja opistolle rakennettiin uudisrakennus Vuorikadun puolelle vuonna 1927. Kauppakorkeakoululle rakennettiin sotien jälkeen oma talo Runeberginkadulle, ja kauppaopiston muutettua Pasilaan vuonna 1978 rakennukset siirtyivät yliopistolle. Toinen samoihin aikoihin valmistunut rakennus on Fabianinkatu 28. Se on alun perin asuinrakennus, joka siirtyi yliopistolle vuonna 1970. Talon katusiipi on nykyisin osa opiskelijakirjaston yhteyteen rakennettua, vuonna 2003 valmistunutta Aleksandria-oppimiskeskusta. Aleksandrian esikuvina olivat erityisesti Britanniassa aiemmin toteutetut keskukset.

Oppimiskeskus oli vastaus uusien oppimismuotojen ja tietotekniikan kehittymisen tuomiin haasteisiin. Opiskelijakirjaston lisäksi talon toiminnasta ovat vastanneet

tietotekniikkakeskus, opetusteknologiakeskus ja kielikeskus. Aleksandria liittyy kiinteästi keskustakampuksen kirjaston toimintoihin ja tiloihin. Nimikilpailun tuloksena oppimiskeskus sai nimekseen Aleksandria. Ehdotuksen perusteluissa mainittiin mm. ”hyvä, suuruudenhullu nimi oppimiskeskukselle, esikuvana Aleksanteri Suuren perustama Aleksandrian kaupungin kirjasto...Nimi viittaa myös Helsingin yliopiston historiaan; oppimiskeskus on osa Keisarillista Aleksanterin yliopistoa!”

Korttelin kauimmin yliopistokäytössä ollut rakennus on kuitenkin Fabianinkatu 24, alun perin Hammasklinikka vuodelta 1931. Rakennukseen liittyy yksi yliopiston varhaisista laajennussuunnitelmista. Nykyisen Porthanian paikalle kaavailtiin jo 1920-luvulla edustavaa rakennusta, jossa suuret luentosalit ja muut yhteiset tilat voimistelusaleista ja uimahallista kahvilaan mahtuisivat saman katon alle eri laitosten kanssa. Näistä suurista suunnitelmista toteutui kuitenkin vain Fabianinkatu 24:n osuus.

Yliopiston ensimmäinen jalansija Hirvi-korttelissa oli Yliopistonkadun (silloisen Hallituskadun) ja Fabianinkadun kulmassa sijainnut puutalo, jonka rakennutti fysiikan professori Hällström 1832. Talo ostettiin Hällströmin perillisiltä yliopiston tarpeisiin 1899. Rakennuksessa toimi pitkään maantieteen laitos. Yliopistonkadun ja Vuorikadun kulman naapuritontti hankittiin yliopistolle 1907. Puurakennukset purettiin, kun Porthanian rakentaminen käynnistyi vuonna 1950.

Porthania edusti modernia yliopistoa

Porthania oli valmistuessaan vuonna 1957 yliopiston lippulaiva. Arkkitehti **Aarne Ervin** valoa ja ilmaa tulviva arkkitehtuuri edusti käsitystä modernista, eteenpäin pyrkivästä yliopistosta. Monet suunnitteluratkaisuita olivat uraa uurtavia. Porthania oli muun muassa Suomen ensimmäinen täyselementtitalo.

Taloon muuttivat aluksi valtiotieteellinen, lainopillinen ja historiallis-kielitieteellinen tiedekunta sekä matematiikan, maantieteen, meteorologian ja fonetiikan laitokset. Uutta talossa olivat opiskelijoiden tarpeisiin suunnatut liikunta-, ravintola- ja harrastustilat. Porthania tyydytti yliopiston tilatarpeet joksikin aikaa. Vähitellen laitosten kasvaessa alkoi muuttoliike. Ensimmäisten joukossa siirtyivät sosiaalitieteet Franzeniaan 1960-luvulla.

Viidenkymmenen ahkeran käyttövuoden jälkeen oli edessä perusteellinen peruskorjaus, joka valmistui 2006. Nykyinen Porthania on yhden tiedekunnan talo, sen laitostilat kuuluvat pääosin oikeustieteille. Porthania on kuitenkin edelleen koko yliopiston keskeinen symbolirakennus ja tarjoaa puitteet perinteisille seremonioille kuten lukuvuoden avajaiskarnevaaleille.

Samoihin aikoihin Porthanian peruskorjauksen kanssa kunnostettiin myös naapurirakennukset Fabianinkatu 24 ja Vuorikatu 3 sekä rakennettiin kortteliin sisäiset yhdyskäytävät, jotka yhdistävät Porthanian Kaisa-taloon ja Aleksandriaan saakka. Talojen välillä on kolmen kerroksen tasonvaihto.

Kaisa-talo tuli osaksi yliopistoa 1996, kun Pukevan konkurssin jälkeen yliopisto hankki sieltä omistukseensa tilat opiskelijakirjastoa varten. Naapuritalo Fabianinkatu 32 siirtyi yliopistolle siinä vaiheessa, kun opiskelijakirjastolle etsittiin väliaikaista sijoituspaikkaa Kaisa-talon työmaan ajaksi. 1960-luvulla rakennettu, viimeksi Ajo-

Suomi | Porthanian vieressä on
"opintoputkeksi" kutsuttu metrokäytävä.

Svenska | Bredvid Porthania finns en
gångtunnel till metron, den s.k. Opintoputki
("Studiegången").

English | Next to the Porthania building is
a pedestrian passage known as Opintoputki
(Study pipe), which leads to a metro station

Photo: Tuomas Uusheimo

Suomi | Hirvi-kortteli näkyy kuvassa keskellä. Porthania on oikeassa laidassa.

Svenska | I kvarteret Älgen finns många av universitetets tjänster samlade. Kvarteret syns i mitten.

English | University services are located centrally in the Hirvi block, seen in the centre of this photograph.

Photo: Hannu Vallas

neuvohallintokeskuksen käytössä ollut toimistotalo avotiloineen soveltui tarkoitukseen hyvin.

Kaupunki maan alla

Metrolinnetti käynnistyi Helsingissä kesällä 1982 välillä Rautatientori-Itäkeskus. Verkosto laajeni vähitellen, ja maaliskuussa 1995 avattiin metroasema Kaisaniemeen. Valtuustoaloitteessa ehdotettiin aseman nimeksi Yliopisto. Perusteluina mainittiin Helsingin yliopiston tärkeä merkitys kaupungin identiteetille. Metroasema sai kuitenkin nimekseen Kaisaniemi. Samoihin aikoihin yliopisto oli tehnyt esityksen Fabianinkadun pohjoisosan muuttamisesta Yliopistokaduksi, mutta tämäkään ehdotus ei toteutunut. Yliopisto sai kaipaamaansa näkyvyyttä kaupunkikuvassa nimikkokadun muodossa, kun samana vuonna Hallituskadun länsipää muutettiin Yliopistokaduksi.

Porthanian viereltä alkaa Kaisaniemen metroasemalle johtava jalankulkutunneli, Opintoputki. Alun perin metroyhteyden piti sijoittua viereiseen Kameeli-kortteliin, Vuorikadun ja Mikonkadun väliselle alueelle rakennettavaan uuteen kauppakeskukseen. Kun liikekompleksin rakentaminen siirtyi laman takia, tehtiin väliaikaiseksi tarkoitettu jalankulkutunneli Vuorikadun alle. Väliaikainen muuttui pysyväksi, ja kauppakeskuksen sijasta Kameeli-kortteliin rakennetaan asuntoja.

Helsingin ydinkeskustan huoltoliikenne on vähin erin painunut maan alle. Kluuvin huoltotunneliin ajetaan Puutarhakadun rampista alas ja Metsätalon vierestä ulos. Lenkin varrella on alueen kiinteistöjä palvelevia liittymiä sekä mm. Hirvi-korttelin alle sijoittuva Kluuvin pysäköintilaitos. Maanalaisia huoltoväyliä pääsee ajamaan aina Ruoholahteen asti. Yliopiston keskusta-alueen jätehuolto ja tavaraliikenne hoidetaan keskitetysti Kluuvin huoltotunnelin kautta vain muutaman liittymän ja huoltopihan avulla. Kaisa-talon huoltopiha on yksi näistä.

Keskustakampuksen uudistuminen jatkuu

Keskustakampus on saatu kertaalleen valmiiksi. Sen rakennukset ovat läpikäyneet peruskorjauskierroksen ja saaneet kertaalleen uudet käyttäjät. Rakentaminen on kuitenkin jatkuva prosessi; rakenteet kuluvat ja tekniikka vanhenee, organisaatiot muuttuvat, tieteidenalojen painopisteet vaihtuvat. Edellisessä korjausvaiheessa olennaista oli raskaassa laboratoriokäytössä olleiden rakennusten kunnostaminen ”kuivemmille” tieteille. Nyt 2010-luvun haaste on keskustakampuksen uudelleen järjestäminen kirjastohankkeen valmistuttua.

Hajallaan monissa eri osoitteissa olevat kirjastotilat pitää muuttaa muuhun käyttöön. Osasta tiloja on luovuttava, jotta yliopiston tilan määrä ei kasva. Muun muassa teologinen tiedekunta, Palmenia ja avoin yliopisto ovat muuttamassa Hirvi-kortteliin. Valtiotieteellisen ja humanistisen tiedekunnan tiloihin on myös tulossa uusia järjestyksiä. Prosessi vaatii kaikilta osapuolilta paljon vaivaa ja työtä, mutta samalla se on myös tilaisuus keskustakampuksen kehittämiseen ja uudistumiseen.

Kirjoittaja toimii yliarkkitehtina Helsingin yliopiston Tila- ja kiinteistökeskuksessa.

Universitetet växte i stadskärnan

Kvarteret Älgen i centrum av Helsingfors är numera ett av Helsingfors universitets mest centrala områden, trots att kvarterets och universitetets gemensamma historia är kort. Endast ett fåtal av byggnaderna är ursprungligen byggda för universitetet. Universitetet har efter hand förvärvat och rustat upp huvuddelen av byggnaderna för eget bruk. Det nya Kajsahuset i kvarterets norra del kan ses som en avslutning på den stora förvandlingsprocessen.

Det har varit en krävande uppgift att sammanföra det splittrade byggnadsbeståndet till en helhet. Gårdsflyglar har rivits och nya byggts i stället. Passager som delvis fungerar som utrymningsvägar har byggts mellan husen. Många fotgängare tar genvägen genom kvarteret från Berggatan till Fabiansgatan i öst-västlig riktning. De inbyggda förbindelsegångarna i nord-sydlig riktning används av universitetets studenter och personal.

Kvarterets landmärke vid Universitetsgatan i söder är Porthania. I norr avgränsas kvarteret av Kajsaniemigatan. I nära anslutning till Kajsahusets funktioner och lokaler finns Lärocentret Aleksandria som öppnades 2003.

Porthania, som ritades av arkitekt Aarne Ervi, var universitetets flaggskepp när huset stod färdigt 1957. Porthanias ljusa och luftiga arkitektur var sinnebilden för det moderna och framstegsvänliga universitetet. Många av de arkitektoniska lösningarna var banbrytande.

Porthania har genomgått en grundlig renovering som blev färdig 2006. I dag är byggnaden huvudsakligen hemvist för Juridiska fakulteten. Porthania har fortfarande en central symbolisk betydelse för universitetet.

Centrumcampus står nu färdigt. Byggnaderna har renoverats och fått nya användare. Utmaningen på 2010-talet blir att organisera om Centrumcampus när biblioteksprojektet är färdigt. De gamla, utspridda bibliotekslokalerna ska ändras för andra ändamål. För att minska lokalbeståndet kommer universitetet också att avstå från en del av lokalerna.

Suomi | Hirvi-korttelin rakennukset on yhdistetty toisiinsa yhdyskäytävillä.

Svenska | Byggnaderna i kvarteret Älgen är förenade med förbindelsegångar.

English | Buildings in the Hirvi block are connected by corridors.

Photo: Tuomas Uusheimo

Constructing the University in the heart of the city

Despite its short academic history, the Hirvi (Elk) city block in the heart of Helsinki is currently an integral part of the University of Helsinki. Only a few of the buildings were originally designed for the University, but it has gradually bought and restored most of them. The completion of the Kaisa House in the northern part of the block is something of a culmination for its dramatic transformation.

Integrating the structurally disparate buildings in the block was a challenging task. The wings in the courtyard areas of some buildings were demolished and replaced with new ones, while various buildings were connected by corridors, some of which also serve as exit routes. Many pedestrians appreciate the new east-west shortcut from Vuorikatu to Fabianinkatu, and the whole academic community benefits from the north-south network of corridors connecting buildings within the block.

The Porthania building on Yliopistonkatu is a landmark for the southern part of the block, whereas Kaisaniemenkatu marks the boundary of the block in its northern part. The Aleksandria Learning Centre, completed in the block in 2003, is closely connected to the operations and facilities of the Kaisa House.

The Porthania building, designed by architect Aarne Ervi, was the University's flagship at the time of its completion in 1957. Its light and airy interior reflect the then prevailing notion of a modern, forward-looking university, and the architectural solutions were in many cases pioneering.

A thorough renovation of Porthania was completed in 2006. Although the main occupant of the building is now the Faculty of Law, Porthania still serves as an important symbol for the University as a whole.

The City Centre Campus is now complete: its buildings have been renovated and new occupants have moved in. The challenge for the 2010s will be to reorganise the City Centre Campus after the completion of the library project.

Pukevan talosta tuli lukevan talo

Kaisa-talo on rakennettu muotitavaratalo Pukevan paikalle. Kaisaniemenkatu oli 1970- ja 80-luvuilla suosittu muotikatu, jossa oli vierä vieressä vaatekauppoja. Niistä suurin ja tunnetuin oli Pukeva.

Pukeva perustettiin nimellä Kappa-Keskus vuonna 1933 pienenä kivijalkakauppana Vuorikadulle, joka nykyisin on Kaisaniemenkatu. Pukevan perustajasta **Ruben Jaarista** tuli suorastaan legendaarinen kauppaneuvos. Hän kehitti kauppaa ja kiinteistöä aktiivisesti. Hän myös ymmärsi tulevaisuuden tarpeet ja ajoi omaa metroasemaa Kaisaniemeen. Se toteutuikin vuonna 1995, mutta Pukevan tarina oli jo silloin päättynyt.

Jaari osti pala palalta kolme viereistä taloa Kaisaniemessä ja laajensi tavarataloa niihin kolmessa rakennusvaiheessa 1963–1983. Pukevaan kuului myös vuonna 1973 avattu Fabianinkadun puolella ollut pysäköintitalo, joka oli yksi ensimmäisistä Helsingin keskustassa. Muullakin tavoin Pukeva oli aikanaan tavaratalokaupan edelläkävijä ja aloitti mm. ensimmäisenä Suomessa laajamittaisen luottokaupan tarjoamalla tili- ja osamaksupalveluita asiakkailleen.

Pukeva oli tunnettu myös omaperäisestä markkinoinnistaan. Muotinäytökset olivat yksi innovaatio. Kekseliäs mainonta oli toinen. Kaupan tunnuslaulu jäi monen ihmisen mieleen radiosta ja televisiosta.

Tavaratalo tarjosi edullisia muotivaatteita koko perheelle. Kauppa menestyi, vaikka naapurikortteleissa riitti kilpailijoita. Siellä olivat mm. Valioasu, Vestio, Ajanmies, Teinitalo ja Seppälä.

Pukeva laajentui voimakkaasti 1980-luvulla ja sillä oli 1990-luvun alussa viisi myymälää Helsingissä. Toimintaa oli myös muualla Suomessa ja Venäjällä. Laajentumistahti oli liian kiivas ja 1990-luvun alun syvä lama iski pahasti yritykseen. Myös Kaisaniemenkadun monta vuotta jatkunut rakennustyö metron takia heikensi myyntiä. Yritys ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1993.

Suomi | Kauppaneuvos
Ruben Jaari vuonna 1980.

Svenska | Kommerserådet
Ruben Jaari 1980.

English | Businessman
Ruben Jaari in 1980.

Photo ©Norman Ojanen, Lehtikuva

Opiskelijakirjasto tavaratalon tiloihin

Pukevan tiloihin Kaisaniemessä avattiin konkurssin jälkeen kauppakeskus Kaisa. Yliopisto tuli osakkaaksi kiinteistöyhtiöön huhtikuussa 1996 voidakseen sijoittaa taloon Domus Academicassa sijainneen Opiskelijakirjaston. Tilojen saneeraus ja muutto tehtiin nopeasti. Kirjasto avasi ovensa uudistetussa kauppakeskuksessa elokuussa 1996. Näin Pukevan talosta tuli lukevan talo.

Vuonna 2006 yliopisto osti loput 75 prosenttia kiinteistöyhtiön osakkeista ja käynnisti uuden kirjastotalon suunnittelun.

Opiskelijakirjaston lisäksi kauppakeskuksessa toimivat Keskon ruokakauppa ja sisustuskauppa Kodin Ykkönen. Ne ovat mukana myös uudessa Kaisa-talossa.

Modehuset blev kunskapens hus

Kajsa huset byggdes på det tidigare modevaruhuset Pukevas plats. På 1970- och 1980-talen var Kaisaniemigatan en populär modegata med flera affärshus. Det största och kändaste var Pukeva, som var en föregångare i varuhusbranschen i Finland. Varuhuset utvidgades i tre byggnadsfaser och bestod till slut av tre fastigheter. År 1973 byggdes också ett parkeringshus med infart från Fabiansgatan.

Under den djupa recessionen i början av 1990-talet gick företaget i konkurs och universitetet blev delägare i fastighetsbolaget. År 1996 flyttade Studentbiblioteket in i huset. Så började utvecklingen från köpcentrum till kunskapens hus. Universitetet blev helägare till fastighetsbolaget 2006 och inledde planeringen av ett nytt bibliotekshus.

House of fashion becomes house of knowledge

The Kaisa library building has been erected where fashion department store Pukeva used to stand. In the 1970s and 1980s Kaisaniemenkatu was a bustling high street with numerous fashion shops, the largest and most famous of which was Pukeva. Pukeva was a forerunner in the Finnish department store sector, and during its three stages of construction it expanded to encompass three adjacent buildings. It also included a car park on Fabianinkatu, opened in 1973.

During the deep recession of the early 1990s the company went bankrupt and the University became a partner in the property company. In 1996 the University's Undergraduate Library

Suomi | Kaisaniemenkatu jouluna 1973. Helsingin kaupunginmuseo.

Svenska | Kaisaniemigatan julen 1973.

English | Kaisaniemenkatu street in Christmas 1973.

Photo: Helsingin kaupunginmuseo

moved to the building, marking the beginning of its transformation from a shopping centre to a house of knowledge. In 2006 the University purchased the entire property company and began designing the new library building.

REINO LANTTO

Uutta kirjastoarkkitehtuuria Helsingin sydämessä

Yliopiston uusi pääkirjasto edustaa palkittua uutta suomalaista arkkitehtuuria, ja se on herättänyt paljon kiinnostusta jo rakennusvaiheessa. Suomen suurin tieteellinen kirjasto on suunniteltu tarjoamaan monipuolisia palveluja joustavasti laajalle käyttäjäjoukolle. Näyttävä rakennus on avaus uuteen tietoaikaan Helsingin ydinkeskustassa.

Helsingin keskustan maamerkkeihin kuuluu vuosina 1840–45 valmistunut Kansalliskirjaston rakennus. **C. L. Engelin** suunnitteleman kirjastorakennuksen asema kaupungissa on ainutkertainen. Senaatintoriin rajautuva, mittakaavaltaan ja arkkitehtuuriltaan hienostunut kirjastorakennus on näyttäytynyt yliopiston visuaalisena ja henkisenä ankkurina.

Kaupunki on nyt saanut uuden kirjastomaamerkin, kun Kaisaniemeen on nousut Helsingin yliopiston pääkirjastorakennus. Se edustaa uutta kirjastoarkkitehtuuria, joka painottaa tilojen joustavaa monikäyttöä. Mittakaavaltaan ja sijainniltaan se on rinnastettavissa edeltäjiinsä. Kaisa-talo tulee ottamaan paikkansa yliopiston keskustakampuksella uniikkina uudisrakennuksena.

Suomi | Valoaukko ja portaikko Kaisa-talossa.

Svenska | Ljusöppningen och trappan i Kajsahuset.

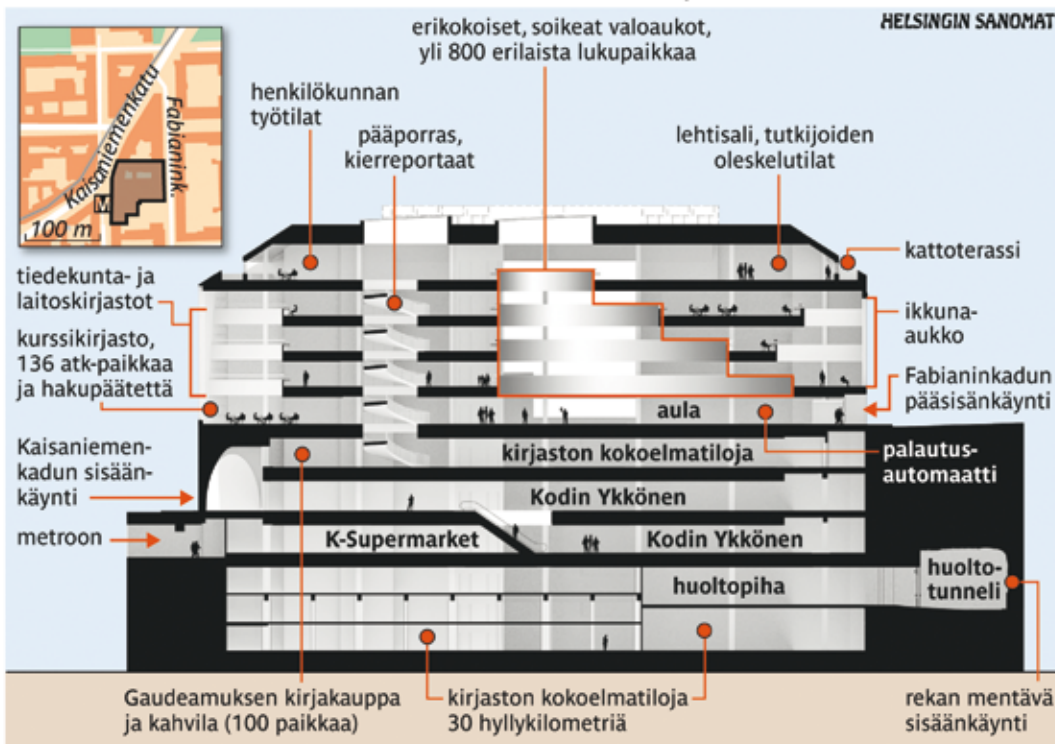
English | Aperture and staircase in the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Uudenlainen arkkitehtikilpailu

Monet yliopiston rakennuksista ovat syntyneet arkkitehtikilpailun kautta. Kilpailut ovat viime vuosina olleet kutsukilpailuja, koska hyvin vaativien hankkeiden ei ole katsottu soveltuvan avoimen yleisen arkkitehtikilpailun kohteeksi. Kaisa-talon arkkitehtikilpailussa kokeiltiin kuitenkin eräänlaista kutsukilpailun ja yleisen kilpailun vä-

Tällainen tulee Suomen suurimmasta tiedekirjastosta

Lähde: Anttinen Oiva Arkkitehdit

Koonnut: MARJA SALMELA / HS, grafiikka: LOTTA HAGLUND / HS

limuotoa. Syynä oli halu tarjota kilpailumahdollisuus myös nuorille ja vähemmän kokeneille suunnittelijoille. Samalla haluttiin kuitenkin rajoittaa kilpailijoiden määrää.

Arkkitehtikilpailua johti yliopiston tekninen osasto (nykyisin Tila- ja kiinteistökeskus). Suunnitteluryhmässä oli tilasuunnittelun lisäksi kirjaston ja tiedekuntien asiantuntemusta. Kilpailuohjelma valmistui keväällä 2007 ja kiinnostuneita toimistoja pyydettiin ilmoittautumaan. Kilpailuun ilmoittautui noin 70 arkkitehtiä tai arkkitehtitoimistoa. Heidän joukostaan valittiin ensin 10 kokenutta ja hyvin ansioitunutta. Sen jälkeen arvonnassa valittiin jäljelle jääneistä vielä 20 osallistujaa kutsukilpailuun. Ehdotukset saatiin kilpailuraadin arvioitaviksi lokakuussa 2007.

Kilpailuraati koottiin arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun asiantuntijoista, yliopiston kiinteistöhallinnosta ja tiedekuntien edustajista sekä kirjastotoiminnan asiantuntijoista. Opiskelijoille järjestettiin tilaisuus tutustua suunnitelmiin ja arvioida niiden soveltuvuutta. Valinta tehtiin helmikuussa 2008.

Kilpailuun osallistui 27 kotimaista suunnitelmaa. Voittajaksi valittiin arvonnassa mukaan päässyt arkkitehtitoimisto Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy ehdotuksellaan "Avaus". Heidän kilpailuehdotustaan raati piti kaupunkikuvassa samanaikaisesti rohkeana, persoonallisena ja paikkaan sitoutuvana. Ruudutettua tiilijulkisivua on

jäsennelty onnistuneesti kaarimaisilla ”avauksilla”. Tiilipinta liittää rakennuksen osaksi Kaisaniemenkadun punatiilistä ympäristöä.

Monesti arkkitehtikilpailuja vierastetaan, kun pelätään valitun ratkaisun kalleutta ja vaikeuksia suunnitelman kehittämisessä. Yliopiston toimitilajohtaja **Anna-Maija Lukkarin** mukaan Kaisa-talon kilpailun lopputulos osoitti, että yleistä arkkitehtikilpailua on ehkä turhaan arasteltu yliopiston rakennushankkeissa.

Yliopiston tavoitteena oli Lukkarin mukaan tehdä uudesta kirjastotalosta arkkitehtonisesti korkeatasoinen ja ympäristöön sopiva rakennus. Suunnitteluun liittyviä lähtökohtia olivat rakennuksen muuntojoustavuus, rakenteiden elinkaaren huomiointi, orientoitavuus, selkeä liikennöinti sekä erilaiset tila- ja äänivyöhykkeet eri tarkoituksia varten. Osa tavoitteista oli sellaisia, joissa toiselleen vastakkaisia asioita on pystyttävä toteuttamaan sopivassa tasapainossa. Tällaisia lähtökohtia olivat esimerkiksi avoimuus ja sen vastakohtana valvottavuus sekä turvallisuus.

Tavoitteena oli rakentaa edustavat, kiinnostavat ja viihtyisät tilat, joita opiskelijat, tutkijat ja henkilökunta arvostavat. Näissä tavoitteissa on Lukkarin mielestä onnistuttu hyvin ja lopputulos on näkyvä, ulospäin suuntautuva tutkimustiedon näyteikkuna Helsingin sydämessä.

Avaukset ylös ja näkymät ulos

Kaisa-talon kirjaston arkkitehtuurisuunnittelun filosofia kiteytyy arkkitehti **Vesa Oivan** mukaan ajatukseen kokonaisvaltaisesta, ajattomasta, yhtenäisestä yliopistokirjastosta, joka toimii ikään kuin alustana lukuisille pienille paikoille, jotka ajan myötä muokkautuvat käyttäjiensä olemiseen. Kirjaston rakennushanke tarjosi harvinaisen tilaisuuden luoda uutta arkkitehtuuria Helsingin keskustan kaupunkikuvaan.

Kaupunkikuvallisena lähtökohtana oli Oivan mukaan visio arkkitehtuuriltaan ainutkertaisesta julkisesta rakennuksesta, joka sopeutuu ympäristöönsä materiaalien, linjausten sekä korkeusasemien kautta. Arkkitehtoninen perusratkaisu pohjautuu rakennuspaikan ominaispiirteisiin; sijaintiin, ainutlaatuisten kaupunkinäköymien hyödyntämiseen, syvän rakennusrungon problematiikan ratkaisemiseen sekä rakennuksen toimintaan.

Sisätilojen ratkaisu perustuu rakennuksen läpi menevän näkymäakselin mukaan suunnattujen välipohja-aukkojen sarjaan. Kolme eriluonteista valoaukkoa sekä pääporras muodostavat tilasarjan, johon sisätilan tunnelma ja toiminnallinen vyöhyke-ajattelu sekä myös ulkoarkkitehtuuri pohjautuvat. Katujulkisivujen arkkitehtoninen konsepti peilaa suoraan sisätilojen toiminnallista ratkaisua.

Lukuparvet kiertyvät katutilaan avautuvien korkeiden tilojen ympärille. Ne piirtyvät suurina lasipintoina rakennuksen julkisivuihin. Näkymältään jokainen työpiste on omanlaisensa. Lukupaikkojen tunnelma muuttuu kerroskohtaisesti: Kaisaniemenkadun puolella tila on avarampaa ja valoisampaa, kun taas Fabianinkadun puolella on intensiivisempi ja rauhallisempi tunnelma.

Sisääntulokerroksen korkea aulatala muodostaa toiminnat yhdistävän, helposti hahmotettavan keskustilan. Keskiaulan aukkojen kohdalla lukupisteet ovat umpikaiteen ympärillä, jolloin työskentelypaikassa istuessa kirjaston sisäinen liikenne ei häiritse työskentelyä. Asiakasliikenne keskittyy aukkojen ympärille, jolloin matalan

Suomi | Piirros Kaisaniemenkadun ja Vuorikadun julkisivusta.

Svenska | Husets fasad på Kajsaniemigatan och Bergsgatan.

English | Façade of the building on Fabianinkatu and Vuorikatu streets

Picture: Anttinen Oiva Arkkitehdit

Picture: Anttinen Oiva Arkkitehdit

Suomi | Kirjaston pääportaikko ja sisäänkäynti Kaisaniemenkadulta.

Svenska | Bibliotekets huvudtrappa och ingång från Kajsaniemigatan.

English | The main staircase of the library and entrance from Kaisaniemenkatu street.

Photo: Jussi Kalliopuska

kerrokorkeuden rakennukseen saadaan tilallista kokemuksellisuutta. Välipohja-aukoista yhdessä pääportaan kanssa muodostuu tilasarja, joka luo kirjaston sisätilan tunnelman ja pysyvän identiteetin sekä helpottaa kirjastossa suunnistamista.

Toiminta jakaantuu vyöhykkeisiin

Toiminnallisesti tilat jakautuvat vyöhykkeisiin. Toimintojen sijoittamisella pyritään tekemään kirjaston palvelut ja käyttäminen selkeästi ymmärrettäväksi ja nähtäväksi. Tällä pyritään tukemaan ja helpottamaan oppimisprosessia sekä kirjaston käytettävyyttä. Aukkojen ympärillä on liikenne- ja informaatiovyöhyke. Siihen sijoittuvat pääopasteet, sisäisen tiedotuksen infotaulut, tiedonhakupisteet, kopiointi- ja skannauspalvelut, oleskelupaikkoja, näyttelytilaa, asiakkaiden työskentelypaikkoja ja mahdolliset asiakaspalvelupisteet.

Liikenne- ja informaatiovyöhykettä kiertää kokoelmavyöhyke. Kokoelmatila on irtokalusteilla muokattavaa tilaa, jossa kirjahyllyjen lomassa on oleskelu-, ryhmätyö- sekä lukupaikkoja. Irtokalusteilla, valaistuksella, materiaaleilla ja väreillä voidaan parhaimmillaan luoda vaihtelevia tunnelmia sekä viihtyisiä ja rauhallisia kohtaamis- ja työskentelypaikkoja kerroksiin. Opiskelijoilla on hyvin vaihtelevat käsitykset miellyttävästä opiskeluympäristöstä, joten valinnanvaraa pitää löytyä.

Uusien digitaalisten medioiden käänteentekevä mukaantulo osaksi opiskelua laajentaa opiskelijoiden mahdollisuuksia monenlaisiin ryhmätyöskentelyn muotoihin. Tiedekirjaston pitää tarjota yksin tapahtuvaan opiskeluun tarkoitettujen tilojen lisäksi asianmukaisella laitteistolla varustettuja ryhmätyö- ja projektitiloja, joissa äänekäskin työskentely on mahdollista. Tilojen pitää olla myös riittävän helposti muunneltavissa vastaamaan alati muuttuvia vaatimuksia ja tarpeita.

Eri tehtäviin erilaisia tiloja

Täydellistä hiljaisuutta vaativaan työskentelyyn sekä toisaalta äänekkääseen ryhmätyöskentelyyn on varattu työhuonevyöhyke, jossa on äänieristetyt työskentelytilat. Kirjastossa on myös hiljaisen työskentelyn lukusalit. Suunnittelussa on varauduttu mahdollisuuteen lisätä tarvittaessa lukusaleja ja ryhmätyötiloja. Kokoelmatiloissa kirjahyllyt vaimentavat ääntä hyvin, joten kokoelmien lomaan voidaan myös sijoittaa hiljaisen työskentelyn paikkoja siinä missä myös ääntä tuottavia ryhmätyöskentelytiloja.

Suuressa kirjastorakennuksessa akustiikan hallinta on haastavaa. Suunnitteluun osallistui akustinen suunnittelija, jonka suositusten mukaisesti pintoja vaimennettiin ja tehtiin materiaalivalintoja. Kirjastossa otetaan käyttöön peittoäänijärjestelmä. Kokoelmat sijoittuvat kerroksiin pääasiassa tieteenalakohtaisesti.

Henkilökunnan työtilat sijoittuvat maanpäällisten kokoelmatilojen yhteyteen. Sisääntulokerroksessa sijaitsee asiakaspalvelukeskus taustatiloineen. Helsingin yliopiston kirjaston hankinta ja luettelointi, hallinto ja verkkopalvelut sijaitsevat ylimmäisessä, seitsemännessä kerroksessa. Logistiikkakeskus on maanalaisessa kerroksessa huoltopihan yhteydessä. Sieltä uusi aineisto siirretään käsiteltäväksi ylimpään kerrokseen ja edelleen muihin kerroksiin.

Suomi | Kaisa-talon
lukuparvia ja suuri
kaarri-ikkuna.

Svenska | Läsloft och
det stora valvfönstret i
Kajsahuset.

English | Reading
galleries and the large
arched window of the
Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Erilaisia tiloja jäsentävät myös värikkäät kalusteet, jotka luovat kontrastia vaaleaan sisäarkkitehtuuriin.

Kirjastojen kahvilat ovat perinteisesti olleet akateemisen yhteisön arvostamia kohtaamispaikkoja. Kaisa-talon kirjakahvila sijaitsee toisessa kerroksessa Vuorikadun tasolla. Se on Kaisaniemenkadun puolen lähestymisreitillä varrella. Kolmannen kerroksen lukusali avautuu osittain kahvilaan.

Toinen kahvilaan rinnastettavissa oleva kohtaamispaikka on seitsemännen kerroksen "olohuonemainen" tila, joka avautuu Fabianinkadun puolelle, vanhaan empirekeskustaan. Tilasta toivotaan tulevan "tutkijalounge", jossa tutkijat viihtyvät.

Suomi | Kaisa-talon
pääportaikko.

Svenska | Kajsahusets
huvudtrappa.

English | The main staircase
in the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Toiminnot suunniteltiin yhdessä

Rakennuksen tulevien käyttäjien ja suunnittelijoiden välinen yhteistyö ja vuoropuhelu vaikuttavat merkittävästi rakennushankkeen onnistumiseen. Helsingin yliopiston järjestämässä arkkitehtikilpailuissa ovat ns. loppukäyttäjät aina olleet mukana valmistelemassa kilpailua ja valitsemassa voittajaa. Tämä on luonut hyvän pohjan hankkeen jatkosuunnittelulle ja toteutukselle.

Rakennuksen käyttäjät pystyvät hahmottamaan oman toimintansa tulevassa rakennuksessa paljon paremmin, kun heillä on ollut mahdollisuus tutustua hyvinkin erilaisiin suunnitelmiin. Käyttäjien on paljon helpompi sitoutua valittuun ratkaisuun, kun he ovat yhdessä ammattituumarien kanssa analysoineet ja verranneet kilpailuehdotuksia. Lähes aina on voittaja valittu hyvin yksimielisesti. Arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti parhaaksi arvioitu ehdotus on ollut myös toiminnallisesti paras, sanoo toimitilajohtaja Lukkari.

Myös Kaisa-talon suunnittelussa kirjaston työntekijät olivat alusta lähtien mukana talon suunnittelussa. Suunnitelmaa on kilpailun jälkeen kehitetty yhdessä arkkitehtitoimiston sekä ohjausryhmän ja kymmenen eri projektityöryhmän kanssa. Lisäksi on järjestetty yleisölle avoimia esittelytilaisuuksia. Suunnitteluprosessissa on ollut osallisena suuri joukko tulevan kirjaston henkilöstöä ja käyttäjiä.

Avoin ja osallistava toimintamalli on arkkitehti Oivan mukaan onnistunut hyvin. Toiminnalliset ratkaisut ovat kehittyneet ja tarkentuneet vastaamaan käyttäjien toiveita. Arkkitehtoninen ja toiminnallinen konsepti on säilynyt ehyenä ja tilavyyhykeajatteluun perustuva talotekninen suunnittelu on toteutunut hyvin. Mistään oleellisesta ei ole jouduttu luopumaan, ja alkuperäisen suunnitelman tavoitteet on pystytty toteuttamaan onnistuneesti.

Muuntojoustavuus antaa vaihtoehtoja

Tulevaisuuden yliopistokirjasto hakee edelleen muotojaan digitaalisen viestinnän murroksessa. Nähtäväksi jää, miten uusi kirjasto tilana tulee vastaamaan yhteisönsä tulevaisuuden tarpeita. Yliopistokirjasto tänään on yhdistelmä mennyttä, olevaa ja tulevaa. Se on yhdistelmä perinteistä, kirjakokoelmiin pohjautuvaa kirjastoa sekä uutta, informaatioteknologiaa hyödyntävää kirjastoa.

Uuden kirjaston muuntojoustavuus antaa hyvät mahdollisuudet muuttaa palvelukonsepteja tulevaisuuden tarpeiden mukaisesti. Talon muuntojoustavuus on ennen kaikkea tilatekniikan joustavuutta, joka mahdollistaa tilojen käyttötarkoituksen muuttamisen. Jos hyllytilaa tarvitaan tulevaisuudessa vähemmän, voidaan tiloja muuntaa joustavasti muuhun käyttöön, esimerkiksi päätetyöskentelytiloiksi.

Arkkitehtuuri sai harvinaisen palkinnon

Kaisa-talon arkkitehtuuri sai huhtikuussa 2012 harvinaisen palkinnon. Suomen arvostelijain liitto ry myönsi vuoden 2012 Kritiikin Kannukset -palkinnon **Selina Anttiselle** ja Vesa Oivalle. Kritiikin Kannukset annettiin ensimmäistä kertaa pitkän historiansa aikana rakennustaiteelle.

Liitto sanoo palkinnon perusteluissa, että uusi kirjasto on maailman parhaan rakennustaiteen tavoin edellä aikaansa. Talon arkkitehtuuri on ajatonta ja kestävä – ja silti se on luonteeltaan myös oman aikansa tuote. Suomalaisessa nykyarkkitehtuurissa kirjastorakennus on sähkökyyteen asti rohkeata, monitoimista, mutta samalla vakavasti otettavaa. Se edustaa uuteen katsovaa, mutta ympäristön ja sen menneisyyden kanssa aidosti seurustelevaa arkkitehtuuria, liitto toteaa.

Ny bibliotek-sarkitektur i hjär-tat av Helsingfors

Universitetets nya huvudbibliotek representerar en ny form av biblioteksarkitektur. Finlands största universitetsbibliotek har planerats för att flexibelt kunna erbjuda en omfattande användarskara mångsidiga tjänster. Den imponerande byggnaden är en öppning mot en ny kunskaps- era i Helsingfors absoluta centrum.

Byggandet föregicks av en arkitektävling i två faser 2007–2008, som var en blandning av inbjudningstävling och öppen tävling. Orsaken var att man ville ge också mindre erfarna arkitekter en möjlighet att delta i tävlingen. Arkitektävlingen ordnades av universitetets tekniska avdelning. I planeringsgruppen ingick förutom experter på rumsplanering också sakkunniga från biblioteket och fakulteterna.

Enligt Anna-Maija Lukkari, direktör för Lokal- och fastighetscentret vid universitetet, var målet att det nya biblioteket skulle vara arkitektoniskt högtstående och passa in i miljön.

Suomi | Näkymä Kaisa-talosta Kaisaniemenkadulle.

Svenska | Vy från Kajsahuset längs Kajsaniemigatan.

English | View of the Kaisa House towards Kaisaniemenkatu street.

Photo: Tuomas Uusheimo

Utgångspunkter för planeringen var flexibilitet, byggnadens livscykel, orienterbarhet, tydliga trafiklösningar och zoner för olika ändamål och ljudnivåer.

I tävlingen deltog 27 förslag. Till segrare utsågs förslaget "Avaus" ("Öppning") av arkitektbyrån Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy. Juryn ansåg att arkitektbyråns förslag med tanke på stadsbildningen var både djärvt, personligt och väl förankrat i miljön. Den rutmönstrade tegelfasaden struktureras fint av de välvdä "öppningarna". Tack vare tegelytan smälter Kajsahuset in i Kajsaniemiområdet rödtegelmiljö.

Enligt arkitekt Vesa Oiva var visionen en ofentlig byggnad med unik arkitektur som smälter in i miljön tack vare material, linjer och höjdläge. En serie öppningar mellan våningarna skapar en siktaxel för rumsdispositionen. Interiören, zonerna för olika ändamål och även den yttre arkitekturen samspelar med den rumsserie som de tre olika öppningarna och huvudtrappan bildar. Fasadernas arkitektoniska koncept avspeglar byggnadens inre arkitektur.

Olika zoner

Verksamheten i lokalerna fördelar sig på olika zoner. Placeringen av de olika verksamheterna har planerats så att biblioteket och bibliotekets olika tjänster ska vara så tydliga som möjligt och stödja och underlätta lärandeprocessen och användningen av biblioteket. Runt öppningarna finns en trafik- och informationszon och runt den en zon för boksamlingarna.

För grupparbete och arbete som kräver fullständig tystnad finns en zon med ljudisolerade arbetsrum. Biblioteket har också läsesalar för tysta studier. Samlingarna har med en viss överlappning placerats enligt vetenskapsområde på de olika våningarna.

Personalens arbetsrum finns ovan markytan i anslutning till samlingarna. Kundbetjäningen med tillhörande lokaler finns på entréplanet. Högst upp, på sjätte våningen, finns lokaler för anskaffningar, katalogisering, förvaltning och e-tjänster. Logistiken finns i en underjordisk våning i anslutning till servicegården. Därifrån flyttas nytt material till översta våningen för behandling och sedan vidare till de andra våningarna.

Det nya bibliotekets flexibilitet gör det möjligt att ändra servicekoncepten efter framtida behov, det gäller framför allt rumsdispositionen. Om man i framtiden behöver mindre plats för hyllor, kan rummet tas i bruk för annat, t.ex. datorarbetsplatser.

Modern library architecture in the heart of Helsinki

The new Helsinki University Main Library represents state-of-the-art library architecture. The biggest university library in Finland was designed to offer a wide range of services flexibly to a large number of customers. This imposing building in the centre of Helsinki provides a gateway to the new information age.

The planning of the building took place in 2007 and 2008 in the form of a two-phased architectural competition, which was a compromise between an open and an invited competition. The reason for this competition format was that the University wanted to offer less experienced architects the opportunity to participate in the competition. The competition was led by the University's Technical Department. The planning group included, besides facilities planning professionals, experts from Helsinki University Library and University faculties.

According to Director of the Centre for Properties and Facilities Anna-Maija Lukkari, the aim was to erect a library building of high architectural standard that blends in with its surroundings. The starting points of planning included the flexibility and life-cycle of the building, the ease of navigating and moving in the building as well as space and sound zones designed for various uses.

A total of 27 entries were submitted in the competition. The winning entry was Avaus (Opening) by architects Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy. The jury found their entry both bold and personal and engaged in the cityscape. The checkered tile façade is successfully aligned with arched "openings". The tile surface connects the building with the surrounding red tile buildings of the street.

According to architect Vesa Oiva, the starting point – the cityscape considered – was a vision of a unique public building that will suit its surroundings in terms of its materials, design and height. The design of the building's interior

is based on an aligned series of openings in the ceilings. Three distinct apertures and the main staircase form a series of spaces serving as a basis for the ambiance of the interior, the functional zones as well as the architecture of the façade. The architectural concept of the façade directly reflects the functional solutions of the interior.

Various functional zones

The facilities have been divided into functional zones with the aim of facilitating the use of the library and its services. This will, in turn, support and facilitate the learning process. The apertures are encircled by walkways and the information zone, which is, in turn, surrounded by the collections zone.

A work zone with sound-proof working facilities provides areas for both quiet reading and noisy group work. The library also has quiet reading rooms. Field-specific areas are designated for the collections in each of the floors..

Staff facilities and offices are on the collections floors above ground level. The customer service centre with its back offices is located on the entrance level. Acquisitions and cataloguing, and administration and network services can be found on the top floor, i.e., the seventh floor, while the logistics centre is below ground with the maintenance facilities. New library materials will first be transported from the logistics centre to the top floor for processing and then delivered to their destinations on the appropriate floors.

The flexibility of the building allows service concepts to be altered according to future needs. Above all, the building's flexibility means adaptability of the layout, which will allow changing the purpose of use of the facilities. Should the need for shelf space decrease in the future, the facilities can be flexibly converted to serve other needs, for example, to accommodate computer workstations.

ÄLYLLISTÄ
ELÄMÄÄ

WAYNE'S COFFEE

REINO LANTTO

Rakennushankkeessa innovoitiin

Uuden suuren yliopistokirjaston rakentaminen on harvinaista koko Euroopassa. Myös rakennushankkeena Kaisa-kirjastotalo on ollut monella tapaa merkittävä ja uusia toimintatapoja luova. Kaupungin ydinkeskustassa toteutettu kohde oli monimuotoinen ja vaativa.

Helsingin yliopisto on viime vuosina korjannut ja laajentanut ahkerasti keskustakampuksen Hirvi-korttelin rakennuksia. Tämä on tapahtunut hyvässä yhteistyössä kaupungin kaavoittajien ja päättäjien kanssa. Myös Kaisa-talon suunnittelussa ja rakentamisessa tehtiin tiivistä yhteistyötä kaupungin kanssa. Kaupunki näki hankkeen tärkeänä keskustan kehittämiskohteena.

Hankkeen suunnittelu eteni osittain tavallisesta poikkeavalla tavalla. Talon arkkitehtuurikilpailu toteutettiin uudella, yhteistyössä arkkitehtiliitto SAFA:n kanssa kehitetyllä menettelyllä. Kaavoittajan edustaja oli mukana kilpailutöiden arvostelulautakunnassa.

Yliopisto on kiinteistöjohtaja **Teppo Salmikiven** mukaan pyrkinyt mahdollisimman hyvään yhteistyöhön talon käyttäjien, suunnittelijoiden ja rakentajien kesken. Kirjastolla oli seitsemän projektiryhmää suunnittelemassa tiloja ja palveluja käyttäjien näkökulmasta. Tilojen esteettömyys oli merkittävällä sijalla suunnittelussa. Arkkitehtitoimisto oli kiinteästi mukana tilojen käytön suunnittelussa, joka on elänyt hankkeen aikana.

Urakkamuoto laadun takeena

Yliopisto on käyttänyt monissa rakennushankkeissaan toteutusmuotona projektinjoh-
tourakkaa ja sitä käytettiin myös tässä kohteessa. Uutta oli se, että myös talotekniikka
toteutettiin projektinjoh-
tourakkana. Vastuullinen urakoitsija oli SRV Rakennus Oy.

Suomi | Julkisivussa on
vaativia holvirakenteita ja
suuria lasiseiniä.

Svenska | Fasaden har
krävande valvkonstruktioner
och stora glasväggar.

English | The facade features
technically demanding
arched structures and large
glass walls.

Photo: Jussi Kalliopuska

Yliopisto halusi tällä toimintatavalla varmistaa, että tilaaja oli mukana kaikissa ali-urakoitsijoiden valinnoissa. Kuhunkin urakkaan haettiin parasta tekijää eikä välttämättä aina halvinta. Valinnassa painotettiin hinnan lisäksi toimittajan organisaatiota ja kokemusta.

Suunnittelijavalinnat olivat myös tilaajan vastuulla. Projektinjohtourakassa työtä ei tehdä kiinteällä urakkahinnalla, mikä mahdollistaa joustavuuden suunnitelmien eläessä.

Rakennus valmistui aikataulun mukaisesti huhtikuun lopussa 2012. Viivästyksiä aiheuttivat Kaisaniemenkadun puoleisten lisäperustustöiden tekeminen sekä talven 2010 –2011 erittäin runsas lumentulo. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat noin 53 miljoonaa euroa eli noin 2 000 euroa huoneistoneliometriä kohti.

Kaksi eri rakennustyömaata

Helsingin Kaisaniemessä uudisrakennuksen paikalla sijainneen kauppakeskus Kaisan purkutyöt käynnistyivät maaliskuussa 2010 ja rakennustyöt aloitettiin kesällä 2010. Kaiken kaikkiaan taloon tuli seitsemän maanpäällistä kerrosta ja neljä maan alle.

Kysymyksessä oli SRV:n työmaapäällikkö **Matti Julinin** mukaan oikeastaan kaksi päällekkäistä rakennustyömaata, sillä maanpinnan alapuolella työ oli korjauskohde ja sen yläpuolella samansuuruisen uudisrakennuksen rakentaminen. Lähtökohtana oli säilyttää suurelta osin vanha kantava rakennusrunko, jonka yläpuolelle rakennettiin kirjaston käyttöön tulevat kerrokset puretun pysäköintitalon tilalle.

Kaksi eri rakennustyömaata päätettiin eristää toisistaan rakentamalla kolmannen kerroksen lattiaan väliaikainen vedeneristys. Tämä vaikutti merkittävästi hankkeen valmistumisaikatauluun, koska alakerran työmaata voitiin viedä eteenpäin yläkerran aikataulusta riippumatta.

Koko rakennuksen kuutiomäärä on 131 000 kuutiota. Huoneala on noin 26 600 neliometriä, josta kirjaston osuus on noin 15 000 neliötä, kirjaston keskitettyjen palvelujen 1 000 ja liiketilojen noin 5 600 neliötä. Liiketiloista on suora yhteys metroon. Eri tasoisia olevat sisäänkäynnit ovat Kaisaniemenkadulta, Vuorikadulta ja Fabianinkadulta.

Rakennuksen 1. kellarikerroksessa ja 1. kerroksessa ovat sisustustavaratalo ja ruokakauppa. Kirjaston pääsisäänkäynti on 3. kerroksessa Fabianinkadulla. Vuorikadulta tullaan sisään kirjakahvilaan. Kellarikerroksessa sijaitsevat kirjavara-astot ja talon huoltotilat. Kulku huoltotilojen lastauslaiturille on rakennettu Kluuvin huoltotunnelin kautta.

Mallinnusta moneen tarkoitukseen

Arkkitehtisuunnittelija Arkkitehtitoimisto Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy käytti mallinnusta suunnittelussa niin paljon kuin se oli järkevää. Suunnitelmat mallinnettiin aluksi L2-tasolle. Mallinnuksessa suurin hyöty on toteutusvaiheessa ollut pohjapiirustusten ja rakennusosasuunnitelmien laatimisessa. Eri suunnitelmien yhdistetty malli on näyttänyt, ovatko talotekniikan tilavaraukset riittävät.

4-3D -mallinnusta hyödynnettiin työmaan määrälaskentaan, aikataulutukseen sekä suunnitelmien yhteensovittamiseen. Kaikkien suunnittelualojen; arkkitehti- rakenne-, lvi- ja sähkösuunnittelun suunnitelmat mallinnettiin ja osa urakoitsijoista pystyi hyö-

Suomi | Rakentaminen alkoi tavaratalon maanpäällisten osien purkutyöllä.

Svenska | Byggarbetet inleddes med att varuhuset ovan jord revs.

English | The construction work began with the demolition of the department store's storeys above ground level.

Photo: Jussi Kalliopuska

dyntämään mallinnusta. SRV:n projektipäällikkö **Mirja Sereniuksen** mukaan tavallista laajemmasta mallinnuksen käytöstä oli todellista hyötyä tässä kohteessa. Mallinnuksella säästettiin aikaa ja vältettiin suunnitteluvirheitä.

Akustiikan suunnittelija on suunnitellut äänimaailmaa erillisellä akustisella mallilla. Tiloissa tehtiin paljon työtä äänen vaimentamiseksi akustisilla pinnoilla. Arkkitehdit pitivät tässä projektissa visuaalisen mallin erillään muusta mallinnuksesta rakennuksen suuren koon takia.

Eurokoodit laajassa käytössä

Suunnittelussa oltiin edistyksellisiä myös sillä tavalla, että käytettiin eurokoodeja rakennesuunnittelussa. Betoni- ja teräsrakenteiden mitoitus perustui niihin. Eurokoodit ovat kantavien rakenteiden suunnittelua koskevia eurooppalaisia standardeja. Erityisesti teräseurokoodi on suomalaista B7:ää edistyksellisempi. Sillä saadaan tarkempi analyysi rakenteista kuin B7:llä, mikä säästää materiaalia ja kasvattaa taloudellisuutta, kertoo rakennesuunnittelija **Anssi Kolehmainen** Finnmap Consulting Oy:stä.

Myös vanhojen kantavien pilareiden vahvistamislaskelmat tehtiin eurokoodeilla. Kymmeniä pilareita jouduttiin vahvistamaan, sillä rakennus on yhtä kerrosta korkeampana rakenteiltaan edeltäjänsä painavampi ja kirjaston hyötykuormat ovat suuremmat kuin entisessä pysäköintitalossa.

Rakennuksen riskitasoluokitus edellytti kokonaisvakavuuden, pystyrakenteiden ja jännitettyjen uusien välipohjien rakennesuunnitelmien ulkopuolista tarkastusta. Sen teki **Jorma Puhto** Insinööri-toimisto Magnus Malmberg Oy:stä.

Haastava rakennuspaikka

Uusi talo sijaitsee liikenteellisesti keskeisellä paikalla ja rakentaminen on ollut logistisesti vaativaa. Työmaa käynnistyi massiivisilla puoli vuotta kestäneillä purkutöillä, jotka suoritti Kuusakoski Oy. Koko pysäköintitalo ja julkisivut purettiin. Myös kellari-kerroksessa purettiin holveja kahden kerroksen korkuisen huoltopihan rakentamista varten. Puretut betonirakenteet on pulveroitu uusiokäyttöön.

Rakentajille oli yllätys, että talon ulkokuoren ja Kaisaniemen metroaseman lippuhallin välistä löytyi runsaasti irtonaista kiviaineista ja muottien purkujätettä ahtaasta montusta. Ne jouduttiin poistamaan ja rikkonaista kalliota vahvistamaan talon uuden julkisivun perustustyötä varten.

Kuljetusten sujumiseksi otettiin käyttöön sähköinen varausaikataulu materiaali-toimituksille. Tavarantoimitusaika ja toimituspaikka oli tarkkaan määritelty työmaan pysymiseksi järjestyksessä ja oikeassa aikataulussa. Kuljetuksissa hyödynnettiin rakennettua yhteyttä huoltohallista Kluuvin maanalaiseen huoltotunneliin.

Rakennuksessa käytettiin paljon vaativia paikallavaluja. Rakennuksen jännitetty perusrunko valettiin sydäntälvellä. Valu oli työläs ja poikkeuksellisen laaja.

Erityisen haastavia monessa mielessä olivat kaarevat julkisivurakenteet runsaine ikkunoineen ja lasiseisineen. Näitä jouduttiin miettimään ja etsimään hyviä toteutustapoja. Tiilivuorattujen holvikaarien muurausta kannattelee niiden yläpuolelle valettu runkorakenne ja julkisivuissa on yhteensä 780 kiinteää pikkuikkunaa. Kaisaniemen puoleinen korkea lasiseinä päätettiin poikkeuksellisesti kiinnittää ylhäältä kantavaan runkoon.

Suuri ja näyttävä keskusportaikko on myös tehty paikallavaluna ja se on vaativan muottityön taidonnäyte. Samaa voi sanoa rakennuksen keskellä olevien katolle asti ulottuvien valoaukkojen rakentamisesta. Näiden aukkojen reunat ovat muodoltaan epäsäännöllisiä.

Runsaan talotekniikan toteutus on aina haastavaa, kun kattotila tahtoo loppua kanavien vedolle. Talossa tehtiin myös melko harvinainen ratkaisu ilmastoinnin hajauttamisesta kerroksiin keskitetyn ilmastoinnin sijasta. Näin saatiin kirjastolle vapautettua yksi kerros lisää toimintaa varten.

Suomi | Keskusportaikko on valutyön taidonnäyte.

Svenska | Huvudtrappan är ett mästerverk i betonggjutning.

English | The central staircase is a masterpiece of concrete casting work.

Photo: Jussi Kalliopuska

Rakennus lämpiää kaukolämmöllä ja jäähtyy kaukokylmällä. Poistoilma kulkee lämmön talteenoton kautta. Rakennuksen energialuokka on toimistorakennukselle kohtuullinen B.

Harmaata taloutta torjuttiin

Helsingin yliopisto ottaa tosissaan harmaan talouden torjumisen rakennusurakoissaan. Pääurakoitsija SRV käytti monia eri keinoja tähän torjuntaan ja työsuojelun edistämiseen. Aliurakoitsijoita ja toimittajia oli työmaalla kaikkiaan noin 150. Kaikkien taustat tarkistettiin ja urakoinnin ketjutus vaati SRV:n hyväksynnän. Kaikki aliurakoitsijat ja toimittajat olivat suomalaisia yrityksiä.

Työmaalla oli suurimmillaan noin 190 työntekijää, joista noin viidennes oli ulkomaalaisia. Jokaiselta vaadittiin tarvittavat todistukset ja perehdytys työmaahan. Sisälle pääsi porteista vain kulkuluvalla ja kulunvalvonta-avaimella. Työntekijöiden edellytettiin käyttävän koko ajan kypärää, suojaliivejä, suojalaseja ja suojajalkineita. Työmaan laatua paransi tehostettu pölynhallinta. Vakavilta työtapaturmilta vältyttiin työmaan aikana.

Työmaa oli mukana Rakennuslehden Vuoden Työmaa -kilpailussa ja pääsi neljän parhaimman joukkoon. Kilpailun raati kiitti mm. harmaan talouden torjuntaa kohteessa.

Suomi | Viisi kerrosta korkeiden valoaukkojen teko vaati tarkuutta.

Svenska | De fem våningar höga ljusöppningarna krävde noggrannhet.

English | The construction of the five-storey apertures called for precision.

Photo: Jussi Kalliopuska

Ett innovativt bygge

Att man bygger ett nytt stort universitetsbibliotek är sällsynt i Europa. Också som byggprojekt har Kajsahuset på många sätt varit betydande och nyskapande. Platsen i centrum av Helsingfors innebar att projektet var både komplext och krävande.

Helsingfors universitet har under de senaste åren aktivt renoverat och byggt till i kvarteret Älgen på Centrumcampus. Detta har skett i gott samarbete med stadsplanerare och beslutsfattare. Samarbetet med staden var tätt också när Kajsahuset planerades och byggdes. Staden såg projektet som ett viktigt centrumprojekt.

Projektplaneringen avvek ställvis från det normala. Arkitekttävlingen genomfördes med hjälp av en ny metod som utvecklats i samarbete med Finlands Arkitektförbund. En representant för stadsplaneringen var medlem i jury.

Enligt fastighetschef Teppo Salmikivi har universitetet satsat på ett så gott samarbete som möjligt mellan användare, arkitekter och byggarbetsgrupper. Sju projektgrupper planerade lokaler och tjänster ur användarnas synvinkel. Tillgänglighet i lokalerna prioriterades högt vid planeringen. Arkitektbyrån deltog aktivt i planeringen av lokalanvändningen, som genomgick många förändringar under projektets gång.

Arbetet med att riva köpcentret Kaisa i Kaisaniemi inleddes i mars 2010 och byggnadsarbetet inleddes sommaren 2010. Huset består nu av sju våningar ovan jord och fyra under jord. Platsen är också känd som modevaruhuset Pukevas hus. I byggnadsarbetet användes 4D- och 3D-modellering och vid planeringen användes eurokoder. De tekniska lösningarna avvek från det normala och fasadens valvbågar var tekniskt krävande.

Huset färdigställdes planenligt i slutet av april 2012. Den totala kostnaden för projektet var ca 53 miljoner euro, vilket beräknat per kvadratmeter fastighetsyta är ca 2 000 euro.

An innovative construction project

The construction of an entirely new university library building was not only a rarity in all of Europe, but the Kaisa House also features in many ways as a pioneering construction project. A construction site in the centre of the city presented a great variety of challenges.

In recent years, the University of Helsinki has actively renovated and expanded the buildings in the Hirvi (Elk) city block of the City Centre Campus in good understanding and cooperation with the planning authorities and decision-makers of the City of Helsinki. The smooth cooperation with City officials continued during the design and construction of the Kaisa House. For the City of Helsinki, the Kaisa House is an important element in the development of the city centre.

The project planning partly progressed in unusual ways. The architectural competition was implemented according to a new format developed together with SAFA, the Finnish Association of Architects. A representative of the city planning authorities participated in the competition jury.

According to the University's Director of Properties Teppo Salmikivi, the University strove to cooperate with the building's users, designers and builders as smoothly as possible. A total of seven project groups participated in the planning of the facilities and services from the users' point of view. Accessibility played an important part in the planning. The architects were closely involved in planning the use of facilities, which evolved greatly during the project.

The demolition works of the Kaisa shopping centre (which previously housed the fashion department store Pukeva) in the district of Kaisaniemi began in March 2010 and construction work could be launched in the summer. All in all, the completed building has

seven storeys above ground and four storeys below ground. The construction made extensive use of 3D modelling and European design codes (Eurocodes). The technological solutions applied were unusual and the arched structures of the façade proved technically challenging.

The building was completed on schedule in late April 2012. The project costs amounted to about EUR 53 million, or about EUR 2,000 per one square metre of floor space.

Filosofian kokoelmissa monia helmiä

Helsingin yliopiston kirjastolla on filosofian alalta erittäin hyvät kokoelmat. Filosofian kokoelmia kartutti erityisesti professori **Jaakko Hintikan** kirjalahjoitus Helsingin yliopistolle vuoden 2012 alussa. Siihen sisältyi yli 200 hyllymetriä kirjoja. Kansainvälisesti hyvin tunnetun ja arvostetun filosofi Hintikan erikoisteemoja tutkimuksessa ovat olleet muun muassa ”äärettömän syvät logiikat”, ”mahdollisten maailman semantiikka” ja ”riippumattomuusystävällinen logiikka”.

Hintikka väitteli tohtoriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1953. Hän on työskennellyt tutkijana ja professorina Suomessa. Yhdysvalloissa hän on ollut professorina Stanfordissa, Floridan

valtionyliopistossa ja Bostonin yliopistossa. Hintikan kokoelma on henkilökohtainen, useiden vuosien varrella kerätty työkirjasto, joka sisältää pääosin tieteenfilosofiaa. Siihen sisältyy myös kiinnostavia erilliskokoelmia, kuten Wittgenstein-kokoelma, Bloomsbury-ryhmään keskittyvä kokoelma sekä antiikin filosofiaa käsittelevä kokoelma. Filosofian klassikoista on lisäksi kommentaari kirjallisuutta.

Hintikan työkirjastona toiminut kokoelma ilmentää hänen kiinnostuksen kohteidensa ja tutkimusalueidensa laajuutta. Pääosin kokoelma sijoitetaan tutkijoiden ja opiskelijoiden käyttöön Kaisa-taloon.

Bloomsbury -ryhmä oli 1900-luvun alkupuolen britti-älykköjen joukko, johon kuuluivat mm. kirjailijat **Virginia Woolf**, **Lytton Strachey**, **E.M. Forster** ja taloustieteilijä **John Maynard Keynes**. Ryhmään liittyivät läheisesti myös ns. Cambridgen apostolit, joita olivat mm. filosofit **A.A. Whitehead**, **G.E. Moore**, **J.M.E. McTaggart**, **Bertrand Russell** ja **Ludwig Wittgenstein**.

Suomi | WWA-arkistossa on Wrightin kirjoituskone ja Wittgensteinin kävelykeppi. Filosofi Jaakko Hintikka.

Svenska | På WWA-arkivet finns von Wrights skrivmaskin och Wittgensteins promenadkäpp. Filosofen Jaakko Hintikka.

English | The WWA Archives include von Wright's typewriter and Wittgenstein's walking stick. Philosopher Jaakko Hintikka.

Photos: Ari Aalto

Ainutlaatuinen WWA-arkisto

Hintikan lahjoitus kartuttaa myös Helsingin yliopiston WWA-arkistoa, joka sijaitsee filosofian oppiaineiden tiloissa filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksella Metsätalossa. Von Wright–Wittgenstein-arkisto sisältää professori **Georg Henrik von Wrightin** elinaikanaan keräämää Wittgenstein-materiaalia. Arkistoa pidetään yhtenä maailman laajimmista sekä parhaiten järjestetyistä Wittgenstein-arkistoista.

Arkisto sisältää myös suurimman osan tunnetun suomalaisen filosofin von Wrightin kirjallisesta jäämistöstä. Von Wright oli, yhdessä **Elizabeth Anscombin** ja **Rush Rheesin** kanssa, Wittgensteinin kirjallisen jäämistön oikeudenomistaja ja hoitaja. Hänen työpanostaan tässä tehtävässä pidetään ratkaisevan tärkeänä Wittgenstein-tutkimukselle.

WWA-arkistoa hallinnoi yliopiston filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Arkisto toimii molempien filosofien tuotannon tärkeänä arkistolähteenä. Myös julkaisutoiminta ja filosofian alan digitointihankkeet kuuluvat arkiston tehtäviin. Arkistoon sisältyy myös ainutlaatuisia muistoesineitä kuten Wittgensteinin kävelykeppi ja von Wrightin matkakirjoituskone.

Arkistoa täydentävät Suomessa von Wrightin kotikirjasto ja kirjeenvaihto. Hän lahjoitti tämän kokoelman vuonna 2002 Kansalliskirjastolle.

I filosofi- samlingarna finns många pärlor

Helsingfors universitets bibliotek har framstående samlingar inom filosofi. Professor Jaakko Hintikka lämnade ett betydande bidrag till samlingarna genom sin bokdonation till Helsingfors universitet 2012. Donationen omfattade över 200 hyllmeter böcker. Hintikka är en internationellt känd och erkänd filosof.

Samlingen är hans personliga arbetsbibliotek och resultatet av flera års förvärv. Tonvikten i samlingen ligger på vetenskapsfilosofi. I samlingen ingår också intressanta separata samlingar, t.ex. en Wittgensteinsamling, en samling med fokus på Bloomsburygruppen och en samling om antikens filosofi, och kommentarlitteratur till filosofins klassiker.

Hintikkas samling visar bredden på hans forskning och intressen. Samlingen kommer i huvudsak att finnas tillgänglig för forskare och studenter i Kajsahuset.

Hintikkas donation bidrar också till Helsingfors universitets unika von Wright och Wittgenstein-arkiv. Arkivet innehåller professor Georg Henrik von Wrights Wittgensteinsamling. Arkivet anses vara ett av världens mest omfattande och välorganiserade Wittgensteinarkiv. Det innehåller också huvudparten av den kända finländska filosofen von Wrights litterära kvarlåtenskap.

Numerous gems in the collections of philosophy

The Helsinki University Library boasts excellent collections in the field of philosophy. In early 2012, Professor Jaakko Hintikka, an internationally acknowledged philosopher, donated books taking up more than 200 meters of shelf-space, which significantly adds to the University's collections in philosophy.

Hintikka's collection is his personal working library accumulated over the years. In addition to its main bulk of works on the philosophy of science, it also contains special collections of interest, such as its Wittgenstein collection, its collection focusing on the Bloomsbury Group as well as its collection on ancient philosophy. Besides the classics of philosophy, Hintikka's library contains commentaries on them.

Hintikka's working library testifies to the wide scope of his interests and research areas. Most of the collection will be placed at the disposal of researchers and students in the Kaisa House.

Hintikka's donation also contributes to the unique von Wright and Wittgenstein Archives of the University of Helsinki. This archive, which contains material on the philosopher Ludwig Wittgenstein collected by Professor Georg Henrik von Wright, is regarded as one of the most extensive and best organised Wittgenstein archives in the world. It also contains most of the literary estate of von Wright himself, who was a renowned Finnish philosopher.

REINO LANTTO

Kirjastopalveluja muotoiltiin uudelleen

Uudessa kirjastotalossa otetaan käyttöön myös uudelleen muotoillut kirjastopalvelut. Tavoitteena on tehdä kirjastosta oppimisympäristö, joka tarjoaa talon käyttäjille tietojen lisäksi myös puitteita oivalluksille ja elämyksille. Yhdessä asiakkaiden kanssa on kehitetty monia ideoita, joiden pohjalta otetaan käyttöön uusia palveluja Kaisa-talossa ja kaikissa kampuskirjastoissa.

Yliopiston kirjasto on panostanut paljon palvelujen kehittämiseen Kaisa-taloon siirryttäessä. Haasteena on parantaa kirjaston kaikkien käyttäjäryhmien, yhteensä noin 100 000 käyttäjän palveluja. Kirjaston pääkirjastossa Kaisa-talossa odotetaan käyvän noin 5 000 asiakasta päivässä – yli miljoona kävijää vuodessa.

Palvelujen kehittämisessä pääpaino on kirjaston kaikissa toimipisteissä tarjottavan peruspalvelun kehittämisessä. Ensisijaisena kohderyhmänä ovat olleet opiskelijat, jotka ovat kirjaston suurin käyttäjäryhmä.

Suomi | Kaisa-talon
päävaloaukko on viiden
kerroksen korkuinen.

Svenska | Den fem
våningar hög ljusöppning i
Kajsahuset.

English | The five-storey
main aperture of the Kaisa
House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Palvelumuotoilu uudisti kulttuuria

Kirjasto käynnisti palvelujen kehittämiseksi Älyllistä designia -hankkeen, joka oli yksi Helsingin yliopiston World Design Capital 2012 -teemavuoden hankkeista. Kirjaston hankkeen tavoitteena oli palvelumuotoilun keinoin uudistaa palveluja ja juurruttaa käyttäjiä osallistava toimintapa osaksi kirjaston arkea. Palvelumuotoilulla tarkoitetaan palvelujen innovointia ja suunnittelua muotoiluajattelua hyödyntäen. Keskeisenä tavoitteena on käyttäjäkokemuksen suunnittelu siten, että palvelu vastaa käyttäjien tarpeita ja sen tarjoajan tavoitteita.

Kirjaston yhteistyökumppanina hankkeessa oli Suunnittelutoimisto Taivas yhdessä palvelumuotoilija **Mikko Koiviston** kanssa. Muita kumppaneita olivat kirjaston käyttäjät, arkkitehtitoimisto sekä yliopiston viestintäyksikkö ja tilakeskus.

Kirjastossa palvelumuotoilu tarkoittaa käyttäjälähtöisen ja vuorovaikutteisen palvelukulttuurin luomista. Se tarkoittaa myös asiakaspalvelujen uudistamista ja yhdenmukaistamista. Visuaalista ilmettä ja asiakasviestintää kehitetään samalla kun palvelueleillä ja kirjastoetiketillä tehdään kirjaston käyttöä sujuvammaksi. Kirjastoetiketti on ennen kaikkea tapa ilmaista käyttäjille, minkälaisia mahdollisuuksia kirjaston tila ja sen palvelut tarjoavat erilaisille oppijoille ja työskentelytavoille. Sen avulla estetään ongelmatilanteiden syntymistä ennakoon, kuten esimerkiksi äänestä toimintaa rauhalliseksi tarkoitettussa tilassa.

Palvelueleillä tarkoitetaan palvelutilanteissa käytettäviä yhdenmukaisia toimintatapoja. Tavoitteena on, että käyttäjäkeskeinen kehittäminen on jatkossa kirjaston normaali toimintatapa.

Kirjaston käyttäjät ja henkilökunta osallistuivat hankkeeseen monin tavoin. Uudeksi työkaluksi perustettiin IDIS, kaikille avoin verkkopohjainen kehittäjäyhteisö. Yli sata aktiivista käyttäjää on osallistunut sen kautta ideointiin ja keskusteluun. Käyttäjien toiveissa kirjasto näyttäytyy yhä enemmän sosiaalisena kohtaamispaikkana ja laitosrajat ylittävänä tietokeskuksena.

Koulutus vauhditti kehittämistä

Palvelumuotoiluhankkeen ensimmäinen vaihe käynnistyi joulukuussa 2010 yhteistyössä Suunnittelutoimisto Taivaan kanssa. Tavoitteena oli selvittää kirjaston palvelukokonaisuuden nykytila ja etsiä tulevaisuuden kehittämistarpeita koulutuksen sekä taustatutkimuksen avulla.

Koko kirjaston kattava henkilöstökoulutus oli projektin ensimmäinen askel. Tamikuussa 2011 järjestettiin kaksi kaikille avointa luentotilaisuutta. Niihin osallistui yhteensä 150 henkilöä, yli puolet koko kirjaston henkilökunnasta. Kouluttajana toimi palvelumuotoilun pioneeri Mikko Koivisto. Koulutusta syvennettiin helmikuussa työpajoissa, joihin osallistui 40 asiakaspalveluissa ja palvelujen kehittämistehtävissä työskentelevää henkilöä kampuskirjastoista sekä keskitetyistä palveluista.

Kahden päivän aikana perehdyttiin luentojen ja pienryhmätyöskentelyn avulla tiedonhankintamenetelmiin, kuten havainnointiin, haastatteluun ja luotaimiin. Lisäksi syvennettiin kerätyn tutkimusaineiston analysointiin ja tulosten kiteyttämiseen.

Ensimmäisen koulutuspäivän jälkeen ryhmät kokoontuivat ja organisoivat tietojen keruun valitsemistaan ongelma-aiheista. Ryhmät jalkautuivat kirjastoihin havainnoimaan ja haastattelemaan asiakkaita sekä tekemään luotaimia, joilla henkilökunta kirjasi ylös toimiaan. Toisen koulutuspäivän teemana oli aineiston analysointi samankaltaisuuskaavion avulla, käyttäjäprofiilien luonti ja lopulta design-ajurien kiteyttäminen. Ryhmien keräämät sadat havainnot ryhmiteltiin ja analysoitiin seinätauluiksi, ja esiin nousseista kokonaisuuksista kiteytettiin tunnistettavia ja hilpeyttäkin herättäneitä käyttäjäprofileja. Design-ajurit ovat konkreettisia ehdotuksia siitä, miten erilaisten asiakasryhmien palveluja voitaisiin kehittää.

Suomi | Kirjaston asiakkaat profiloitiin neljään ryhmään.

Svenska | Bibliotekets kunder delades in i fyra grupper enligt användarprofil.

English | Library customers were profiled into four groups.

Picture: Suunnittelutoimisto Taivas

Käyttäjäprofiilit hahmottuivat

Hanke jatkui maaliskuussa Taivas-tiimin tietojenkeruulla kirjastoissa ja kehittäjäyh-teisön verkkopalvelun käynnistymisellä.

Laajan kartoitustyön perusteella pystyttiin hahmottamaan neljä toisistaan erot-tuvaa käyttäjäryhmää. Ryhmät olivat kirjaston tiloja ja palveluita ahkerasti käyttävät *pesiytyjät*, itseohjautuvat ja kiireiset *piipahtajat*, itsenäiset ja järjestelmällisesti tietoa käyttävät *penkojat* sekä kirjastoon tutustuvat ja apua tarvitsevat *palveltavat*. Kunkin ryhmän tarpeet sekä palvelukokemuksen haasteet tunnistettiin, ja jatkotyötä varten esitettiin kehittämiskohteet.

Hankkeessa hahmottui myös kirjaston koko palvelupolku ja siihen liittyvät ete-nemistä estävät tai asiakaskokemusta heikentävät tekijät. Kun ne oli tunnistettu, oli helpompi miettiä ratkaisuja näihin ongelmiin.

Erilaisten työpajojen avulla tuotettiin yli 200 palveluideaa, joista 20 valittiin jatkojalostettaviksi. Näistä tuotantoon asti vietäväksi valittiin 10 konseptia. Suurin osa uusista palvelukonsepteista valmistuu syksyllä 2012 ja niitä otetaan heti käyttöön Kaisa-talon kirjastossa. Myöhemmin uudet palvelut otetaan käyttöön kaikissa kampuskirjastoissa.

Hanke on kehittänyt kirjaston kykyä kommunikoida moninaisten käyttäjäryhmien kanssa ja huomioida heidät paremmin, sanoo keskustan kampuskirjaston johtaja **Päivi Kaiponen**. Hänen mukaansa kirjaston sisäisiä prosesseja tarkastellaan jatkossa asiakasnäkökulmasta ja tämä vaikuttaa koko kirjaston organisaatioon.

Tavoitteena on Kaiposen mukaan koota kirjaston hajanaiset palvelut palvelutuotteiksi. Näitä ovat esimerkiksi uuden asiakkaan palvelut, opiskelijan palvelut ja

Suomi | Oppimiskeskus
Aleksandria on kirjaston
yhteydessä.

Svenska | Lärocentret
Aleksandria finns bredvid
biblioteket.

English | The Aleksandria
Learning Centre is connected
to the Library.

Photo: Tuomas Uusheimo

tutkijan palvelut. Tuotteistuksen pohjalta palvelut esitellään sitten kirjaston verkkosivuilla, painetuissa esitteissä ja palvelukortteina.

Palvelujen esitystapaa yhdenmukaistetaan ja visualisointiin käytetään helposti tunnistettavia piktogrammeja.

Uusia palveluja opiskelun tueksi

Kehittämishanke on synnyttänyt monia uusia palveluja, joita lanseerataan syksystä 2012 alkaen. Yksi näistä ovat opintopiirit, joiden avulla on tarkoitus tukea yhdessä oppimista ja helpottaa kurssikirjapulaa. Kaisa-talossa ja sen viereisessä oppimiskeskus Aleksandriassa on paljon tähän soveltuvia ryhmätyötiloja.

Kirjastossa asiointia aiotaan helpottaa järjestämällä kirjojen palautusmahdollisuus aukioloaikojen ulkopuolella. Kampuskirjastojen välinen palautus tulee myös mahdolliseksi ja itsepalvelua laajennetaan varausten noutoon.

Kirjasto aikoo tiedottaa aktiivisesti yliopiston ja talon palveluista sekä tapahtumista info-tv järjestelmän avulla. Infojärjestelmä hankittiin Tellabsin säätien lahjoituksen avulla.

Sähköisiä palveluja tiedonhakuun

Käyttäjät ovat toivoneet kirjastolta uusia sähköisiä palveluja. Yksi työn alla oleva palvelu on kirjojen hakujärjestelmään kytketty Helka-karttapalvelu. Se näyttäisi kirjan etsijälle visuaalisesti, mistä hyllystä halutun teoksen löytää kirjastossa. Tämä ei aina ole helppoa, kun kirjastossa on kirjoja ja muuta painettua aineistoa noin 29 000 hyllymetriä.

Kirjaston käyttäjille suunnitellaan myös mobiilisovellusta, joka keskittyisi palvelujen esittelyyn. Siihen on tarkoitus sisältyä myös aineistohaku Helka Handy.

Elektroniset lehdet ovat jo arkipäivää kirjastossa ja opiskelijatkin osaavat etsiä tietoa niistä Nelli-tiedonhakuportaalin avulla. E-kirjat ovat kuitenkin vielä melko uusia asia ja niiden käyttöä halutaan lisätä. Meilahden kampuskirjastossa Terkossa on kehitetty digitaalista kirjahyllyä eli e-kirjojen hakua helpottavaa BookNavigator-verkkopalvelua.

Uudistuneessa BookNavigator-palvelussa on käytettävissä yli 800 lääketieteellistä e-kirjaa keskeisiltä kustantajilta. Palvelussa voi hakea tietoa kirjan tai kirjoittajan nimellä. Kirjoja voi selailla myös aihepiireittäin. Palvelua on tarkoitus lähitulevaisuudessa laajentaa Meilahdesta myös muille tieteenaloille ja kampuksille. Palvelun uusi käyttöliittymä soveltuu hyvin myös tablet-laitteilla ja älypuhelimilla käytettäväksi.

Asennetta palveluun koulutuksella

Asiakaspalvelu on kirjaston perinteisin, näkyvin ja tuntuvin toimintamuoto. Kirjastoala on jatkuvassa muutoksessa, ja samassa tahdissa muuttuvat myös asiakkaiden palveluodotukset. Tämä edellyttää oikeaa palveluasennetta kirjaston työntekijöiltä. Se ei ole itsestäänselvyys, eikä ihmisten kanssa työskentely suju kaikilta yhtä vaivattomasti. Asiakaspalvelutaitojen kehittämiseksi Helsingin yliopiston ja Aalto-

yliopiston kirjastot ovat järjestäneet yhdessä koulutusta asiakaspalveluun osallistuvalla henkilöstöllä.

Asiakaspalvelun onnistuminen edellyttää sitä, että henkilöstö ymmärtää ja sisäistää kirjastonsa tavoitteet ja hallitsee erilaiset vuorovaikutustilanteet. Työyhteisön hyvinvointi ja yhteishenki vaikuttavat myös asiakaspalveluun. Asiakaspalvelu on siis yhteispeliä, joka vaatii henkilöstöltä runsaasti tietotaitoa ja oikeaa asennetta.

Asiakaspalvelupassi-koulutus on suunniteltu kirjaston asiantuntijoiden kanssa ja se koostuu neljästä asiakaspalvelua eri näkökulmista käsittelevästä moduulista. Passin tarkoituksena on saada kaikki – riippumatta työvuosista – samalle viivalle palveluasioissa.

Suomi | Opiskelijat ovat kirjaston suurin käyttäjäryhmä. Kuva oikeustieteen kirjastosta Fabianinkadulta.

Svenska | Studenterna är bibliotekets största användargrupp. Bild från Juridiska fakultetens bibliotek på Fabiansgatan.

English | Students are the Library's largest user group. Image from the Faculty of Law Library on Fabianinkatu street.

Photo: Linda Tammisto

Nya designade bibliotekstjänster

I det nya bibliotekshuset introduceras också nya, designade bibliotekstjänster. Tanken är att biblioteket ska vara en lärandemiljö som utöver information också ger användarna möjligheter att medverka och få aha-upplevelser. Många av de idéer som ligger till grund för de nya tjänster som tas i bruk i Kajsahuset och i alla campusbibliotek har utvecklats tillsammans med bibliotekets användare.

Universitetets bibliotek har satsat mycket på att utveckla tjänsterna i samband med flytten till Kajsahuset. Det är en utmaning att förbättra tjänsterna för alla användarkategorier och bibliotekets sammanlagt cirka 100 000 användare. Cirka 5 000 kunder väntas dagligen besöka universitetets huvudbibliotek i Kajsahuset, vilket betyder över en miljon besökare årligen.

Fokus i utvecklingsarbetet har legat på bas-servicen vid alla bibliotekets verksamhetsställen och målgruppen framför andra är studenterna, bibliotekets största användargrupp.

Tjänstedesign för nyade kulturen

För att utveckla tjänsterna initierade biblioteket projektet *Smart design*, som är ett av Helsingfors universitets projekt under temaåret World Design Capital 2012. Projektets mål var att med tjänstedesign som medel förnya tjänsterna och förankra arbetssätt som engagerar användarna. Tjänstedesign betyder att man utnyttjar designtänkande när man skapar och planerar nya tjänster. Det gäller framför allt att designa en användarupplevelse som motsvarar användarens behov och tjänsteproducentens intentioner.

Bibliotekets användare och personal har deltagit i projektet på många olika sätt. Ett nytt verktyg introducerades: IDIS, ett webbaserat utvecklingsnätverk som är öppet för alla. Över hundra aktiva användare har deltagit med idéer och inlägg. I användarnas visioner är biblioteket i allt högre grad en social träffpunkt och ett institutionsöverskridande informationscentrum.

I en omfattande kartläggning kunde man urskilja fyra kategorier av biblioteksanvändare. De olika kategoriernas behov och de krav som

användarupplevelsen ställde identifierades och man utsåg objekten för fortsatt utveckling.

Under projektets gång framträdde också bibliotekets tjänstekedja och de faktorer som kan hindra eller försämra användarupplevelsen. När de hade identifierats var det enklare att tänka ut lösningar på problemen.

I olika workshoppar producerades över 200 idéer till tjänster, och bland dem valdes 20 för vidare utveckling. Slutligen utsågs tio koncept som ska genomföras. Största delen av de nya tjänstekoncepten blir färdiga hösten 2012 och tas genast i bruk i Kajsahuset. De nya tjänsterna kommer att introduceras senare i samtliga campusbibliotek.

Redesigning library services

The new library building will also feature redesigned library services, the goal being to create a learning environment that offers library users not only information but also a great setting for insights and experiences. Joint brainstorming with users gave rise to several ideas for new services to be launched in the Kaisa House and all the campus libraries.

The Helsinki University Library has put much effort into service development in preparation for the move to Kaisa. One of the challenges is to offer better services to all the user groups and the 100,000 or so users. The main library – the Kaisa House – is expected to serve around 5,000 users a day, which translates to over one million visitors a year.

Service development focused on improving basic service at all the different library sites. The main target group consists of students, who also form the biggest user group.

Culture reformed by service design

To develop its services the library launched a project called *Smart design*, which was one of the University of Helsinki's contributions to the World Design Capital 2012 event. The goal was to adopt service design methods to renew services and make the involvement of users an established part of the library's routines. Service design refers to the use of design strategies to innovate and plan services. One of the key objectives is to plan the user experience so the service satisfies both the users' needs and the targets of the service provider.

The library's staff and users participated in the project in various ways. IDIS, a web-based developer community open to all, was set up as a new tool. It was used by over one hundred active participants to create and discuss new ideas. Users have expressed the wish that the library would function increasingly as a social forum and an information centre straddling institutes and departments.

Extensive surveys helped to identify four distinct library user groups. The needs of each group as well as the challenges related to their service experience were then determined, and development areas were proposed for further consideration.

The project sketched out the library's entire service path as well as the factors hindering progress or undermining the user experience. Once these had been identified, solutions to problems were found more easily.

Various workshops resulted in over 200 service ideas, 20 of which were chosen for further development. Ten of these were ultimately deemed suitable for actual implementation. Most of the new service concepts will be completed in autumn 2012. They will be introduced immediately in the Kaisa House and later on in all other campus libraries.

Photo: Timo Huvilinna, Helsingin yliopistomuseo

Suomi | Uralistiikan kirjat olivat aiemmin luettavissa Metsätalon kirjastossa. M.A Castrénin muotokuva E.J.Löfgren.

Svenska | Böckerna i uralistik fanns tidigare i Forsthusets bibliotek. M. A. Castrén. Porträtt E. J. Löfgren.

English | The books in Uralic studies were previously housed in the Forestry Building library. Portrait of M. A. Castrén by E. J. Löfgren.

Photo: Linda Tammisto

Maailman paras uralistiikan kirjasto

Kaissa-kirjastotalossa sijaitsee maailman paras uralistiikan eli suomalais-ugrilaisten kielten ja kulttuurin kirjasto. Kirjastolla on hyvin kansainvälinen käyttäjäkunta, sillä kokoelma on varsin kattava ja sisältää ainutkertaista aineistoa. Suomessa on 1800-luvun lopusta lähtien kerätty systemaattisesti suomalais-ugrilaisten kansojen kirjallisuutta.

Suomalaisten identiteetti rakentuu eurooppalaisen ja suomalais-ugrilaisuuden väliselle jännitteelle. Suuntaudumme Eurooppaan, mutta sukujuuremme ovat Euroasiassa. Euroopassa on kolme suomalais-ugrilaista valtiota: Suomi, Unkari ja Viro. Venäjällä on lisäksi yli 2,5 miljoonaa suomalais-ugrilaista. Suomessa ollaan kiinnostuneita näistä vähemmistökansoista ja heidän kielistään.

Venäjän suomalais-ugrilaisille kielille luotiin kirjakielet 1900-luvun alussa. Stalinin vainojen aikana kuitenkin niitä käyttänyt älymystö pitkälti tuhoutui ja kirjallisuus hävisi. Venäjän pienet uralilaiset vähemmistökansat ovat nytkin vaikeassa tilanteessa. Monia niitä uhkaa suoranainen sukupuuttoon kuoleminen tai sulautuminen venäläisiin. Esimerkiksi manseja on jäljellä enää noin 10 000. Suurin vähemmistökansoista ovat mordvalaiset, joita on noin 800 000.

Världens bästa bibliotek för uralistik

I Kajsahuset finns världens bästa bibliotek för uralistik, dvs. finsk-ugrisk språk- och kulturforskning. Biblioteket har en mycket internationell kundkrets, eftersom samlingen är omfattande och innehåller unikt material.

Den finska identiteten bygger på spänningen mellan det europeiska och det finsk-ugriska. Vi söker oss till Europa, men våra rötter finns i Eurasien. I Europa finns tre finsk-ugriska länder: Finland, Ungern och Estland. I Ryssland finns dessutom över 2,5 miljoner finsk-ugrer. I Finland finns ett intresse för de finsk-ugriska minoritetsfolken och deras språk.

Sedan 1800-talet har man systematiskt samlat litteratur av och om finsk-ugriska folk

Uralilaisten kielten tutkimuksen, etnografian ja kenttätömatkojen uranuurtajana pidetään **M.A. Castrénia** (1813–1852). Castrénin Siperiaan painottuneiden tutkimusmatkojen keskeisenä tavoitteena oli ajan hengen mukaisesti osoittaa suomalaisen alkuperä. Retkillään hän keräsi aineistoa yli kymmenestä uralilaiseen ja muihin kielikuntiin kuuluvasta kielestä.

Suomalais-Ugrilainen Seura perustettiin vuonna 1883 edistämään ns. uralilais-ten ja altailaisten kielten ja näitä kieliä puhuvien kansojen kulttuurien, kansatieteen, kansanrunouden ja esihistorian tutkimusta. Etenkin ensimmäisinä vuosina seuran toiminnassa oli keskeisellä sijalla kenttätö; retkikuntia ja yksityisiä henkilöitä lähetettiin harjoittamaan kenttä- ja arkistotutkimusta näiden kansojen asuttamilla alueilla. Ennen Venäjän vallankumousta monet tutkijat ehtivät kerätä mittavan ja pian korvaamattomaksi osoittautuneen aineiston kenttätömatkoillaan.

Seuran kirjasto luovutettiin valtiolle ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen (Kotuksen) hoitoon vuonna 1979. Kokoelmaa ovat kartuttaneet myös seuran julkaisuvaihdot ja tutkijoilta saadut lahjoitukset. Vuoden 2012 alussa tämä Kotuksen kirjakokoelma siirtyi Helsingin yliopiston kirjastolle ja yhdistyi kirjaston suomalais-ugrilaisiin kokoelmiin. Siirtyneessä kokoelmassa oli noin 78 500 nidettä. Kokoelma sisältää kielitieteen lisäksi myös näiden kansojen historiaa, kulttuuria, kansanperinnettä ja kaunokirjallisuutta. Monia teoksista ei ole missään muualla kuin yliopiston kirjastossa ja niitä tullaan lukemaan ympäri maailmaa.

Kansainväliset hakutietokannat

Uralistiikan alalla ei juuri ole sähköisiä kokotekstiaineistoja. Kirjallisuusviitteitä on sen sijaan Suomessa tehty jatkuvasti ja ne ovat myös kansainvälisten tutkijoiden ja opiskelijoiden käytettävissä kirjastojen Arto-tietokannassa. Suomalais-neuvostoliittolaisena yhteistyöhankkeena laadittiin vuosina 1917–1987 Suomessa ja Neuvostoliitossa ilmestyneistä uralistiikan alan julkaisuista bibliografia Bibliographia Studiorum Uralicorum (Uralica-bibliografia). Se käsittää arkeologian, perinnätieteiden, kielentutkimuksen sekä kirjallisuuden artikkele- ja monografiaviitteet.

Uralica-bibliografian jatkoksi on muodostettu kansainvälinen Urbis-hanke (Uralic Bibliographic Survey). Tavoitteena on luoda tietokanta, joka sisältää bibliografiset viitteet kaikesta maailmassa julkaistusta uralilaisten kielten tutkimuksesta, ja tulevaisuudessa pitää tämä tietokanta ajan tasalla. Tietokannalla on kolme keskusta, Suomi, Viro ja Unkari, joista kukin kerää tiedot omassa maassaan julkaistusta tutkimuksesta ja lisäksi omasta osuudestaan muun maailman tutkimuksesta.

Urbis-hankkeen käytännön töistä pisimmälle on päästy asiasanaluettelon laadinnassa. Tämä luettelo on tehty BSU:n asiasanaluettelon pohjalta suomen-, englannin-, viron- ja saksankielisenä.

och byggt upp täckande samlingar. I dag finns samlingarna i universitetets bibliotek. Utöver språkvetenskap innehåller samlingarna material om de finsk-ugriska folkens historia, kultur, traditioner och skönlitteratur.

Elektroniska fulltextartiklar finns inte i någon större utsträckning inom uralistiken. Däremot har referensuppgifterna registrerats kontinuerligt i Finland, och de är också tillgängliga för internationella forskare och studenter genom referensdatabasen Arto. Uppgifterna har förts in i databasen Uralica och senare inom ramen för projektet Urbis.

The world's leading library for Uralic studies

The Kaisa House houses the world's leading library for Uralic studies, or the study of Finno-Ugric languages and culture. The library customers are exceedingly international, for the collection features a wide range of unique resources.

Finnish identity is based on a tension between the European and the Finno-Ugric: we have a distinctly European orientation, but our roots are in Eurasia. In addition to the three Finno-Ugric countries in Europe – Finland, Hungary and Estonia – more than 2.5 million people of Finno-Ugric origin live in Russia. Finns are interested in these minorities and their languages.

Finnish scholars have systematically collected the literature of Finno-Ugric peoples since the end of the 19th century. Now these extensive collections have been transferred to the Helsinki University Library. The material relates not only to linguistics, but also to the history, culture, folklore and fiction writing of the peoples involved.

Few full-text resources are available in electronic format in Uralic studies. Bibliographic references have, however, been regularly compiled in Finland and made available to international scholars and students in the ARTO reference database of Finnish articles. Reference data have also been submitted to the Uralica database and its successor, the Urbis project.

YRJÖ ENGSTRÖM, HELI KAATRAKOSKI, ANNE LAITINEN,

HELI MYLLYS JA JUHANA RANTAVUORI

Solmutyöskentelyllä kirjastopalveluita tutkimusryhmille

Helsingin yliopiston kirjasto pyrkii auttamaan tutkimusryhmiä uudenlaisen ns. solmutyöskentelyn avulla. Kirjaston uusi organisaatiomalli mahdollistaa tämän työskentelytavan, jota on rakennettu laajan kehittämishankkeen avulla. Tutkimusryhmille solmutyöskentely voi tarjota uudenlaisia palveluita. Kirjastoammattilaisille se merkitsee työtapojen uudistamista.

”L ibraries Now! – Inspiring, Surprising, and Empowering”. Tällä iskulauseella IFLA 2012 (International Federation of Library Associations) esitteli kokoontumistaan Helsingissä elokuussa 2012. Iskulause tavoittaa erinomaisesti sekä kirjastojen toimintaympäristön ja kirjastotyön kohteen yleisen muutoksen että Helsingin yliopiston kirjaston organisaatiomuutosten synnyttämät tulevaisuuden haasteet.

Kirjasto otti tärkeän askeleen ryhtyessään ennakoluulottomasti kehittämään omaa toimintaansa ja tutkijapalveluitaan *Solmutyöskentely kirjastossa* -hankkeen kautta. Hankkeen päätavoitteena oli osallistavan kehittämismenetelmän avulla mallintaa, testata käytännössä ja arvioida kirjastotyöntekijöiden ja tutkimusryhmien uudenlaisen kumppanuustoiminnan, ns. solmutyöskentelyn toteuttamistapoja ja vaatimuksia.

Hanke toteutettiin kaksivaiheisesti; ensin Viikin tiedekirjastossa, sitten keskustakampuksen kirjastoissa. Kehittämisen tuloksia analysoitiin kolmella tasolla: 1) tutkijoille tarjottavien palvelujen kokonaisuus eli palvelutarjotin,

Suomi | Tutkijatilat
sijaisevat Kaisa-talon
ylimmässä kerroksessa.

Svenska | Forskarna håller
till i översta våningen i
Kajsahuset.

English | Researchers'
facilities are located on the
top floor of the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

2) muutos kirjastoammattilaisten työtavoissa sekä 3) kampuskirjaston organisaatiomallin muutos uusien tutkijapalvelujen edellyttämällä tavalla. Tulokset on otettu myönteisesti vastaan kirjastotoimessa. Keskustakampuksella kesällä 2012 tapahtunut mittava muutto vastavalmistuneeseen kirjastorakennukseen oli kuitenkin niin suuri ponnistus, että se hidasti uusien tutkimusryhmäpalveluiden käyttöönottoa.

Kehittämismenetelmänä Muutoslaboratorio

Solmutyöskentely on rajoja ylittävä, kollektiivinen työn organisointitapa, joka mahdollistaa nopean ja joustavan ongelmanratkaisun muuttuvissa työtilanteissa. Solmulla tarkoitetaan eri tahojen samaan kohteeseen suuntautunutta työskentelyä, jossa mikään osapuoli ei ole toista vahvemmassa kontrolloivassa asemassa. Yhteis-työsolmu muodostetaan eri osapuolia koskettavan ongelman tai haasteen ympärille. Kun ongelma on ratkaistu, kyseinen solmu puretaan ja muodostetaan uusia yhteistyösolmuja uusien haasteiden ympärille eri osapuolten kesken. Perinteisestä tiimityöskentelystä solmutyöskentely eroaa siinä suhteessa, että toiminnan jatkuvuus ei ole sidottu pysyviin kokoonpanoihin, vaan työn yhteiseen kohteeseen ja yhteisiin välineisiin.

Solmutyöskentelyn kehittäminen organisaatiossa vaatii pitkäkestoista prosessia, joka toteutetaan kehittävään työntutkimukseen pohjautuvalla Muutoslaboratorionimisellä kehittämismenetelmällä. Muutoslaboratoriolla ja sen sovelluksilla on toteutettu kehittämishankkeita viidentoista vuoden aikana useissa organisaatioissa eri aloilla, mm. sairaaloissa, kouluissa, teatterissa, sanomalehdissä, satamissa, postissa ja eri toimialojen tehtäissa.

Muutoslaboratorioprosessi alkaa alkuhaastatteluilla, joilla kerätään aineistoa koskien organisaation ja työn historiaa, nykytilaa, tulevaisuutta sekä mahdollisia häiriöitä työssä. Työn kriittisiä vaiheita tallennetaan usein videonauhoitusten avulla. Alussa kerättävä aineisto analysoidaan pohjaksi varsinaisiin kehittämistuntopiin, joita pidetään 5–10 yhtä hanketta kohden. Istunnoissa osallistujat analysoivat työn muutoshasteita ja häiriöitä sekä niiden taustalla olevia toiminnan ristiriitoja. Osallistujat suunnittelevat uuden toimintamallin, jolla ongelmat koetetaan ratkaista.

Solmutyöskentely kirjastossa -hankkeen ensimmäinen vaihe toteutettiin Viikin tiedekirjastossa vuosina 2009 ja 2010. Hankkeeseen osallistuivat pilotteina *suoekologian tutkimusryhmä* metsäekologian laitokselta sekä *syano-bakteerien tutkimusryhmä* soveltavan kemian ja mikrobiologian laitokselta. Toinen vaihe toteutettiin keskustakampuksen kirjastossa vuosina 2010 ja 2011. Hankkeeseen osallistui neljä tutkimusryhmää: suomen kielen *Mallilukijaa tekemässä*, viestintäoikeuden *Uusi mediaympäristö – haasteet tekijänoikeudelle*, sukupuolentutkimuksen oppiaineesta *Filosofian ja sukupuolen politiikka* sekä *kognitiotieteen oppiaine*.

Tutkimushankkeen vastuullisena johtajana toimi professori Yrjö Engeström käyttäytymistieteiden laitoksen yhteydessä toimivasta Toiminnan, kehityksen ja oppimisen CRADLE-tutkimusyksiköstä.

Palvelutarjottimella tukea tutkimukselle

Muutoslaboratorioistunnoissa syntyi kirjastolaisten ja tutkimusryhmien yhteisponnistuksella ensinnäkin tutkijoille tarjottavien palvelujen kokonaisuus, palvelutarjotin. Palvelutarjotin sisältää kirjallisuuden ja tiedonhankinnan, tutkimusryhmien näkyvyyden tukemisen tiedeyhteisössä, tutkimuksen arvioinnin työkalut (etenkin Tuhat-järjestelmään liittyvä tuki), tutkimusaineiston hallinnan sekä tutkijoille tarjottavan koulutuksen.

Palvelutarjottimen yhteiskehittelystä voidaan nostaa esiin kolme erityisen kiinnostavaa palvelukokonaisuutta:

- FeedNavigator: uutuustiedon seurantaan helpottava väline, joka otettiin käyttöön molemmilla kampuksilla ja jota kehitettiin edelleen humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen tarpeisiin.
- Aineistohallintasuunnitelma: erityisesti syanobakteerien tutkimusryhmän jäsenten kanssa yhteistyössä Viikissä ideoitu malli tutkimusaineiston hallintaan. Suunnitelman pohjalta syntyivät myös kirjastolaisten ylläpitämät *aineistohallinnan verkkosivut*.

Suomi | Syanobakteerien tutkimusryhmän laboratorio.

Svenska | Laboratoriet för forskning i cyanobakterier.

English | Laboratory of the Cyanobacteria Group.

Photo: Jouni Jokela

Suomi | Näkymä kirjastosta
Fabianinkadulle.

Svenska | Vy från bibliotek
längs Fabiansgatan.

English | View from the Library
towards Fabianinkatu street.

Photo: Tuomas Uusheimo

- ”Huoneentaulu”: kirjastoammattilaisten ja kognitiotieteen tutkimusryhmän yhdessä keskustakampuksella kehittäminen väline tutkimusaineiston dokumentoinnin hallintaan.

Kognitiotieteen tutkimusryhmän kanssa yhdessä kehitetty ”huoneentaulu” oli erinomainen esimerkki kirjaston palvelutarjottimen kehittämistyöstä Solmuhankkeen aikana.

Tutkimusaineistohallinta eri ulottuvuuksineen oli yksi keskeinen kehittämisteema muutoslaboratorioistuntojen aikana. Erityisen tärkeänä sitä piti kognitiotieteen tutkimusryhmä, jolla oli ongelmia lähinnä metadatan hallinnassa ja tutkimusaineiston arkistoinnissa. Kirjastolla ei kuitenkaan ollut tarjota valmiita ratkaisuja tai vaihtoehtoja heidän kohtaamiinsa aineistohallinnan haasteisiin. Muutoslaboratorioistunnoissa esiteltiin yhtenä vaihtoehtona Tampereen yliopiston yhteydessä toimivaa yhteiskuntatieteellistä tietoaarkistoa, mutta tämä ei lopulta ollut sopiva vaihtoehto kognitiotieteen ryhmän arkistoinnin tarpeisiin. Prosessin edetessä kehittämisen painopiste siirtyi tutkimusaineiston dokumentointiin.

Käytännössä yhteiskehittely eteni siten, että tutkimusryhmän aineistoon liittyvät ongelmat ja haasteet tunnistettiin yhteisissä istunnoissa, mutta varsinaisen kehittämisen tapahtui pienryhmätapaamisissa varsinaisten istuntojen ulkopuolella. Joukko kirjaston edustajia ja kognitiotieteen tutkimusryhmäläisiä kokoontui yhteen kolme kertaa marras-

Huoneentaululla hallitaan tutkimusaineistoja

Palvelutarjottimen rinnalla hankkeessa kehiteltiin muutoksia kirjastoammattilaisten työtapoihin, kuten edellä olevasta esimerkistäkin käy ilmi. Solmumaisen työskentelytavan todettiin edellyttävän, että kirjaston työntekijät jalkautuivat työpaikoiltaan kentälle, tutkijoiden työmaalle verkostoitumaan ja oppimaan konkreettisesti tutkijoiden työstä. Samalla kirjaston työntekijät saavat tilaisuuden tarjota ja kehittää palveluja yhdessä tutkimusryhmien kanssa. Tämä edellyttää epätäydellisyyden ja palvelujen jatkuvan muokkaamisen hyväksymistä.

Erityisesti keskustakampuksella Muutoslaboratorio johti myös kirjaston uuteen organisaatiomalliin. Sen pohjana on ajatus litteästä organisaatiosta ja solmumaisen työskentelytavan mahdollistamisesta. Uusi kahden johtavan tietoasiantuntijan malli on osoittautunut toimivaksi ja on jo vienyt kirjastoa kohti solmumaista työskentelytapaa. Hanke on vaikuttanut myös kirjastossa työskentelevänä olleeseen henkilöstösuunnitelmaan.

Solmutyöskentelyn ankkuroituminen pysyvästi kirjaston arkeen on tärkeä haaste sekä käytännön kirjastotyölle että tutkimukselle. Keväällä ja syksyllä 2011 keskustakampuksella järjestettyjen Solmu-seurantaistuntojen aikana kävi ilmi, että osa työntekijöistä oli omaksunut hyvinkin omatoimisesti solmumaisen työskentelytavan kirjaston sisällä.

Kirjastotyöstä digitaalista palvelutuotantoa

Työn ja työvälineiden digitalisoitumista voidaan pitää kirjastotyön ja sen kehittämisen haastajana. Kirjastotyö on perinteisesti suuntautunut vahvasti käsityömaiseen yksilöiden tiedon- ja kirjallisuudenhankintatarpeiden tyydyttämiseen. Työtä on vuosien saatossa organisoitu yhdistämällä standardoituja sarjatuotantomaisesti tuotettuja palveluita sekä käsityömaista, tarkkaa tiedonetsintää.

Tietotekniikan kehittymisen myötä kirjastotyö on alkanut yhä enemmän näyttäytyä sarjatyömaisenä digitaalisena palvelutuotantona. Asiakkaan näkökulmasta kirjaston rooli on saattanut muuttua tietokoneruudun takana toimivaksi näkymättömäksi palveluntuottajaksi, joka ei osallistu asiakkaiden ongelmanratkaisuun tai lähituen tarjoamiseen. Haasteeksi tässä tilanteessa nousee se, että selkeää yhteistä kohtaamispaikkaa kirjastoammattilaisten ja tutkija-asiakkaiden välillä ei tämän tyyppisessä työssä välttämättä ole. Samaan aikaan kirjasto kuitenkin tuottaa myös perinteisiä palveluja, etenkin opiskelijoille.

Helsingin yliopiston kirjasto on lähtenyt kirkastamaan kirjastotyön ydinaluetta sekä terävöittämään uutta kirjastotyön kohdetta erityisesti tutkijapalveluissa. Tutkimusryhmät kohtaavat työssään enenevässä määrin uusia haasteita, joiden ratkaisemiseen niiden omat voimavarat eivät välttämättä riitä. Tällaisia haasteita ovat

kuussa 2010. Ensimmäisen tapaamisen aikana syntyi ajatus ”huoneentaulusta”, johon olisi koottu keskeiset tutkimusaineiston käsittely- ja tallentamishjeet. Kehittely jatkui solmumaisesti yhteisen kohteen ympärillä mahdollistaen kussakin tapaamisessa eri toimijoiden mukanaolon oman asiantuntijuuden ja tilanteen mukaan. Kirjastolaiset muokkasivat ”huoneentaulua” tutkimusryhmäläisiltä saadun palautteen perusteella ja toivat taas uuden version heille kommentoitavaksi ja paranneltavaksi. Viimeinen versio taulusta syntyi kolmannen pienryhmätapaamisen jälkeen. ”Huoneentaulua” on testattu ja hyödynnetty käytännössä vuoden 2011 aikana. Yksi taulua hyödyntänyt tutkimusryhmän jäsenistä on myös ehdottanut sen levittämistä neurotieteiden käyttöön.

”Huoneentaulu” koostuu kolmesta eri tauluosiosta: 1) tutkimuksen ja aineistokokonaisuuden kuvailutiedot, 2) tutkimuskertojen kuvailutiedot ja 3) tallenteiden kuvailutiedot. Kokonaisuudessaan ”huoneentaulu” on varsin laaja ohjepaketti, joten kognitiotieteen ryhmä onkin soveltanut siitä käyttöönsä tarkoituksenmukaisimmat kohdat.

esimerkiksi laajojen ja monimutkaisten tutkimusaineistojen hallinta, digitaalinen ja avoin julkaiseminen, tekijänoikeudet ja tutkimusryhmien näkyvyys. Tällaisiin tarpeisiin liittyvien räätälöityjen, yhteiskehittelynä tuotettavien palvelujen asiakkaina tulevat pääsääntöisesti olemaan tutkimusryhmät, eivät yksittäiset tutkijat. Tämä on väistämätön kehityssuunta tutkimusaiheiden monimutkaistuesssa ja välttämätöntä myös kirjaston talous- ja henkilöstöresurssien käytön kannalta.

Palvelujensa kehittämisen lisäksi kirjaston tavoitteena on ollut kerätä tutkijoilta palautetta uuden Kaisa-talon suunnitteluun liittyen. *Solmutyöskentely kirjastossa* -hanke edustaa uudenlaista suunnittelu- ja kehittämiskulttuuria Suomessa. Hanke on koostunut rajoja ylittävästi eri alojen ammattilaisista sekä kirjastossa että tutkimusryhmissä, minkä lisäksi tärkeä toimija on ollut Helsingin yliopiston tila- ja kiinteistökeskus. Se on halunnut hankkeen avulla kerätä tietoa uusien työtapojen ja yhteistoiminnan muotojen vaikutuksesta kirjaston tilojen suunnitteluun ja käyttöön.

Tutkimusryhmien identiteettiä vahvistettava

Monimutkaistuvissa ja alati muuttuvissa toimintaympäristöissä uusien ratkaisujen löytäminen edellyttää osallistavaa ja yhteisöllistä kehittämistoimintaa sekä oppimista. Tässä tarkoituksessa Helsingin yliopiston kirjasto on ottanut tärkeän askeleen ryhtyessään kehittämään omaa toimintaansa ja palveluitaan tutkimusryhmien tarpeisiin *Solmutyöskentely kirjastossa* -hankkeen kautta. Kehittämisen edellytyksenä on kuitenkin kartoittaa, mitä palveluita olemassa olevilla resursseilla voidaan tarjota ja kuinka suurelle asiakasjoukolle.

Solmutyöskentelyhankkeen aikana keskustakampuksen tiedekunnille lähetettiin kysely niiden tutkimusryhmien lukumäärästä. Vastaukset osoittivat, että tutkimusryhmän käsite ei ole tiedekunnissa lainkaan selvä, saati yhtenäinen. Asiaa pidettiin ”hankalana kysymyksenä”, johon ”ei ole oikeaa vastausta”. Joissakin vastauksissa todettiin myös, että ”alan tutkimusta ei perinteisesti ole organisoitu tutkimusryhmiin silloin, kun asiaan ei liity ulkopuolista rahoitusta”. Tutkimusryhmiksi järjestäytymisen katsottiin ”sopivan luonnontieteisiin, joissa toimitaan saman laboratorion samojen laitteiden kanssa, yhden johtajan alaisuudessa”, kun taas ”humanisteille ajatus on tullut puolipakolla monitieteisten rahoittajien rahoitusehtojen kautta”.

Tutkimusryhmien ja kirjastoammattilaisten välisen yhteiskehittelyn ja solmutyöskentelyn laajentaminen edellyttää tutkimusryhmien oman identiteetin vahvistamista. Jotta tutkimusryhmät voivat muodostua kirjaston keskeisiksi asiakkaiksi, tarvitaan tutkimusryhmien kartoittamisen lisäksi niiden ajantasaisista rekisteröintiä. Kirjaston on voitava löytää uudet asiakkaansa, jotta se voi heitä palvella. Vuonna 2011 läpiviety Helsingin yliopiston tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen arviointi on tässä suhteessa tärkeä askel – arvioitiinhan nyt nimenomaan tutkimusryhmiä. Tästä eteenpäin tarvitaan entistä paljon aktiivisempaa tukea tutkimusryhmien toimintakulttuurien kehittämiseen.

Kun uutta, vaativaa työtapaa kehitetään, vaarana on, että edelläkävijöiden ponnisteluista huolimatta muutos hajoaa ja koteloituu pieniksi erillisiksi parannuksiksi. Keskustakampuksella on kehitetty ja otettu käyttöön solmutyöskentelyn mahdol-

listava organisaatiomalli. Kirjastolla on nyt mahdollisuus seurata mallin vaikutuksia ja muovata se soveltuvaksi koko kirjasto-organisaatioon. Kyse ei kuitenkaan ole vain organisaatiokaaviosta. Solmutyöskentelyn onnistunut käyttöönotto edellyttää työtapojen, työnjakojen ja osaamisen kehittämistä kaikissa kampuskirjastoissa. Jatkokehittämisen tärkeimmät tehtävät koskevat 1) solmutyöskentelymallin laajenevaa käyttöönottoa tutkimusryhmien kanssa tehtävässä yhteiskehittelyssä sekä 2) solmutyöskentelyn levittämistä kaikkiin kampuskirjastoihin.

Yliopiston kirjastotoimelle on tärkeää, että kirjastotyötä tutkitaan ja että tutkimuksen tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Solmu-hankkeen kaltaisen tutkimusperustainen kehitystyö edellyttää pitkää aikajännettä ja siten myös pitkäaikaista sitoutumista eri osapuolilta. Pitkäjänteisyys ei ole nopealiikkeisyyden ja tuloksellisuuden vastakohta vaan niiden edellytys.

Kirjoittajat ovat Solmu-projektiin osallistuneita tutkijoita ja kirjaston työntekijöitä.

Suomi | Kaisa-talon portaikko ja valoaukko.

Svenska | Ljusöppningen och trappan i Kajsahuset.

English | Aperture and staircase in the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

Bibliotekstjänster för forskningsgrupperna med knutarbete

Helsingfors universitets bibliotek deltog 2009–2011 i ett utvecklingsprojekt i två faser, *Solmutyöskentely kirjastossa* (Knutarbete i biblioteket). Projektet hade som mål att med hjälp av en utvecklingsmetod göra upp modeller för och testa en ny form av s.k. knutarbete bland bibliotekspersonalen och forskningsgrupperna. Den första fasen genomfördes i Vetenskapliga biblioteket i centrum. Yrjö Engeström ledde utvecklingsarbetet tillsammans med sin forskningsgrupp Solmu (Knuten).

Knutarbete är en metod för organisering av kollektivt arbete som möjliggör smidig problemlösning i varierande arbetssituationer. En knut består av arbete som utförs av olika aktörer, men som riktas mot samma objekt. Samarbets-

knuten bildas kring en utmaning som berör alla parter. Att introducera knutarbete i en organisation är en långvarig process som genomförs med hjälp av utvecklingsmetoden Muutoslaboratorio (Förändringslaboratoriet).

Utvecklingsprojektet gav tre typer av resultat: 1) En s.k. servicepalett för forskare som innehåller informationssökning, synlighet för forskningsgrupperna, verktyg för utvärdering av forskning och hantering av forskningsmaterial samt utbildning. 2) Förändringar i bibliotekspersonalens arbetssätt. Här innebar knutmetoden att bibliotekspersonalen sökte upp forskarna för att bilda nätverk och utveckla tjänster i samarbete med forskningsgrupperna. 3) En ny organisationsmodell för Campusbiblioteket i centrum som bygger på idén om platta organisationer och har som mål att göra det möjligt att arbeta enligt knutmodellen.

Helsingfors universitets bibliotek förstår att när objektet för arbetet förändras måste utvecklingsarbetet vara inkluderande och gemenskapsinriktat för att man ska hitta nya lösningar i ett allt mer komplicerat verksamhetsfält. Projektet gör biblioteket till en banbrytare i biblioteksbranschen, i och med att man har börjat utveckla sin verksamhet och skapa möjligheter för forskningsgrupperna och bibliotekspersonalen att samarbeta och använda knutmetoden.

Ett framgångsrikt knutarbete förutsätter att arbetssätten, arbetsfördelningen och kompetensen utvecklas på alla campusbibliotek. På Centrumcampus har man utvecklat och infört en organisationsmodell som möjliggör knutarbete. Biblioteket har nu tillfälle att följa modellens effekter och omforma den så att den lämpar sig för hela biblioteksorganisationen.

Suomi | Solmutyöskentelyä
kokeiltiin ensin Viikin
kampuskirjastossa.

Svenska | Knutarbete testades
först i Viks campusbibliotek.

English | "Knotworking" was
piloted at the Viikki Campus
Library.

Photo: Mikael Linden

Library services for research groups through knotworking

Helsinki University Library implemented a two-phase development project titled *Knotworking in the Library*, during the years 2009–2011, aiming to model and test a new working method called 'knotworking' among research groups and library personnel. The first phase was implemented at the Viikki Science Library and the second at the City Centre Campus Library. The development project was led by

Professor Yrjö Engeström and his research group Solmu.

Knotworking is a cross-boundary, collective way of organising work that enables flexible problem-solving in changing situations. Knots refer to work carried out by various actors and directed at a shared object. The collaboration knot is formed around a challenge shared by the parties involved. Developing knotworking in an organisation is a long-term process based on the Change Laboratory method.

The project yielded three kinds of results: 1) A service tray: a service package for researchers consisting of information services, visibility services for research groups, tools for evaluating research and managing research data, as well as related training. 2) Changes in library professionals' work practices, where knotworking entailed library staff visiting the workplaces of researchers to establish networks and develop services together with research groups. 3) A new organisational model for the City Centre Campus Library, based on the idea of a flat organisation enabling knotworking.

The University of Helsinki understands that as the object of work changes, finding new solutions in increasingly complex operational environments requires inclusive and communal development. Through this project, the library sector becomes a pioneer in its field by developing its own activities and finding opportunities for collaborative development and knotworking between research groups and library professionals.

The successful implementation of knotworking requires that work methods, competencies and the division of labour are developed at all campus libraries. The City Centre Campus has developed and adopted an organisational model that enables knotworking, and can now monitor the outcomes of this model and render it suitable for the entire library organisation.

Luther-tutkimusta monesta näkökulmasta

Suomi on edelleen vahvasti luterilainen maa eikä ole ihme, että teologiassa yksi painopistealueista on ollut Luther-tutkimus. Tämä näkyy myös Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmissa, joissa tämä aihepiiri on hyvin edustettuna. Yksi suomalaisen Luther-tutkimuksen uranuurtajista oli **Eino Sormunen**. Hän toimi vuodet 1934–1939 Helsingin yliopistossa siveysopin ja dogmatiikan professorina. Sen jälkeen hän toimi pitkään Kuopion hiippakunnan piispana. Sormunen oli kirjoittajana erittäin tuottelias, ja merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän julkaisi sekä kirjoja kirkon käytännön tarpeisiin että vankkaa tieteellistä ja yleistajuista teologista kirjallisuutta.

Sormusen teologisessa ajattelussa oli vahva herätyksen ja luterilaisen uskonvanhurskauden korostus, mikä liitti hänet suomalaisen herätyskristillisyyden perinteeseen. Hän ei kuitenkaan jakanut suomalaisten herätysliikkeitten piirissä vaikuttanutta kirkkokäsitystä. Ajatus uskovien seurakunnasta oli hänelle vieras. Sen sijaan Sormunen painotti kansankirkkonäkemyistä, jossa kirkon nähtiin olevan kansaa varten.

Suomi | Tutkimustyötä teologian kirjastossa Aleksanterinkadulla. Eino Sormusen muotokuva A.Lindeblom.

Svenska | Forskning vid Teologiska fakultetens bibliotek på Alexandersgatan. Eino Sormunen. Porträtt A. Lindeblom.

English | Research at the Theology Library on Aleksanterinkatu street. Portrait of Eino Sormunen by A. Lindeblom.

Photo: Kuopion hiippakunnan tuomiokapituli

Suomalaisten kirkonmiesten parissa muotoutui 1920- ja 1930-luvuilla käsitys erityisestä suomalaisesta kristillisyydestä. Siinä kansankirkko nähtiin kansan uskonnollisuuden ilmentymäksi ja suomalaiset herätysliikkeet sen syväksi elinhermoksi. Sormusen teologia niveltui tähän virtaukseen ja syvensi sitä teologisesti uuden Luther-tutkimuksen virikkeillä.

Lutheria käsittelevää kirjallisuutta löytyy hyvin laajasti kirjaston kokoelmista. Lutherin lähteistä tärkein kokoelma on Weimarer Ausgabe. Kokoelmiin kuuluu myös nykysaksan-, suomen- ja englanninkielisiä käännöksiä. Lutherin teosten laitoksia löytyy myös verkkoaineistosta ja CD-ROM tietokannoista. Luther-tutkimus rajautuu Lutherin teologiaan, biografiaan sekä kirkon uudistajaan välittömästi liittyviin tutkimusaiheisiin.

Kirjaston kokoelmissa on hyvin edustettuna myös herätysliiketutkimus, kertoo johtava tietoasiantuntija **Matti Myllykoski** yliopiston kirjastosta.

Yliopiston kirjastolla on Suomen laajin teologian kokoelma. Kokoelma on aina heijastanut kirkon asemaa yhteiskunnassa. Ennen toista maailmansotaa Suomen kirkko oli läheinen valtion kanssa, mutta sotien jälkeen tapahtui murros. Kirkon ja valtion tiivis yhteys hajosi, mikä muutti myös teologisen tutkimuksen luonnetta.

Yksi mielenkiintoinen aihealue on ns. Saksan kirkkotaistelu 1930-luvulla. Saksan kirkon suunnasta kävivät taistelua natsimyönteinen suuntaus ja natsivastainen suuntaus, joka tunnettiin nimellä Tunnustuskirkko. **Minnamari Helaseppä** väitteli maaliskuussa 2005 Helsingin yliopistossa Tunnustuskirkon kehittymisestä Thüringenin maakirkossa ja sen kamppailusta natsivaikutteisen Deutsche Christen -liikkeen kanssa. Saksan kirkkotaistelua ja Suomen kirkon suhdetta siihen ovat suomalaisteologeista tutkineet myös **Eino Murtorinne** ja **Reijo Heinonen**.

Tätä vaihetta ja natsivastaisen teologisen liikkeen johtohahmoa **Dietrich Bonhoefferia** on Suomessa tutkittu ahkerasti ja kokoelmiin on kertynyt runsaasti aiheita käsitteleviä teoksia. Bonhoeffer osallistui Hitlerin vastaiseen salaliittoon ja kuoli keskitysleirillä kuukautta ennen Saksan antautumista.

Lutherforskning ur många perspektiv

Finland är fortfarande ett mycket lutherskt land, och det är inget under att ett av insatsområdena inom teologin har varit Lutherforskning. Detta märks också i universitetets bibliotek, där Luther är väl representerad i samlingarna. En av pionjerna inom Lutherforskningen i Finland var Eino Sormunen, professor i dogmatik och etik vid Helsingfors universitet 1934–1939 och därefter under en lång tid biskop i Kuopio stift.

I bibliotekets samlingar finns en omfattande litteratur om Luther. Den viktigaste av de lutherska källtexterna är Weimarer Ausgabe. Till sam-

lingarna hör också översättningar till modern tyska, finska och engelska. Upplagor av Luthers verk finns också som e-resurser och i databaser på CD-ROM. Litteraturen inom Lutherforskningen begränsar sig till forskningsämnen med direkt anknytning till Luthers teologi, biografi och verksamhet som reformator.

Ett av de forskningsämnen som är väl företrädda vid biblioteket är den s.k. tyska kyrkostriden på 1930-talet. Kyrkans linje blev i Tyskland föremål för stridigheter mellan pronazister och en antinazistisk motståndsrörelse, den s.k. Bekännelsekyrkan. Flera finländska teologer har forskat i den tyska kyrkostriden och i den finska kyrkans förhållande till striden.

Luther studies from many angles

Finland continues to be a very Lutheran country. Hence it is no surprise that Luther studies is not only one of the key research areas in theology in Finland, but also well represented in the collections of the Helsinki University Library. One of the pioneers of Finnish Luther studies was Eino Sormunen. He was the professor of moral philosophy and dogmatics at the University of Helsinki in 1934–1939. After that he served a long time as the bishop of the Diocese of Kuopio.

The Library has a wide selection of literature on Luther, the most significant example being the Weimarer Ausgabe. The collections also include modern German, Finnish and English translations. Some editions of Luther's works are available online and in the CD-ROM databases. Luther studies explores Lutheran theology, biographical questions and Luther's role as a reformer of the church.

One of the topics represented extensively by the Library's collections is the "German Kirchenkampf" of the 1930s, namely, a struggle for control of the German church between Nazi sympathisers and an opposition movement known as the Confessional Church. Several Finnish theologians have studied the Kirchenkampf and the Finnish church's attitude towards it.

Tutkimusmatkailu kartutti kokoelmia

Tutkimusmatkailijoilla on ollut suuri merkitys uuden tiedon löytämisessä ja myös kirjastojen kokoelmien kartuttamisessa. Suomessakin tutkimusmatkailijat ovat antaneet merkittävän panoksen Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien tutkimukseen. Helsingin yliopiston kirjaston Orientalia-kokoelma on hyötynyt mm. tutkimusmatkailija **Georg August Wallinin** matkoista.

Wallin (1811–1852) oli tutkimusmatkailija ja itämaiden kirjallisuuden professori Keisarillisessa Aleksanterin-Yliopistossa. Hän oli tutkimusmatkailijana aikansa tunnetuin Arabian-kävijä, ja häneltä ovat peräisin monet harvinaiset tiedot Arabian niemimaan heimoista ja paikkakunnista. Hän myös paneutui yhtenä ensimmäisistä länsimaalaisista arabian puhekielen tutkimiseen.

Wallinin tuotannon merkittävyys perustuu ensi sijassa hänen matkapäiväkirjoihinsa ja Suomeen lähettämiinsä kirjeisiin. Wallinissa henkilöityy valistusajan tiedonjano ja romantiikan ajan ”jalon villin” etsintä. Hän paneutui aiheeseen niin syvästi, että esiintyi tutkimusmatkoillaan Keski-Aasiasta kotoisin olevana muslimina nimellä Abd al-Wali. Kairosta käsin Abd al-Wali teki kolme aavikkomatkaansa ja pääsi käymään jopa pyhässä kaupungissa Mekassa.

Kirjaston Orientalia -kokoelmasta löytyy tietoa Wallinin elämäntyöstä – sekä hänen teoksiaan että hänestä kirjoitettuja teoksia. Myös Wallinin kirjastoon kuuluneita töitä on lahjoitettu kirjastolle. Kokoelma on karttunut myös monien muiden suomalaisten tutkimusmatkailijoiden ja Orientin tutkijoiden lahjoituksista. Orienta-

Suomi | Orientalian kirjakokoelmia Topeliassa.
G.E.Wallinin muotokuva R.W.Ekman

Svenska | Orientaliasamlingen fanns tidigare i Topelia på Unionsgatan. Porträttet av G.A. Wallin är målat av R.W. Ekman.

English | Previously, the Orientalia collection was housed at the Topelia Library on Unioninkatu street. Portrait of G. A. Wallin by R. W. Ekman.

Photo: Linda Tammisto

Photo: Timo Huvilina, Helsingin yliopistomuseo

lia-kokoelma on alansa ainoa Suomessa ja arvokas myös kansainvälisille tutkijoille, kertoo kokoelmasta vastaava tietoasiantuntija **Mikko Hakalin**. Se käsittää Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien tutkimukseen liittyvää aineistoa.

Wallinin lisäksi monet muutkin suomalaiset tutkijat ovat tehneet merkittävää tutkimustyötä Lähi-idässä, ja tämä näkyy kirjaston kokoelmissa. Kokoelmat ovat kasvaneet vähitellen monella eri tavalla ja sisältävät mahdollisimman paljon tekstejä alkukielellä. Yksityishenkilöiden lisäksi teoksia on saatu mm. yhdistyksiltä, lähetystöiltä ja kirjastoilta sekä kansainvälisen vaihtokeskuksen toiminnan avulla. Myös Kansalliskirjastossa on aihepiiriin liittyviä aineistoja, ja kirjasto järjesti Wallinin juhlanäyttelyn syksyllä 2011.

Teosten haku alkuperäiskielellä

Kokoelmien käyttökelpoisuutta tutkijalle lisää se, että ne on valtaosin luetteloitu alkuperäiskielen merkeillä. Näin niitä voidaan myös etsiä HELKA -tietokannasta alkuperäisellä kielellä. Esimerkiksi tuhansia arabiankielisiä teoksia voidaan hakea arabian kielellä. Tämä on ainutlaatuista Suomessa, mutta ei maailmalla. Tällaisen luetteloinnin toteuttamiseen tarvitaan hyvin kielitaitoista ja osaavaa henkilökuntaa.

Vaikka vanhempia arabiankielisiä tekstejä löytyy maailman tietokannoista jo runsaasti, on painetulla sanalla edelleen oma tärkeä merkityksensä tutkimuksessa.

Suomessa on julkaistu myös koko maailman mitassa merkittävää assyriologian kirjasarjaa, jonka kaikki osat löytyvät kirjastosta. Aikanaan yliopiston huippututkimusyksikkönä toiminut Assyrian valtionarkiston savitauluja koskenut tutkimustyö jatkuu edelleen. SAA-sarjassa (State Archives of Assyria) julkaistaan maailman assyriologeille tärkeää tietoa. Alkuperäiset savitaulut ovat maailman museoissa, mutta tämä tutkimus avaa niiden tiedot tutkijoille.

Forskningsresor bidrog till samlingarna

Forskningsresandena har varit viktiga källor till ny kunskap och har också bidragit till bibliotekens samlingar. Också i Finland har deras insatser varit av stor betydelse för forskningen i asiatiska och afrikanska språk och kulturer. Orientaliasamlingen vid Helsingfors universitetets bibliotek har gynnats av bl.a. Georg August Wallins resor.

G. A. Wallin (1811–1852) var sin tids främsta forskningsresande i Arabien och bidrog till mycket ny kunskap om stammar och orter på Arabiska halvön. Han hörde också till de första

västerlänningar som började forska i talad arabiska och arabiska dialekter.

Orientaliasamlingen har också fått donationer från andra finländska forskningsresande och orientalister. Samlingen är den enda i sitt slag i Finland och värdefull även för internationella forskare. Eftersom samlingen är katalogiserad på originalspråken är den mycket lättillgänglig för forskare, i och med att sökningar kan göras på originalspråket i databasen HELKA.

I Finland utkommer även skriftserien SAA, State Archives of Assyria. Samtliga band i serien finns i biblioteket. Skriftserien är en viktig assyriologisk samling i världsklass.

Accumulating collections through exploration

Explorers have been significant to both finding new information and accumulating library collections. Even in Finland, explorers have contributed greatly to the study of Asian and African languages and cultures. The Orientalia collection of the Helsinki University Library has benefited for example from the travels of explorer Georg August Wallin.

Wallin (1811–1852) was the foremost Arabian explorer of his time, and he gathered rare information on the tribes and locations in the Arabian Peninsula. He was also one of the first westerners to study spoken Arabic and its dialects.

Other Finnish explorers and scholars of the Orient have also contributed to the collection. The Orientalia collection is the only one of its kind in Finland and of great value to international researchers as well. The usability of the collection is much improved by the fact that it has been catalogued in the characters of the original language, enabling researchers to search for items in the HELKA database in their original language.

A Finnish-based project has also published the State Archives of Assyria (SAA) series, important for Assyriology worldwide. All its volumes are available at the Library.

Suomi | Lukuparvi Kaisa-talon ylimmässä kerroksessa.

Svenska | Läsofttet på översta våningen i Kajsahuset.

English | Reading gallery on the top floor of the Kaisa House.

Photo: Tuomas Uusheimo

RISTO SAARINEN

Kirjaston tietoasiantuntija auttaa tutkijaa

Tulevaisuuden tiedekirjaston menestys perustuu runsaasiin kokoelmiin, toimiviin tiloihin ja ammattitaitoiseen henkilökuntaan. Informaatioteknologiaa käytetään monin tavoin hyväksi, ja tutkijana odotan saavani kirjaston tietoasiantuntijoilta apua systemaattisessa tiedonhaussa. Kirjastolla on myös tärkeä rooli tutkimuksen laadunvalvonnan pohjatyössä.

Kaksikymmentä vuotta sitten tutkin 1500-luvulla painettuja kirjoja, joita Suomessa ei ollut saatavilla. Työni eteni kuitenkin sen vuoksi, että Upsalan yliopiston kirjasto kaukolainasi avokätisesti aarteitaan silloiseen Helsingin yliopiston kirjastoon. Tänäpä näitä arvokkaita opuksia ei enää kuljeteta maasta toiseen. Saatan kuitenkin edelleen työskennellä niiden parissa, koska eurooppalaiset kirjastot ovat digitoineet vanhat kokoelmansa kokoteksteiksi internetiin.

Tutkijan arkipäiväinen aherrus on yllättävän usein erilaisten konstien ja ratkaisujen keksimistä. Kun yksi konsti lakkaa toimimasta, keksitään toinen. Kirjastot ovat tutkijalle kaikkein tärkeimpiä risteyspaikkoja, joiden tarjontaa hyödyntämällä tutkimus voi edetä. Missään kirjastossa ei ole kaikkia kirjoja tai tutkijan tarvitsemia palveluja, mutta kukin kirjasto asettuu ikään kuin astumakiveksi, jota pitkin tutkija pääsee kulkemaan aina seuraavalle kivelle tietämättömyyden jokea ylittäessään.

Kirjaston on seurattava muutosta

Kirjaston tärkein tehtävä on seurata aikaansa ja ottaa käyttöön ne mahdollisuudet, jotka nykypäivän teknologia ja viestintäympäristö tarjoavat. Tämä on vaikeampaa kuin miltä se kuulostaa, sillä toisaalta kirjaston toiminta perustuu jatkuvuuteen. Varsinkin humanistikäyttäjät itse esittävät usein toivomuksen, että mikään ei saisi muuttua.

Muuttumattomuus ei käytännössä toimi, sillä vanhoilla tiedon väylillä on taipumus sulkeutua itseksensä. Jos Upsala ei enää lainaa aarteitaan Helsinkiin, tarvitaan uusia ratkaisuja. Jos tiedonhaku ei enää perustu paperisten lehtien vuosikertojen selaamiseen vaan netin hakukoneissa näkyviin sähköisiin journaaleihin, on niitä kirjastoihin hankittava ja mietittävä paperisten vaihtoehtojen asemaa.

Helsingin yliopiston kirjastolaitos on viime vuosikymmeninä vastannut kohdallaisen hyvin tutkijoiden ja opiskelijoiden alati muuttuviin tarpeisiin. Yksittäiset tiedekunta- ja laitostarkastot palvelivat vuosikymmenien ajan meidän tutkijoiden välittömiä tarpeita. Ne sijaitsivat tutkijoiden kulkureiteillä ja niiden kirjoista löysi opetuksen tarpeisiin riittävät vastaukset. Pienistä kirjastoista ei välttämättä löytänyt sitä teosta, jota etsi, mutta yleensä niistä löysi muita kirjoja, jotka antoivat jonkun vastauksen esitettyihin kysymyksiin.

Pienessä kirjastossa valikoiman suppeus ohjaa tutkimusta ja opetusta voimakkaasti. Mukavuudenhaluinen tutkija ja opiskelija tyytyy niihin vastauksiin, joita sattumalta tästä valikoimasta saa. Monesti olen graduja lukiessani ajatellut, että opiskelijan sinänsä huolellisesti esittämät käsitykset ja tulkinnat olisivat hyvinkin toisenlaisia, jos meidän tiedekuntakirjastoomme olisi aikanaan hankittu toiset kirjat samasta aihepiiristä.

Pienten kirjastojen aika alkaa olla ohi jo siitäkin syystä, että vain suuret kirjastoyksiköt kykenevät menestyksekkäästi tarjoamaan parempaa tietoa kuin internetissä vapaasti on jo saatavilla. Korkeatasoisen tutkimuksen on siksi humanistisilla aloilla perustuttava valtavan suuren tietomäärän läpikäymiseen.

Tutkimus perustuu suuriin tietomääriin

Kirjasto on tässä prosessissa välttämätön mutta näkymättömäksi jäävä välikappale. Olen itse usein viettänyt monia päiviä kirjastossa tarkistamassa pelkästään sitä, ettei kukaan muu jo aiemmin ole esittänyt keksimääni faktaa taikka tulkintaa. Kielteinen tulos on tällöin riemullisin, sillä silloin voin esittää löytöni omassa nimissäni. Mutta kirjaston rooli ei julkaisussani välttämättä näy edes alaviitteen muodossa.

Herännäisjohtaja Paavo Ruotsalaista pidettiin kaksisataa vuotta sitten oppineena miehenä, sillä hänen tiedetään elämänsä aikana tutustuneen noin kahteenkymmeneen kirjaan. Opiskellessani kolmekymmentä vuotta sitten professorit saattoivat kehua kirjaa, koska sen kirjallisuusluettelossa esiintyi toistasataa nimekettä. Tänä päivänä joudun yhtä tieteellistä artikkelia varten joka tapauksessa käymään läpi vähintään toistasataa nimekettä muita julkaisuja.

Tällaisen työmäärän suorittamiseen pitää keksiä soveliaita ratkaisuja. Amerikkalaisella kollegallani on tutkimusavustaja, joka käy läpi olennaista kirjallisuutta ja kantaa niistä tärkeimmät professorin työpöydälle. Suomessa näin tehtäneen parhaiten resursoiduissa luonnontieteellisissä ryhmissä. Itse aloitan tutustumisen internetin yleisten hakukoneiden kautta. *Google Scholarin* ja *Google Booksin* lisäksi avoimista tietokannoista teologille tärkeä on saksalainen *index theologicus*. Näitä täydennän Helsingin yliopiston kirjaston erinomaisen *Nelli-portaalin* avulla.

Kiertokäynti kirjaston hyllyjen lomassa on samalla välttämätöntä, sillä usein naapurihyllystä löytyy kiinnostavia yhteyksiä. Artikkelia työstäessäni yritän keskustella

Suomi | Neuvontaa teologian kirjastossa Aleksanterinkadulla.

Svenska | Bibliotekets sakkunniga ger råd och hjälp vid Teologiska fakultetens bibliotek på Alexandersgatan.

English | Library expert providing assistance at the Theology Library on Aleksanterinkatu street.

Photo: Linda Tammisto

kahvipöydässä kollegojen kanssa hyvästä kirjallisuudesta. Usein heillä saattaa olla harvinainen kirja tai muu kokoteksti omiin varastoihinsa talletettuna. Tärkeää on sosiaalinen vuorovaikutus ja monenlaisten konstien käyttö; kun yksi reitti ei tuota tulosta, siirrytään toiseen. Jos näitä menetelmiä käyttäen saan tietooni satakunta tie-teellistä julkaisua, päätyy niistä yleensä noin 20 tärkeintä oman julkaisuni viitteisiin.

Tällainen työnteko on yleensä sitä tehokkaampaa ja laadukkaampaa, mitä suurempi kirjasto ja tietokanta sekä ystäväpiiri tutkijalla on välittömästi käytettävissään. Viime kuukausina olen työskennellyt säännöllisesti Leuvenin yliopiston teologian ja filosofian kirjastoissa. Alkuvuodesta 2012 Leuveniin avattiin laajennettu teologian kirjasto. Sitä avatessaan teologisen tiedekunnan dekaani tähdensi, että heille toimii tärkeänä tutkimuksen kilpailuvalttina se seikka, että kaikki kirjat ovat koko ajan kaikkien tutkijoiden käytettävissä. Juuri tällä valtilla houkutellessa kansainvälisiä tohtoriopiskelijoita suorittamaan tutkintonsa Leuveniin.

Kirjaston vuoksi kannattaa tulla

Käytännössä periaate tarkoittaa sitä, että kirjoja ei lainata rakennuksesta ulos. Niitä saa pitää nimikkopöydällään, mutta henkilökunta vahtii ankarasti sitä, että hyllyssä on tällöin paikan osoittava lappu asianmukaisesti täytettynä. Kontrollia tärkeämpää on se, että uudet kirjat hankitaan Leuvenin kirjastoon erittäin nopeasti ja laaja-alaisesti sekä useat suuret kielet (englanti, saksa, ranska, espanja, italia) huomioon ottaen. Samoin journalien kokoelma on erittäin laaja ja ajantasainen. Lisäksi sähköisiä aineistoja hankitaan hyvin laajamittaisesti. Ankarat kulunvalvontaportit pitävät tarkan luvun käyttäjäkunnasta ja estävät hävikin.

Kaikkia näitä keinoja on kokeiltu myös Helsingin yliopiston kirjastolaitoksessa. Leuvenissä minua on viehättänyt se kokonaisvaltainen strateginen ajattelu, joka sinänsä

tuttuihin keinoihin on liitetty. Keinojen voimakkaan yhteisvaikutuksen avulla pienen maan, Belgian, johtavan yliopiston kirjasto viestittää globaalille käyttäjäkunnalle, että meille kannattaa tulla tekemään väitöskirjaa taikka perustamaan tutkimusryhmää.

Helsingin yliopistossa luonnontieteet ovat opettaneet humanistejakin puhumaan infrastruktuurin merkityksestä. Kunnollinen infrastruktuuri tekee työn mielekkääksi ja toimii kilpailuvalttina rekrytoitaessa parhaita tutkijoita ja opiskelijoita. Uusi Helsingin yliopiston pääkirjasto voi parhaimmillaan toimia houkuttelevana valttikorttina.

Uusi kirjastotalomme on arkkitehtonisesti edustava maamerkki, jonne voi vuodenajasta riippumatta kulkea kuivin jaloin useista eri tiedekuntarakennuksista. Sen rakentamisessa on ajateltu uusinta informaatioteknologiaa, mutta samalla on haluttu laittaa myös laajat painettujen kirjojen kokoelmat yksiin tiloihin erilaisten tutkijoiden käytettäväksi. Yhteys opiskelijakirjastoon ja sen oppimisympäristöihin on läheinen. Kaikki nämä seikat ovat itsessään tärkeitä ja arvokkaita, mutta Leuvenin esimerkin tavoin ne voivat tulevaisuudessa houkutella parhaita tutkijoita ja opiskelijoita juuri Helsinkiin.

Välineistä huomio takaisin sisältöön

Tulevaisuuden tiedekirjaston menestyksen tärkeänä osa-alueena ovat runsaiden kokoelmien ja toimivien tilojen lisäksi ammattitaitoinen henkilökunta. Olin itse tiedekuntakirjastossa töissä vuosina 1988–1992. Tuolloin henkilökunnan suurena haasteena oli kouluttautuminen uuteen tietotekniikkaan. Nykyään itse tietotekniikka on kaikille tuttua – haastetta aiheuttavat silti vaihtuvat ohjelmat ja järjestelmät.

Arvelen, että lähivuosina tapahtuu murros takaisin päin, välineistä sisältöön. Murros käyttää kuitenkin voimakkaasti informaatioteknologiaa tieteen sisällön ja laadun hahmottamiseksi. Kirjaston henkilökunnan tulee kouluttautua yhä pidemmälle tällaisen systematisoidun tiedonhaun suuntaan. Viitetietokannat ja erilaiset julkaisufoorumit sekä tieteen sisäiset ranking-listat tulevat myös keskustakampuksella tärkeiksi. Kirjastojen odotetaan tuottavan yliopistolle tärkeää laadunvalvonnan pohjatyötä.

Tähän työhön tarvitaan yhtäältä monipuolisia tietokantoja ja kykyä ymmärtää niiden tuottamia määrällisiä aineistoja, kuten sitaattimääriä. Määriä tulisi voida muuttaa systemaattisin perustein ja tieteen sisältöä ymmärtäen myös laaduksi. Näin tutkijat saavat elintärkeää tietoa siitä, missä kannattaa julkaista ja miten juuri meidän julkaisukanavamme menestyvät kansainvälisessä kilpailussa.

Välineistä sisältöön kulkevan murroksen läpikulkuun tarvitaan tietoasiantuntijoita, joilla on sekä syvälinen kirjastoasiantuntemus että omakohtainen tutkijan-koulutus. Tällaisia tietoasiantuntijoita Helsingin yliopiston kirjastosta onneksi löytyy jonkin verran. Humanistisen alan tohtorien kannattaisi tulevaisuudessa entistä voimakkaammin kouluttautua tällaisiksi tietoasiantuntijoiksi. Heidän työnsä voisi niin sisällön kuin palkkauksen puolesta muistuttaa tutkimusryhmien teknisten erityisasiantuntijoiden työtä.

Kirjoittaja toimii systemaattisen teologian professorina Helsingin yliopistossa.

Bibliotekets informations-specialister hjälper forskarna

Utöver omfattande samlingar och väl fungerande lokaler kommer en sakkunnig personal att vara en viktig framgångsfaktor för vetenskapsbiblioteken i framtiden. I dagens läge är alla väl insatta i själva informationstekniken, men de ständigt nya programmen och systemen är en utmaning.

Ur forskarens perspektiv är bibliotekets viktigaste uppgift att följa med sin tid och ta vara på de möjligheter som dagens teknik och kommunikationsmiljö erbjuder. Under de närmaste åren kan vi förvänta oss att utvecklingen byter riktning, från redskapen tillbaka till innehållet. Men informationstekniken kommer fortsättningsvis att användas för att få grepp om det vetenskapliga innehållet och innehållets kvalitet. Bibliotekspersonalen behöver i allt större utsträckning utbildning i denna form av systematiserad informationssökning. Referensdatabaser, olika publiceringsforum och rankingslistor blir också allt viktigare. Biblioteken förväntas ge universitetet verktygen för den viktiga kvalitetskontrollen.

För att utföra det här arbetet behövs dels mångsidiga databaser, dels en förmåga att förstå det kvantitativa material som databaserna producerar, bl.a. mängden citeringar. Det borde också vara möjligt att på systematiska grunder och med förståelse för det vetenskapliga innehållet omvandla mängden till kvalitet, så att forskarna får den viktiga informationen om var det lönar sig att publicera och hur våra egna publiceringskanaler klarar sig i den internationella konkurrensen.

För att genomföra fokusskiftet från redskap till innehåll behöver vi informationsspecialister som har både djupgående bibliotekskom-

petens och forskarutbildning. Doktorer inom det humanistiska området borde i framtiden i allt större utsträckning utbilda sig till sådana informationsspecialister. Uppgiften kunde till både innehåll och lönesättning motsvara befattningen som teknisk expert i en forskningsgrupp.

Det nya bibliotekshuset är ett arkitektoniskt representativt landmärke. Bibliotekshuset är för- enat med flera olika fakultetsbyggnader, och via inre passager kan man komma till biblioteket torrskodd oberoende av väder. Redan i byggfasen har man beaktat det senaste inom informationstekniken, men samtidigt ville man placera de omfattande samlingarna av tryckta böcker under samma tak, tillgängliga för alla forskare. Det nya bibliotekshuset har nära kontakt med studentbiblioteket och dess studiemiljöer.

Information specialists supporting researchers

Besides ample collections and functional facilities, the future success of science libraries relies greatly on competent staff. Information technology as such is no longer a challenge; however, changing systems and software may pose difficulties.

From the researcher's point of view, the key task of libraries is to keep abreast of new developments and seize the opportunities provided by the latest technology and modern communications. Even though the focus is likely to shift back to content in the near future, information technology will still be used extensively to assess the content and quality of research. Library staff must complete further training in such systematic information seeking.

Reference databases and various publishing forums, as well as academic ranking lists, will also increase in importance. Libraries are expected to carry out important preliminary quality control duties for universities.

This requires both comprehensive databases and the ability to understand the quantitative data they provide, such as citation figures. These data should also be interpreted qualitatively, using systematic criteria and profound understanding of the relevant scientific content, thus providing researchers with vital knowledge of the best publishing venues and the international ranking of our own publishing platforms.

Information specialists with both profound expertise in the library sector and personal research experience will be needed to ensure a smooth transition. Doctors in the field of arts should increasingly train as such specialists. Their work could resemble that of technical specialists in research groups as regards both salary and content.

The new library building is an elegant architectural landmark and easily accessible from several faculty buildings regardless of season or weather. Its construction has been carried out with the latest information technology in mind, while also gathering all printed collections into a single facility for the perusal of researchers. It is closely connected with the Undergraduate Library and its learning environments.

Tietoa ja kahvia kirjastosta

Uuteen kirjastotaloon avataan myös uusia tietopalveluja, jotka ovat harvinaisempia tieteellisissä kirjastoissa. Tilastokeskus avaa talossa pisteen, joka tarjoaa henkilökohtaista tietopalvelua tilastotietojen tarvitsijalle. Pisteessä on toinen tietopalvelu, EU-tietokeskus. Tiedon lisäksi samasta kerroksesta saa ostaa kirjoja ja kahvia Gaudeamuksen kirjakahvilasta.

Uudella palvelupisteellä pyritään lisäämään tilastotiedon näkyvyyttä, saavutettavuutta ja käyttöä, kertoo tietopalvelupäällikkö **Sari Palén** Tilastokeskuksesta. Vaikka Tilastokeskuskin julkaisee yhä enemmän tietoa verkossa, henkilökohtaisella palvelulla uskotaan olevan kysyntää. Palvelulla haetaan yhteyttä tutkijoihin ja myös tulevaisuuden tilastotiedon käyttäjiin eli opiskelijoihin. Pisteessä päivystää arkipäivisin tietopalvelua tarjoava informaattikko.

Piste tarjoaa yleisneuvontaa tilastotiedon lähteistä ja lähteille. Tiedonhaun ja käytön opastusta tarjotaan myös. Lisäksi Tilastokeskuksen tutkijapalvelujen tarjoamia mahdollisuuksia esitellään palvelupisteessä säännöllisesti. Tilastokeskus aikoo järjestää talossa tilaisuuksia sekä tietoisuuksia ajankohtaisista tilastoasioista. Tilastollista ja menetelmäasiantuntemusta vaativat asiat ohjataan Tilastokeskuksen asiantuntijoille.

Tilastokeskuksen kirjasto ja muut palvelut pysyvät päätoimipisteessään Kalasatamassa. Tilastokeskuksella on muutakin yhteistyötä Helsingin yliopiston kanssa. Tilastokirjasto ja Helsingin yliopiston kirjasto kartuttavat kokoelmiaan yhteistyössä. Kumpulan kampuskirjasto hankkii ja lainaa teoreettisia tilastotieteen julkaisuja, keskustakampuksen kirjasto yhteiskuntatieteellisiä tilastotieteen teoria- sekä menetelmäkirjoja, ja Tilastokirjasto huolehtii tilastolähteiden hankinnasta sekä käyttöön asettamisesta.

Opastusta EU-tiedon lähteille

Tilastokeskuksen palvelusta saa tietoa ja opastusta Euroopan unionin laajan tilastotiedon lähteille eli Eurostatin palveluihin. Lisää EU-tietoa saa EU-tietokeskuksesta, joka on Helsingin yliopiston kirjaston tarjoama palvelu.

EU-tietokeskus palvelee tiedon tarvitsijoita mm. auttamalla löytämään tietoa EU:n informaatioviidakosta. Tietokeskus vastaa kysymyksiin, jotka koskevat esim. EU:n lainsäädäntöä, ja antaa opastusta EU-lähteiden tiedonhankinnassa, kertoo suunnittelija **Miia Koljonen** kirjastosta. Tietokeskus järjestää myös EU-aiheista tiedonhankinnan koulutusta.

EU-tietokeskus on yksi Suomessa toimivista Euroopan yhteisöjen tallekirjastoista (European Documentation Centre). EU-tietokeskus sai EDC -oikeudet vuonna 1991.

Euroopan unionin tallekirjastojen tehtävänä on tallettaa ja pitää saatavilla Euroopan unionin tuottamia julkaisuja. Tallekirjastot sijoittuvat yliopistojen yhteyteen opetuksen ja tutkimuksen tukemiseksi, mutta ne palvelevat myös alueen julkishallin-

Suomi | Kaisa-taloon tulee kirjakauppa ja kahvila.

Svenska | I Kajsahuset finns en bokhandel och ett kafé.

English | The Kaisa House will house a bookshop and a café.

Picture: Anttinen Oiva Arkkitehdit

toa ja elinkeinoelämää sekä muita tiedontarvitsijoita. EU-tietokeskuksen kokoelmat kattavat EU:n virallismateriaalin ja runsaasti muita EU:n julkaisuja.

Tapahtumapaikkana kirjakahvila

Kaisa-taloon avataan myös 300:n neliömetrin laajuinen kirjakahvila. Gaudeamus Kirja & Kahvi tarjoaa kirjakaupan lisäksi kahvilaravintolan palveluja. Gaudeamuksen kirjakauppa keskittyy korkeatasoisen tiedekirjallisuuden myyntiin, kertoo myynti- ja markkinointipäällikkö **Riitta Korpipää**.

Kirjakahvilasta halutaan tehdä yliopistolaisten ja kaupunkilaisten yhteinen olohuone, joka kutsuu viihtymään tiedon ja herkkujen ääreen. Kahvilalla on oma paahtimo ja nimikkoleivos. Avarassa tilassa tullaan järjestämään myös erilaisia tapahtumia.

Informationstjänsterna serverar statistik och EU-information

Det nya bibliotekshuset kommer också att ha nya informationstjänster som är mindre vanliga i vetenskapliga bibliotek. Statistikcentralen har ett serviceställe med personlig informationstjänst för den som behöver statistik. Granne med Statistikcentralen finns en annan informationstjänst, Europeiskt dokumentationscentrum EDC.

– Med det nya servicestället vill vi göra statistiken synligare och tillgängligare, berättar Sari Palén, chef för informationstjänsten vid Statistikcentralen. Trots att också Statistikcentralen publicerar allt mer information på webben finns det en efterfrågan på personlig service. Tanken är att man ska nå inte bara forskarna utan också framtidens statistik användare, dvs. studenterna.

Statistikcentralen informerar om och ger vägledning i Eurostats tjänster, dvs. Europeiska unionens statistik källor. Mer EU-information ger Europeiskt dokumentationscentrum EDC, som är en av de tjänster universitetets bibliotek erbjuder.

EDC betjänar informationssökande bl.a. genom att söka information i EU:s informationsdjungel. EDC svarar på frågor som gäller t.ex. EU:s lagstiftning och ger vägledning när det gäl-

ler informationssökning i EU-källor. Man ordnar också utbildning i informationssökning om EU-relaterade teman. EDC är ett av Europeiska unionens depositionsbibliotek (European Documentation Centre).

Information services offer statistical data and EU facts

The new library building will also house novel information services, less commonly found in academic and scientific libraries. Statistics Finland will open a service point in the facilities in order to provide personal service to users in need of statistical data. A European Documentation Centre providing information about the EU will be set up next to it.

“The purpose of the new service is to increase the visibility, accessibility and use of statistics,” explains Sari Palén, Head of Information Services at Statistics Finland. Although Statistics Finland is publishing more and more information online, it believes personal service will continue to be in demand. The new service is a way to connect not only with researchers, but also with students – the future users of statistics.

Moreover, the Statistics Finland service point will provide information and guidance on the extensive EU statistics offered by Eurostat. EU information will also be available from the European Documentation Centre, a service provided by the Helsinki University Library.

Among other things, the Centre will help users navigate through the maze of EU information. It will answer questions about topics such as EU legislation and provide guidance for seeking information from EU sources. The Centre will also arrange training in EU-related information searches.

Amerikka-tiedon aarreaitta

Kaisa-talo on ajankohtaisen USA-tiedon aarreaitta. Taloon muutti erikoiskirjasto American Resource Center (ARC) ja myös yliopiston kirjaston kokoelmat sisältävät paljon tietoa Yhdysvaltojen lähihistoriasta. Kaisa-talossa uskotaan saatavan lisää käyttäjiä yhteiskunnalliseen keskusteluun liittyvälle ajankohtaiselle tiedolle, jota kirjasto tarjoaa.

ARC tunnetaan Amerikka-kirjastona, ja sillä on pitkät perinteet Suomessa. Ensimmäinen "Yhdysvaltain Tiedotuskirjasto" avattiin Kalevankadulle vuonna 1946 vaatimattomalla 2 000 niteen kokoelmalla. Kirjasto muutti 1950-luvun puolivälin jälkeen Kaivokadulle vastapäätä rautatieasemaa. Amerikkalaista kirjallisuutta oli vielä tuolloin kohtalaisen vähän saatavilla Suomessa. Kokoelmissa oli myös elokuvia ja äänilevyjä.

American Centerin kirjasto Kaivokadulla oli suosittu paikka 1960–70-luvulla ja siellä järjestettiin myös konsertteja sekä muita tapahtumia. Valokuvissa voi nähdä ihmisiä kuuntelemissa esitystä lasi kädessä ja savuke suussa. Sellaista on vaikea kuvitella kirjastoissa tapahtuvan tänä päivänä.

Suomi | Amerikka-kirjastossa on suuri lehtikokoelma.

Svenska | Amerikabiblioteket har en stor tidningssamling.

English | The American Resource Center has a large collection of periodicals.

Photo: American Resource Center

Amerika- information i många form

Kajsa-huset bjuder på en mängd aktuell information om Amerika. Specialbiblioteket American Resource Center (ARC), som tidigare fanns i Nationalbiblioteket, finns nu i Kajsa-huset. Enheten är känd som Amerikabiblioteket och inledde sin verksamhet i Finland redan 1946. Amerikabiblioteket är ett av de få öppna bibliotek som Förenta staternas utrikesministerium har i Europa.

Amerikabibliotekets material gäller Förenta staterna. Biblioteket har ca 10 000 böcker och en

Amerikka-kirjaston jatkaminen oli vaakalaudalla 1990-luvun alussa, kun Yhdysvallat arvioi uudelleen miten hoitaa suhteitaan läntiseen Eurooppaan. Yleisölle avoimet kirjastot lopetettiin useista Euroopan maista, jolloin jäljelle jäi vain suurlähetystöjen tarjoama tietopalvelu. Suomessa valtiovalta vetosi Yhdysvaltojen päättäjiin, ja kirjaston toiminta sai jatkoa.

Mittava lehtikokoelma

Kirjasto siirtyi yliopiston kirjaston yhteyteen vuonna 1993, jolloin Helsingin yliopisto ja Yhdysvaltojen suurlähetystö solmivat kirjastosta ensimmäisen yhteistyösopimuksen. Ennen Kaisaan siirtymistä ARC toimi osana Kansalliskirjastoa Unioninkadulla.

ARC tarjoaa vain Yhdysvaltoja käsittelevää aineistoa. Kirjastossa on noin 10 000 kirjaa. Mittava lehtikokoelma koostuu tieteellisistä ja yleisaikakauslehdistä sekä sanomalehdistä. Tarjolla on erityisesti tietoa Yhdysvaltain yhteiskunnasta, politiikasta, taloudesta, kansainvälisistä suhteista ja kulttuurista, kertoo Amerikka-kirjaston johtaja **Taina Iduoze** Yhdysvaltojen suurlähetystöstä. Kaikki aineistot ovat haettavissa kirjaston HELKA-tietokannasta.

ARC tekee yhteistyötä muiden yliopistojen sekä maakuntakirjastojen kanssa. Kirjasto palvelee myös lukiolaisia, opettajia ja suurta yleisöä.

Uusia käyttäjiä tietopalveluille

Muuton Kaisa-taloon uskotaan tuovan kirjastolle lisää näkyvyyttä sekä uusia käyttäjiä. Eri alojen opiskelijoiden toivotaan löytävän tiensä kirjastoon. Ajankohtaisia tapahtumia on tarkoitus järjestää entiseen tapaan yhteistyössä suurlähetystön lehdistö- ja kulttuuri-osaston kanssa. Vaalivuosi 2012 tarjoaa jälleen mahdollisuuden nostaa esiin ajankohtaisia teemoja USA:n poliittisesta järjestelmästä.

Kirjojen ja lehtien lisäksi Amerikka-kirjaston käytössä on omia tietokantoja. Niistä tarjotaan tietoa asiakkaille tietopalveluna. Kirjaston alkuaikoina yksi yleisimmistä kysymyksistä oli kuinka monta osavaltiota Yhdysvalloissa on. Nykyisin tietopalvelukyselyt ovat huomattavasti vaativampia ja laaja-alaisempia.

Kaisa-talon kakkoskerrokseen sijoitettiin muitakin Amerikkaa koskevia kirjakoelmia. Siellä sijaitsevat Pohjois-Amerikan tutkimuksen ja Yhdysvaltain kirjallisuuden kokoelmat. Kerrokseen tuli lisäksi kaksi muuta tietopalvelupistettä: Tilastokeskuksen tietopalvelupiste ja EU-Tietokeskus.

Amerikka-kirjaston verkkosivut ovat osa Yhdysvaltain Helsingin suurlähetystön sivustoa. Myös Facebookissa ja Twitterissä välitetään tietoa uutuuksista sekä tapahtumista. E-kirjojen tarjoamista tutkitaan yhteistyössä yliopiston kirjaston kanssa. Painetun aineiston merkitys on kuitenkin edelleen suuri. Esimerkiksi kirjastoon tulevasta aikakauslehdistä artikkeli löytyy usein kuukausia aikaisemmin kuin sähköisistä tietokannoista, joissa on kustantajien määrittämä julkaisuviive.

omfattande samling vetenskapliga och allmänna tidskrifter och tidningar. I biblioteket finns information bl.a. om Förenta staternas samhällsliv, politik, ekonomi, internationella relationer och kultur. Allt material är sökbar i bibliotekets databas HELKA.

Genom flytten till Kajsahuset vill biblioteket öka sin synlighet och nå nya användare. Biblioteket kommer också att fortsätta att ordna aktuella evenemang. Amerikabiblioteket erbjuder sina kunder information ur de egna databaserna. På andra våningen finns också andra boksamlingar med Amerika som tema.

Diverse information on the United States

The Kaisa House can offer abundant and topical information on the U.S. as the American Resource Center (ARC), which previously operated under the auspices of the National Library, relocated to the new library building. This resource center, also known in Finnish as *Amerikka-kirjasto* (the American Library), has been operating in Finland since 1946 and is one of the few libraries in Europe maintained by the U.S. Department of State that is open to the public.

The ARC offers material on the United States, including some 10,000 books. A sizeable collection of periodicals contains scientific journals, magazines as well as newspapers. The holdings focus especially on the society, politics, economy, international relations and culture of the United States. All materials can be searched through the HELKA online catalogue.

By relocating to the Kaisa House the ARC hopes to gain increased visibility and to attract new customers. It also intends to continue organising events of current interest. The ARC offers information services from its own databases. The second floor also houses other book collections related to the United States.

Suomi | Kaisa-talo lähellä valmistumista Kaisaniemenkadulla.

Svenska | Kajsahuset sett från Kajsaniemigatan.

English | A view of the Kaisa House from Kaisaniemenkatu street.

Photo: Tuomas Uusheimo

ELISA HYYTIÄINEN, JUSSI KAJASTE, EEVA LAURILA,
KIRSI LUUKKANEN JA ANNE PANNULA

Hei, ME muutetaan – uutta kirjastoa suunniteltiin yhdessä

Hei, ME muutetaan on teema, joka merkitsee kirjaston henkilökunnalle tarinaa arjen aherruksesta, huimista mahdollisuuksista, uuden odotuksesta ja vanhasta luopumisesta. Tarina sisältää onnistumisia, yhteen hiileen puhaltamista, intoa, toistemme tukemista ja huomioon ottamista. Tarinamme kertoo myös innovaatioista, työn muuttumisesta, yhdessä kehittämisestä, työhyvinvoinnista muutoksen keskellä sekä tasa-arvosta. Tarinan ovat koonneet muutoksessa mukana olleet ja sen kokeneet kirjaston työntekijät.

Kirjasto on aina ollut asiakkaita varten. Perinteisesti kirjaston asiakaspalvelua kiitetään ja ylistetään. Kirjasto on kuitenkin uudessa tilanteessa, jossa asiakkaat tarvitsevat uudenlaista kirjastoa; tilaa työskennellä ja hakea tietoa. Tieteellinen kirjallisuus siirtyy digitaaliseen muotoon ja kirjaston hyllymäärä vähenee.

Kaisa-talossa on valtava kirjasto eikä meillä kenelläkään ole valmista käsitystä siitä, miten tämä 9-kerroksinen kirjastotalo saadaan loistamaan. Olemme yrittäneet kuvitella parhaamme mukaan mitä tarkoittaa, kun 4 000 asiakasta vaeltaa päivittäin kirjastoon asioimaan. Kuinka paljon tarvitsemme asiakaskoneita, paljonko tilaa palautusautomaatti vie? Olemme arvuutelleet, mitä asiakkaat haluaisivat meiltä viiden vuoden kuluttua. Millaisia tiloja opiskelija- ja tutkija-asiakas tarvitsee?

Suora yhteys suunnittelijoihin

Kirjaston työntekijät ovat olleet onnekkaita, sillä olemme päässeet keskustelemaan suoraan arkkitehtien ja suunnittelijoiden kanssa. Jo alkumetreillä kirjaston henkilökunnasta muodostettiin kymmenen projektiryhmää, joissa mietittiin millaisia tiloja kirjastossa tarvittaisiin ja millaiseen käyttöön.

Henkilöstö otti haasteen innokkaasti vastaan. Keskusteluihin otettiin mukaan kirjastohenkilökunnan lisäksi tärkeimmät asiakkaat: yliopiston opiskelijat, opettajat ja tutkijat.

Kun suunnittelutyö aloitettiin, olimme osa tiedekuntakirjastoja, Opiskelijakirjastoa ja kirjastopalvelujen koordinointiyksikköä. Olemme työskennelleet yhdessä yli rajojen jo vuosia, mutta ajatukset uudesta kirjastosta saivat meidät tutustumaan paremmin toisiimme ja valmistautumaan sekä uuteen kirjastotilaan että -organisaatioon.

Kaisa-talon rakennustoimikunnan joulukuun 2008 kokouksessa kirjattiin seuraavaa:

"Puheenjohtaja totesi, että toiminnan ja talon suunnittelun kytkeminen toisiinsa on hyvin tärkeää. Projektiryhmien tehtävänä on tilasuunnittelun toiminnallisten lähtökohtien ja suunnitteluperiaatteiden määrittäminen. Projektiryhmät on ryhmitelty toiminnoittain ja koottu eri kirjastojen ja kirjastopalveluiden koordinointiyksikön henkilöstöstä."

Ryhmien kokoonpano ja aktiivisuus ovat vaihdelleet kolmen vuoden aikana riippuen suunnittelun vaiheesta. Ensi vaiheessa ryhmiä muodostettiin kymmenen: logistiikkaryhmä, asiakaspalveluryhmä, asiakkaiden työskentelytilat -ryhmä, kokoelmatilat -ryhmä, keskitetty hankinta ja luettelointi -ryhmä, keskitetyt ja yhteiset palvelut -ryhmä, henkilökunnan tilat -ryhmä, tietotekniikka- ja laite -ryhmä, kalusteryhmä, opaste- ja tiedotusryhmä. Myöhemmin ryhmiä yhdistettiin vastaamaan kulloisiakin tarpeita. Ryhmiin osallistui viitisenkymmentä Kaisa-taloon muuttavaa kirjastolaista. Kerroimme toiveemme arkkitehteille, jotka ovat ottaneet toiveemme huomioon parhaalla mahdollisella tavalla.

Asiakkaiden tarpeita kartoitettiin

Kaisa-taloa ja sen kirjastopalveluita on luodattu eri menetelmillä ja toimintatavoilla, monella eri taholla. Samalla kun uusia tiloja mietittiin, katsottiin myös muuta kokonaisuutta: talon toimintaa, palveluita ja henkilökunnan työtehtäviä, asiakkaiden liikkeitä ja tapaa toimia.

Suunnitteluapuun luotiin Solmu-hanke, jonka avulla kehittelimme tutkijaryhmien palveluja sekä Palvelumuotoilu-projekti, jossa tartuttiin opiskelijoiden opiskelu- arkeen ja kirjastopalveluihin. Projektien aikana kuulimme eri asiakasryhmiä, mutta opimme myös uusia työskentelytapoja muun muassa siitä, miten kuulla asiakasta muutenkin kuin perinteisten asiakaskyselyiden avulla. Talon 7. kerrokseen saadaan tutkija-lounge ja muihin kerroksiin erilaisia oleskelu- ja oppimisympäristöjä. Tarkoituksena on jatkossakin ottaa asiakkaat mukaan palvelujen kehittämiseen.

Rakennushanke on tuonut mukanaan kirjastoon myös uutta osaamista kuten EU-kilpailutus, joka tuli RFID -hankinnan mukana. Työläästä kilpailutuskokemuksesta on varmasti hyötyä koko Suomen kirjastokentälle.

Kaikki mukana tarroitusalkoissa

RFID (radio frequency identification) on kirjastoon hankittua uutta tunnistusteknologiaa, jota käytetään muun muassa lainauksessa, palautuksessa ja hävikines-tossa. Suurin muuttoa ennakoiva henkilöstöponnistus tehtiin, kun jokaiseen Kaisa-taloon muuttavaan kirjaan lisättiin RFID-tarra. Tarroitusalkoisiin osallistuivat kaikki siviilipalvelusmiehistä kampuskirjastonjohtajaan ja miljoonan kirjan urakka saatiin valmiiksi ennätysvauhdilla. Myös muilta kampuksilta saatiin arvokasta tu-kea hankkeeseen.

Jälkeenpäin olemme iloinneet, että työkavereihin tutustumisen lomassa saim-me kokoelmamme uuteen, RFID-kuntoon. Kaisa-taloon hankittavat lajittelevat

Suomi | Yli miljoonaan kirjaan liitettiin talkootyönä RFID-tarrat.

Svenska | Över en miljon böcker fick en RFID-etikett.

English | Over a million books were RFID-tagged in a vast staff effort.

Photo: Ari Aalto

palautusautomaatit, pinoittain lukevat lainausautomaatit ja käsilukijat helpottavat kirjaston lainaustoimintoja. Tulevaisuudessa näemme ehkä älyhyllisiä ja muita RFID-teknologiaan perustuvia uusia innovaatioita. Haasteeksi jää, miten sama teknologia saadaan käyttöön myös muissa kampuskirjastoissa.

InfoTV -tiedotus- ja viestintälaitteiden hankintaan saatiin rahoitusta yliopiston varainhankintakampanjan ansiosta. Saimme yhteensä 16 laitetta Kaisa-talon eri kerroksiin. Meille kirjastolaisille hankinta merkitsi uuteen teknologiaan tutustumista, ohjelmien ja sisällöntuottamisen opettelemista sekä mahdollisuutta yhdistää Kaisa-talon kirjaston tiedotukseen muiden kampuskirjastojen tiedotus.

Miljoona kirjaa – suunnittelua ja arjen kokoelmatyötä

Yli miljoona kirjaa ja satatuhatta lehtivuosisikertaa odottivat uudelleen järjestämistä Kaisa-talon hyllyihin. Ja lisää omiin kokoelmiin integroitavaa oli tulossa; Suomen Akatemian tiedepoliittinen kokoelma, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen suomalais-ugrilainen kokoelma, Katariina-instituutin ja Ekumeenisen arkiston kokoelma, professori Hintikan lahjoituskokoelma ja Svenska social- och kommunalhögskolans bibliotekin kokoelmat. Virallisiksi kumppaneiksi saimme American Resource Centerin ja Tilastokeskuksen infopisteen.

Laskimme hyllyjä ja neliömetrejä, mittasimme kokoelmia sentin tarkkuudella, kartoitimme päällekkäisyydet, karsimme ja yhdistimme kokoelmia, sovimme hyllyluokitukset ja suunnittelimme kokoelmien sijoituksen Kaisa-taloon. Laskelmia tarkistettiin sitä mukaa kun integroinnit ja karsinnat edistyivät ja pohjapiirustukset sekä hyllysuunnitelmat tarkentuivat. Kahden valmisteluvuoden aikana kirjasimme hankkeeseen noin 15 henkilötyövuotta työaikaa, mutta muuttovuosi nielaisi lähes kaiken työaikamme ja jouduimme tinkimään niin kirjaston aukioloajoista kuin muistakin palveluista.

Miljoona kirjaa, lehdet, nuotit, av-aineistot, kartat ja mikrofilmikortit ja paljon muuta – 29 hyllykilometriä (matka Helsingistä Keravalle) oli pakattava ja purettava Kaisa-taloon. Muuttopäällikkömme varmoissa käsissä yli 100 henkilön, 17 000 muuttolaatikon, 10 toimipaikan ja 9 Kaisa-talon kerroksen palapeli pysyi hienossa järjestyksessä.

Suomi | Henkilökunnalle järjestettiin kolme suunnitteluseminaria.

Svenska | För biblioteks-personalen ordnades tre planeringsseminarier.

English | Three planning seminars were arranged for the library staff.

Photo: Elisa Hyytiäinen

Unelmat ja ideat lensivät seminaareissa

Keskustakampuksen kirjasto syntyi tammikuussa 2010 ja uuden organisaation kunniaksi järjestimme tilaisuuden, joka ristittiin Alkulaukaukseksi. Vanhalla ylioppilastalolla juhlistimme uuden vuosikymmenen alkua ja samalla valmistauduimme yhteiseen tulevaisuuteen Kaisa-talossa. Intoa ja inspiraatiota saimme tietysti tulevasta komeasta kirjastorakennuksesta, jota jo malttamattomasti odotimme, vaikka ensimmäistäkään tiiltä ei vielä ollut muurattu.

Kaisa-talo tuntui merkitsevän rajattomia mahdollisuuksia kehittää kirjaston toimintaa. Alkulaukauksen järjestelytiimi inspiroitui ratkomaan ajankohtaisia pulmia, kuten sikainfluenssa-epidemian rajoitteita. Omatekoinen kättelyautomaatti hoiti sujuvasti vastaanoton ja ennakoி tulevaa kirjastoautomaation vallankumousta Kaisa-talossa. Yhteishenki vahvistui, kun pohdimme vapaamuotoisesti uuden hyllyluokituksen koukeroita, taukotilojen ja työhuoneiden sisustusta. Jälkikäteen ryhmätöiden tuloksista kirjoitti kirjaston verkkolehti Verkkari tähän tapaan¹:

”Shabby chic (eli köyhäily) -tyyliin ryhmässä oli jo kyllästytty. Feng shui -tyyli sopisi sisustukseen parhaiten, koska siinä voi käyttää jo olemassa olevia kalusteita, ainoastaan sijoitteluun pitää palkata konsultti.”

¹ <http://blogs.helsinki.fi/verkkari-lehti/keskustakampuksen-kirjasto-valtasi-vanhan>

Alkulaukaus avasi tilaisuuksien sarjan, joissa otsikot ja teemat, kokoonpanot ja sisällöt ovat vaihdelleet, mutta aina mukana on ollut yhteisöllisyyden ydin, hyvä yhteishenki. Ajattelimme, että uusi yhteisöllinen kipinä syntyisi nimenomaan yhdessä tekemisen kautta, ei ulkopuolisten valmiiksi tuottamana. Seuraavaa kampuskirjastotilaisuutta *Valopilkkua* vietimme alkutalven pakkaspäivänä Tervasaaren Savu-ravintolassa.

Mitä pitemmälle vuosi kului, sitä konkreettisemmin muutokset ja muuton valmistelu tuntuivat arjisessa työssämme. Kaisa-talon ammottava aukko naapurissa alkoi täytyä hitaasti mutta varmasti. Viimein pääsimme ensivierailulle työmaalle. Huikaiseva avaus-valoaukko ja vaikuttavat betonipinnat vahvistivat uskoa toiveidemme mukaisesta kirjastosta.

Seminaari *Hei, ME muutetaan Vol. 1* syntyi kesällä 2011. Kaisa-talon rakennustelineet oli riisuttu ja näimme unelmamme holveineen ja ikkunoineen kaikkineen. Perustimme *Studio Kaisan* – työryhmän, joka vastedes huolehtisi kirjaston yhteishengestä ja muuttoon liittyvien seminaarien suunnittelusta. Ensimmäisessä seminaarissa keskustelimme muutokseen liittyvistä odotuksista ja peloista ja kirjasimme pelisääntöjä, joilla tulevassa yhteisessä talossa pärjätään. Mukaan kutsuimme myös keskitettyjen palvelujen edustajat tunnustelemaan yhteistä tulevaisuuttamme.

Seminaarisarjan nimeäminen 1980-luvun amerikkalaisen klassikkokomedian mukaan sisälsi viestin yhteisöllisyydestä ja lupauksen jatkumosta. Verkkolehti Verk-kari kirjoitti osuvasti²:

"Lentämisen teemaan sisältyy huima korkeus ja painovoiman voittaminen. Meidän tarinaamme kuuluu, että mahdollisista kommelluksista huolimatta huolet hälventyvät, odotukset täyttyvät ja kysymyksiin saadaan vastaukset. Seuraavassa seminaarissa voitaisiin yhdessä rakentaa muuttotarina ja sille juoni, joka ei olisi katastrofelokuvasta"

Seminaariin sisältyneen ryhmätyötyöskentelyn kautta huomasimme, että harva on odotuksineen ja huolenaiheineen yksin. Mietteet työn yksipuolistumisesta, viestinnän sujumisesta, kirjaston tulevasta suhteesta tiedeyhteisöön ym. teemoista tuntuivat askarruttavan monia.

Hei, ME muutetaan -teemalla järjestetyt seminaarit Vol. 2 ja 3 jatkoivat hyvään vauhtiin pääsystä muutokseen ja muuttoon valmistautumista. Keskustakampuksen kirjaston ja kirjaston keskitettyjen palvelujen yhteisissä seminaareissa tapasimme koko kollegajoukon, 150 henkilöä, jotka siirtyvät Kaisa-taloon. Saimme kuvan työhuoneiden kalusteista, eri kerrosten käyttötarkoituksesta, kokoelmien sijainnista, logistikaasta ja monesta muusta käytännön ratkaisusta. Meille kerrottiin Kaisa-talon turvallisuusjärjestelyistä ja ergonomisista työtavoista, muuttojärjestyksestä ja vastuista. Saimme myös esittää toiveita, mitä haluaisimme ottaa mukaan uuteen taloon. Suosikkilistan kärjessä olivat viherkasvit ja hyvät työkaverit.

² <http://blogs.helsinki.fi/verkkari-lehti/hei-me-lennettiin-mielikuvamatka-kaisa-taloon-osa-1>

Seminaarien ohella henkilökunnan tiedontarpeeseen vastattiin järjestämällä useita keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia. Kaisa-talo merkitsi meille suurta muutosta työyhteisössä. Esimiesryhmät muuttuivat, tehtäväkuvia uudistettiin ja saimme uusia lähi-työtovereita. Keskustelimme uuden työkuulttuurin rakentumisesta ja erilaisista käytännön toimista, jalostimme pelisääntöjä erikseen nimetyissä työryhmissä (asiakaspalvelu, työyhteisö) ja tätä työtä jatkamme edelleen saman katon alle päästyämme.

Hei, ME muutetaan -tarinaan on liittynyt onnistunut matka. Uudessa talossa yhteisöllisyys ja yhteishenki eivät synny itsestään eivätkä hetkessä. Valmista mallia meillä ei ole, ja erilaisten työkuulttuurien yhteen sulauttaminen vie varmasti oman aikansa. Alkulaukaus-tilaisuudessa esitetyn laulun sanoin *"Ei pelkkä iso talo meille*

Suomi | Kirjojen siirto ja hyllytys oli suuri urakka henkilökunnalle.

Svenska | Att flytta böckerna och sortera in dem på hyllor var en kraftanstängning för personalen.

English | The staff joined forces in transferring and shelving the books.

Photo: Reino Lantto

yksinään vielä kirjastoa tee” (ks. Verkkari 1/2010), vaan matkaa muista meiksi on vielä taivallettavana.

Työhyvinvointia muutoksen ja muuton keskellä

”Meitä on monta, joita tulevaisuus huolettaa, yhdessä on parempi mennä kohti tuntematonta”

Kaisa-talo rakentaminen, kirjaston organisaatiomuutos ja oman työn ja työyhteisön muuttuminen ovat huoolestuttaneet meitä, kuten sitaattina oleva työhyvinvointikyselyn avovastaus kertoo. Koska toimipaikkamme ovat hajallaan eri kampuksilla ja keskustakampuksellakin henkilökuntaa on yhdessätoista eri toimipaikassa, yhteisöllisyyden rakentaminen kaikkien kirjastoyksiköiden välillä on ollut erityinen haaste. Miten Kaisa-taloon koottava joukkomme löytää yhteisen sävelen ja miten tutustumme toisiimme jo ennen muuttoa?

Kirjastolaisten työhyvinvointia on seurattu tiiviisti ja siihen on kiinnitetty huomiota monella tapaa, kun uutta suuntaa on valmisteltu. Olemme vastanneet vuosittain työilmapiiirikyselyihin jo vuodesta 2007 lähtien. Kyselyjen vastausprosentit

Suomi | Muutokset askarruttivat kirjaston työntekijöitä.

Svenska | Bibliotekets anställda hade mycket att begrunda.

English | The upcoming changes raised many questions.

Photo: Elisa Hyytiäinen

ovat vaihdelleet 50–80 %:n välillä riippuen toimipaikasta ja vuodesta. Tuloksia on käsitelty yhdessä, sekä yksiköittäin että koko kirjaston tasolla, ja olemme saaneet tärkeää tietoa mm. organisaatiomuutoksen onnistumisesta ja tulevista muutoksista. Ilmassa on ollut huolta, mutta myös innostusta:

”Vaikka moni asia on auki, en ole huolineni yksin, se helpottaa”

Työilmapiirimittausten lisäksi olemme käsitelleet muutokseen liittyviä asioita kehityskeskusteluissa, jotka on käyty vuosittain ns. kehittävän dialogin menetelmällä. Olemme keskustelleet siitä, miten muutokset vaikuttavat työtehtäviimme, minkälaisia uusia tehtäviä on tiedossa ja miten voimme kehittää osaamistamme.

Työhyvinvointikyselyissä pureuduttiin ajankohtaisiin kysymyksiin, kuten kiusaamiseen ja kiusaamisen kokemiseen. Yksituumaisesti päätimme, että kirjastossa on nollatoleranssi kiusaamisen suhteen. Kutsuimme Työterveyslaitoksen asiantuntijan kertomaan meille epäasialliseen kohteluun puuttumisesta ja sen poistamisesta. Toinen ajankohtainen pulmamme oli aikapula. Meille järjestettiin koulutusta ajankäytöstä, ja johto paimensi töiden priorisoimista tiukoissa tilanteissa. Ikätasa-arvo nousi myös kyselyissä esille, ja kirjasto sai yliopiston rahoituksen ikätasa-arvoselvityksen tekemiseen.

Monet meistä kokivat uuden organisaation käynnistyessä, että työnjako oli epätasapuolinen. Toisilla tuntui olevan liikaa töitä ja toisilla taas tehtävää ei ollut tarpeeksi. Tässä riitti esimiehillä selvitettävää. Lähiesimiehet tekivätkin parhaansa ja he saivat poikkeuksetta hyviä arvioita meiltä. Muutosvauhdin keskellä tosin olemme välillä olleet epävarmoja siitä, kuka kenenkin esimies on. Kehittämistä on riittänyt töiden organisoinnissa ja tiedonkulussa kirjaston eri yksiköiden välillä. Suuressa organisaatiossa yhteisten asioiden valmistelu ja päätöksenteon avoimuus ovat olleet parannuslistalla.

Olemme antaneet palautetta myös ergonomiakysymyksissä. Saimme yliopiston työfysioterapeutin valokuvaamaan työtilanteitamme ja järjestimme koko kirjaston yhteisen tilaisuuden ”Kirjastotyön ergonomia Helsingin yliopiston kirjastossa – Hyvät työskentelytavat ja toimiva työympäristö”. Työfysioterapeutti laati meille ohjeituksen työergonomiasta, joka löytyy nyt kirjaston intranetistä. Hänen suosituksesta moni meistä sai uuden työtuolin, hiiren tai muun työtä helpottavan välineen, jotka matkaavat mukana Kaisa-taloon.

Työfysioterapeutti ohjeisti meitä myös kesän 2011 kirjojen tarroitusyötä varten. Tarroitusyön aikana tutustuimme huomaamatta toisiimme, yhteisöllisyys kasvoi ja kiittelimme spontaanisti urakan jälkeen mukavaa yhdessäoloa. Saimme työfysioterapeutin mukaan ohjaamaan ja neuvomaan myös varsinaista muuttotyötä. Työntekijöiden terveydelliset rajoitteet on otettu kiitettävästi huomioon muuttotöissä.

Työterveyshuolto Mehiläinen on tukenut meitä muutostilanteessa. Se järjesti työpaikkakäynnit alkuvuodesta 2011 kaikissa keskustakampuksen toimipaikoissa ja kirjaston keskitetyissä palveluissa. Saimme myös hätäensiapukoulutusta, jotta ensi-apukoulutuksen saaneita olisi riittävästi Kaisa-talossa. Myös turvallisuuskoulutusta järjestettiin ennen muuton alkua. Perehdytys oli yksi teemoista, joihin panostettiin muutoksen kynnyksellä.

Vuonna 2010 kyselyssä meiltä tiedusteltiin työhön liittyviä arvoja. Tulokseksi saatiin, että tärkeimmät kirjastotyötämme ohjaavia arvoja ovat asiakaslähtöisyys, oikeudenmukaisuus ja yhteistyö. Yksi avovastauksista kiteytti arvomme näin:

”Tyytyväinen asiakas, tarkoituksenmukainen toiminta, työntekijöiden reilu kohtelu”

Näitä arvoja käytettiin pohjana myös kirjaston Palvelumuotoiluhankkeessa, kun kirjaston asiakaspalvelun arvoiksi muotoiltiin: asiakaspalvelu on asiantunteva, tasa-arvoinen ja ennakkoluuloton. Näitä arvoja toteutamme myös Kaisa-talon asiakaspalvelussa.

Vuonna 2011 kirjasto päätti osallistua Työterveyslaitoksen *Innostuksen Spiraali* (Inspiri) -hankkeeseen. Hankkeessa keskitytään työn ja työyhteisöjen aidosti myönteisiin voimavaroihin. Tarkoituksena on vahvistaa työntekijöiden ja työpaikkojen mahdollisuuksia ja vahvuuksia. Kyselyn alustavien tulosten mukaan pitäisi pohtia, miten organisaatio voi tukea paremmin meitä ottamalla huomioon erilaiset mieliteet ja arvostamalla niitä, miten luodaan kokemus ystävällisestä ilmapiiristä, työn imusta ja miten vähennettäisiin työstressin kokemusta. Eräs vastaajista kommentoi:

”Työn ilo ja innostus työnsä kehittämiseen, sitä pitää kannustaa”

Muutto Kaisa-taloon merkitsi myös monen kirjastossa määräaikaaisessa palvelusuhteessa olleen työsuhteen päättymistä. Menetimme hyviä työkavereita, ja näin uuden alku sisälsi myös luopumisen kipua. Pyrimme kannustamaan, tukemaan ja evästäämään niitä, joilta työt loppuivat. Järjestimme tilaisuuden, jossa TE-keskus ja yliopiston työhyvinvointi-yksikkö esittelivät palveluitaan ja kertoivat uusista mahdollisuuksista.

Kaisa-talon ja uuden kirjaston suunnittelu on ollut yksi uramme antoisimmista ja jännittävimmistä yhteisistä kokemuksista. Muuttovuosi tuo muitakin ainutkertaisia kokemuksia. Olemme osa Helsingin World Design Capital -vuotta ja voimme esitellä ylpeinä kirjastorakennustamme Helsingissä pidettävän kansainvälisen kirjastoalan järjestön IFLA:n vuosittaisen konferenssin osallistujille.

Kirjoittajat ovat Helsingin yliopiston kirjaston työntekijöitä.

Det nya biblioteket planerades med gemensamma krafter

Personalen i det nya bibliotekshuset deltog i planeringen från första början och fick föra en direkt dialog med arkitekter och byggplanerare. När projektet inleddes bildades tio projektgrupper som gick igenom bibliotekets behov.

Personalen tog entusiastiskt emot utmaningen. Också de viktigaste kundgrupperna, studenterna, lärarna och forskarna vid universitetet, hade möjlighet att delta i diskussionerna. Samtidigt som man planerade de nya lokalerna såg man över verksamheten, tjänsterna, personalens arbetsuppgifter och användarnas beteende.

Projektgruppernas sammansättning och aktivitet under de tre åren varierade beroende på i vilken fas planeringen befann sig. I projektgrupperna deltog ett femtiotal biblioteksanställda som kommer att arbeta i Kajsahuset. Personalen framförde sina önskemål till arkitekterna, som har beaktat dem på bästa möjliga sätt.

Som hjälp i planeringsarbetet skapades två projekt: Solmu (Knuten), som tog fram tjänster för forskargrupper, och Palvelumuotoilu (Tjänstedesign), som tog sig an studenternas studievardag och bibliotekstjänster. Under projektens gång hördes olika kundgrupper och projektgrupperna fick också lära sig nya arbetssätt, t.ex. hur man kan höra kunder på andra sätt än med traditionella enkäter. I sjunde våningen kommer det att finnas en forskarhörna och i de andra våningarna kommer det att finnas olika slags träffpunkter och studiemiljöer. Tanken är att användarna också i framtiden ska delta i utvecklingen av bibliotekets tjänster.

Den största personalinsatsen före flytten var att förse alla böcker som flyttas till Kajsahuset med en RFID-etikett. I kraftanstängningen deltog alla, från civiltjänstgörare till campus-

bibliotekets direktör, och en miljon böcker fick RFID-etiketter på rekordtid.

Personalen förberedde sig för den stora flytten genom många evenemang. Under temat "Hej, Vi flyttar" ordnades tre seminarier. Till seminarierna inbjöds alla ca 150 kolleger från de olika verksamhetsställen som Campusbiblioteket i centrum har och från bibliotekets enhet för centraliserade tjänster. Dessutom ordnades flera diskussions- och informationsmöten. Också arbetshälsan beaktades ur ett förändringsperspektiv och det gjordes flera utredningar. Företagshälsövärdens och företagsfysioterapeutens tjänster anlätades i problemlösningen.

New library planned as a joint effort

From the very beginning, staff members transferring to the new library building were involved in its design in direct contact with the architects and construction planners. Early on, the library staff was divided into ten project teams to mull over the types of facilities needed and the uses to which they would be put.

The staff set about the task enthusiastically. In addition to staff members, the library's main users – students, teachers and researchers of the University – were also invited to take part in discussions. The teams approached the library comprehensively, considering not only the facilities but also the building's functions, services and staff duties as well as the paths and activities of users.

The composition and activity of the teams varied during the three-year project, depending on the stage of planning. Overall, some 50 staff members transferring to the new Kaisa House

participated in team work. Their joint wishes and expectations were relayed to the architects, who took them into consideration to the extent possible.

To facilitate planning, a project called Solmu ("Node") was set up to develop services for research groups, while a service design project focused on students' everyday studies and library service needs. Project participants interacted with various user groups and picked up new work methods, such as ways other than traditional surveys to learn about customer needs and opinions. The building's seventh floor will house a researcher lounge, while the other floors will offer different types of recreational and learning environments. The goal is to continue to involve users in future service development.

The biggest staff effort prior to the move consisted of adding RFID tags to all the books transferred to the Kaisa House. Thanks to the entire library staff – from non-military service people to the campus library director – participating in the tagging project, the task was completed in record time.

Numerous events helped the staff prepare for the big change. Three seminars were arranged under the theme *Hey, We're moving* to which all of the 150 or so new Kaisa colleagues from centralised services and the libraries on the City Centre Campus were invited. Several discussion and informative events were also organised to satisfy the staff's need for information. Occupational well-being in times of change was a focus of special attention, and many related surveys were carried out during the period. Occupational health care and physiotherapy services were also used to deal with problematic issues.

Taidetta kansissa ja kehyksissä

Helsingin yliopiston kirjaston taidehistorian kokoelma edustaa hyvin Italian maalaustaiteen keskiajan mestarin Giotton sekä renessanssiajan taiteilijoiden töitä. Italian vanhemmasta taiteesta 1200–1500-luvulta on kehittynyt yksi kokoelman painopistealueista lahjoitusten ja hankintojen kautta. Yliopistolla on myös oma laaja taidekokoelma.

Italian kokoelmaa kartutti aluksi erityisesti taidehistorioitsija **Osvald Sirén** (1879–1966). Siréniltä saatiin testamenttilahjoituksena hänen kirjastonsa länsimaista taidetta koskeva osa. Kirjojen lisäksi kokoelma sisältää valokuvia ja lasinegatiiveja. Tätä ja muita kirjaston kokoelmia pystyttiin 1980-luvun puolivälistä lähtien kehittämään merkittävästi Sirénin tyttäreltä saadun lahjoituksen varoilla. Kirjaston kokoelma nimettiin tämän vuoksi Sirenia-kokoelmaksi.

Sirén oli suomalaissyntyinen, Tukholmassa vaikuttanut taidehistorioitsija, joka loi kansainvälisen uran 1900-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana Italian keskiaikaisen maalaustaiteen tutkijana. 1920-luvulta eteenpäin hänen pääasiallisinta tutkimusaluettaan oli kiinalainen taide. Sirén julkaisi englanniksi ja ranskaksi useita tärkeitä teoksia Kiinan taiteesta sekä kaupunki- ja puutarhakulttuurista. Valokuvat teoksissa olivat suurelta osin hänen itsensä ottamia.

Sirén vaikutti merkittävästi Ruotsin taidehistoriaan sekä tutkijana että myöhemmin Tukholman Kansallismuseon (Nationalmuseum) maalaus- ja kuvanveisto-osaston intendenttinä. Hänestä tuli vuonna 1908 Tukholman yliopiston ensimmäinen taidehistorian professori. Sirén oli hyvin laaja-alainen teosofi, jota kiinnostivat myös zen-buddhalaisuus ja astrologia.

Suomessa Sirénin opettaja oli **J.J. Tikkanen** (1897–1930). Hänet valittiin Helsingin yliopiston ensimmäiseksi taidehistorian professoriksi vuonna 1920. Taidehistorian kirjaston perustana on Tikkasen kokoelma. Tikkasen aikana ja ennen kaikkea hänen ansiostaan taidehistoria itsenäistyi Suomessa tieteenalana.

Yliopistolla paljon taidetta

Taidehistorian Sirenia-kokoelma pyrkii kattamaan mahdollisimman hyvin Suomen taiteen, kertoo kirjastonhoitaja **Virpi Huhtala**. Suurin osa noin 30 000 niteen kokoelmasta on englannin kielellä. Hyvin edustettuna ovat kielistä myös suomi, saksa, ruotsi, italia ja ranska. Kokoelman luokitus perustuu taidehistorian erikoisluokitusjärjestelmään. Se menee niin syvälle, että aineistoa on helppo etsiä suoraan hyllystä.

Photo: Taidehistorian kuvakeskus

Suomi | Osa Kaisa-talossa olevasta Jenni Ropen ja Terhi Ekebomin taideteoksesta. Taidehistorian tutkija Osvald Sirén

Svenska | En del av konstverk i Kajsahuset. Artisterna är Jenny Rope och Terhi Ekebom. Forskaren i konsthistoria Osvald Sirén.

English | Part of the work of art by Jenny Rope and Terhi Ekebom in the Kaisa House. Art historian Osvald Sirén.

Photo: Reino Lantto

Taidehistorian tutkimus perustuu edelleen hyvin paljon painettuihin teoksiin, sillä digitaalisessa muodossa aineistoja on vain vähän. Kokoelmia on kartutettu yhteistyössä oppiaineen opettajien ja tutkijoiden kanssa. Työnjakoa muiden taidealan kirjastojen ja Kansalliskirjaston kanssa tehdään, ja yliopiston kirjasto tulee jatkossa huolehtimaan erityisesti Euroopan ulkopuolisten maiden kirjojen hankkimisesta. Esimerkiksi Kiinasta on hankittu vanhempaa taidetta käsittelevän kirjallisuuden rinnalle myös aivan uusinta taidehistorian kirjallisuutta.

Kaisa-taloon eivät siirtyneet aikaisemmin yliopiston päärakennuksessa sijainnutta kirjastoa kaunistaneet taideteokset. Laitokselle jäivät yliopiston veistokuvakokoelma ja rakennusmallikokoelma. Yliopistolla on muutenkin paljon taidetta, sillä akateeminen muotokuvakokoelma Galleria Academica käsittää noin 990 teosta. Yliopisto omistaa lisäksi noin 300 muuta taideteosta, kertoo museoamanuenssi **Pia Vuorikoski**. Taideteokset on sijoitettu eri puolelle yliopistoa, myös Kaisa-taloon.

Konst inom bokpärmar och ramar

Den medeltida italienska målarkonstens mästare Giotto är väl representerad i universitetsbibliotekets konsthistoriska samling, liksom renässansmålarna. Den äldre italienska konsten från 1200–1500-talet har blivit en av tyngdpunkterna i samlingen genom donationer och förvärv.

Det var framför allt konsthistorikern Osvald Sirén (1879–1966) som utökade den italienska samlingen. Han testamenterade sin boksamling om västerländsk konst till universitetsbiblioteket. Samlingen är uppkallad efter Sirén.

Sireniasamlingen ska täcka konsten i Finland, berättar bibliotekarie Virpi Huhtala. Andra områden som har prioriterats vid nyförvärv är äldre italiensk konst och kinesisk konst.

Forskningen i konsthistoria baserar sig fortfarande i hög grad på tryckta verk, eftersom det inte finns så mycket digitalt material. Samlingarna har utökats i samarbete med lärare och forskare i konsthistoria. Biblioteket samarbetar med andra konstbibliotek och Nationalbiblioteket och kommer i fortsättningen att sköta anskaffningen av böcker från utomeuropeiska länder.

Art on the shelves and on the walls

The University's art history collection contains a good selection of works by Giotto, a master of mediaeval Italian painting, as well as by Renaissance artists. As a result of various donations and acquisitions, Italian art from the 13th to the 16th centuries is now one of the collection's core areas.

The major contributor to the Italian collection was art historian Osvald Sirén (1879–1966). In his will, Sirén donated his library of books on Western Art to the University. The Sirenia Collection was named after him.

According to librarian Virpi Huhtala, the Sirenia Collection is intended to cover Finnish art as comprehensively as possible. Acquisitions have also focused on earlier Italian art and Chinese art.

Art historical research is still largely based on printed works, for few resources have been digitised. The University has built its collections through collaboration with its teachers and scholars of art history. The Helsinki University Library is currently distributing duties with other arts libraries and the National Library of Finland and will focus in future on the acquisition of particularly non-European literature.

Kiina-yhteistyöhön lisää voimavaroja

Helsingin yliopisto panostaa yhteistyön lisäämiseen Kiinan kanssa tutkimuksessa ja opetuksessa. Kiinaa koskevat aineistot kootaan yhdeksi kokoelmaksi Kaisa-talossa. Aasian tutkimuksessa on aloittanut monitieteellinen tutkimusryhmä ja yhteistyötä edistetään myös Konfutse-instituutin kautta. Lisäksi oikeustieteessä on perustettu kansallinen Kiinan oikeuden keskus.

Kiinassa on nyt suunnattu katseet Pohjoismaihin sosiaalisen ja yhteiskunnallisen kehityksen mallina. Tämä liittyy maan uusimpaan viisivuotissuunnitelmaan, jossa painotetaan talouskasvun sijaan ihmisten hyvinvoinnin lisäämistä oikeusturvan, sosiaaliturvan, koulutuksen ja terveydenhuollon aloilla. Tutkimusyhteistyö Suomen yliopistojen kanssa lisääntyy, ja kiinalaisista on tulossa suurin ulkomaalaisten opiskelijoiden ryhmä Helsingin yliopistossa.

Suomi | Oikeustieteellisen kirjaston aiempia tiloja Fabianinkadulla

Svenska | Juridiska fakultetens bibliotek hade tidigare lokaler på Fabiansgatan.

English | Previous facilities of the Faculty of Law Library on Fabianininkatu street.

Photo: Linda Tammisto

Kaisa-talossa on Kiinaa käsittelevä kokoelma. Se sisältää lähinnä tutkimuskirjallisuutta, josta suuri osa on kiinankielistä. Viime vuosina on hankittu yhä enemmän Kiinaa käsittelevää yhteiskuntatieteellistä kirjallisuutta, perinteistä kielitiedettä unohtamatta. Myös lahjoitukset ovat kartuttaneet kokoelmia.

Yliopistossa toimii myös vuonna 2007 perustettu Konfutse-instituutti. Sitä rahoittavat Kiinan ohella Helsingin yliopisto ja Suomen opetusministeriö. Renmin yliopisto, joka on yksi Kiinan johtavista yliopistoista, on instituutin yhteistyökumppani. Lisäksi instituutilla on toimivat suhteet muihin Kiinan huippuyliopistoihin, kuten Pekingin yliopistoon, Fudanin yliopistoon ja Kiinan yhteiskuntatieteiden tiedakatemiaan (CASS).

Konfutse-instituutin tehtävänä on Kiinan yhteiskuntaa, kulttuuria ja kieltä koskeva yliopistollinen opetus- ja tutkimustoiminta sekä niitä koskevien tutkimusyhteistyöhankkeiden ideoiminen ja edistäminen. Painopisteenä on nykykiinan tuntemuksen syventäminen käsittäen politiikan, talouden ja sosiaalisen kehityksen. Instituutti tekee yhteistyötä eri alojen tutkimusyksiköiden ja sidosryhmien kanssa. Se toimii myös asiantuntijoiden kohtaamispaikkana Kiinaa koskevissa kysymyksissä.

Konfutse-instituutteja on perustettu yliopistoihin lukuisia ympäri maailman ja tyypillisimmillään ne ovat Kiinan kielen ja kulttuurin opetusta tarjoavia yksiköjä. Suomalaisen taholta on haluttu tuoda myös kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimus selkeästi toimintaan mukaan.

Lakikeskus edistää oikeusvaltiota

Yliopiston uusin yhteistyöhanke Kiinan kanssa on vuonna 2012 perustettu Kiinan oikeuden ja kiinalaisen oikeuskulttuurin keskus (Finnish Center of Chinese Law and Chinese Legal Culture). Se on Suomen yliopistojen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhteishanke, jonka päätoimipiste on Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan yhteydessä. Keskuksella on sivutoimipisteitä jäsenyksiköissä.

Keskus vahvistaa Kiinan oikeuden osaamista Suomessa ja on laatuaan ensimmäinen Pohjoismaissa. Keskus pyrkii tukemaan oikeusvaltiokehitystä ja ihmisoikeuksia Kiinassa edistämällä kotimaisen, pohjoismaisen ja eurooppalaisen oikeuden tunnettuutta siellä.

Yliopisto ja sen oikeustieteellinen tiedekunta solmivat vuonna 2011 yhteistyösopimukset kolmen johtavan kiinalaisen yliopiston kanssa oikeustieteen alan yhteistyöstä (Pekingin yliopisto, Renminin yliopisto, CUPL-yliopisto). Lisäksi on solmittu yhteistyösopimus CASS:n oikeustieteen laitoksen kanssa. Yhteistyö painottuu tohtorikoulutukseen ja tutkimusyhteistyöhön, mutta myös opiskelijavaihtoa ja masterivaiheen liikkuvuutta sekä koulutusyhteistyötä edistetään.

Yhteistyö kiinalaisten kanssa vauhdittui vuonna 2009 Pekingissä pidetyssä oikeusvertailun seminaarissa. Tästä aiheesta on pidetty jatkoseminaari ja ensimmäinen suomalais-kiinalainen kirja oikeusvaltiosta on ilmestynyt Kiinassa. Yhteistyön kehittämisessä ovat Helsingin yliopiston lisäksi olleet aktiivisia Lapin yliopisto ja Suomen Akatemia.

Photo: Reino Lantto

Samarbetet med Kina i fokus

Helsingfors universitet satsar på ökat samarbete med Kina inom forskning och undervisning. Allt Kinarelaterat material kommer att sammanföras till en enda samling i Kajsahuset. Inom Asienforskningen har en mångvetenskaplig forskningsgrupp inlett sitt arbete och samarbetet främjas också genom Konfutse-institutet.

Kina riktar nu blickarna mot Norden som en förebild för social och samhällelig utveckling. Forskningssamarbetet med de finska universiteten ökar, och de kinesiska studenterna håller på att bli den största gruppen internationella studenter vid Helsingfors universitet.

I Kajsahuset finns en Kinasamling som i huvudsak innehåller forskningslitteratur, till stor del på kinesiska. Vid universitetet finns också Konfutse-institutet som finansieras av Kina, Finlands undervisnings- och kulturministerium och universitetet. Institutet grundades 2007 och har ett eget bibliotek och en rådgivningstjänst.

Det senaste samarbetsprojektet är Finnish Center of Chinese Law and Chinese Legal Culture, som inrättades 2012. Det är ett gemensamt projekt mellan de finska universiteten och Rättspolitiska forskningsinstitutet och har sitt huvudkontor i anslutning till Juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet.

Spotlight on China cooperation

The University of Helsinki emphasises increased cooperation with China in the fields of teaching and research. In line with this, all China-related materials will be compiled into a single collection in the Kaisa library. Moreover, a multidisciplinary research group was recently set up in Asian Studies and cooperation is also promoted through the Confucius Institute.

The Nordic countries have attracted attention in China as a model for social and community development. Research collaboration with Finnish universities is on the rise, and the Chinese are becoming the largest group of international students at the University of Helsinki.

The Kaisa House will house a China-oriented collection, which mainly consists of research literature, much of it written in the Chinese language. The University is also home to the Confucius Institute, which is funded by the Chinese Government, the Finnish Ministry of Education and Culture and the University of Helsinki. Founded in 2007, the Institute has its own library and information service.

The Finnish Centre of Chinese Law and Chinese Legal Culture, established in 2012, is the latest cooperation project with China. A joint undertaking involving Finnish universities and the National Research Institute of Legal Policy, the Centre runs its main office in connection with the University of Helsinki Faculty of Law.

Kansainvälinen yhteistyö avaa tutkimusta ja dataa

Informaation digitalisoituminen ja internet mahdollistavat globaalien tiedonhaun. Tämä kehitys vaikuttaa yhä enemmän myös kirjastoihin ja lisää kansainvälisen yhteistyön tarvetta. Helsingin yliopiston kirjasto tekee aktiivisesti kansainvälistä yhteistyötä ja on mukana useissa eurooppalaisissa kehityshankkeissa, jotka avaavat sekä tutkimustuloksia että dataa kaikkien käyttöön.

Euroopan komissio on pyrkinyt edistämään tutkimusjulkaisujen avointa saatavuutta (Open Access). Komissio käynnisti ensimmäisen OpenAIRE- hankkeen vuonna 2008. Hankkeen projekteissa on luotu käytäntöjä kaikkien EU:n rahoittamien tutkimusten tuloksena syntyneiden julkaisujen saamiseksi avoimesti verkkoon. Kirjasto oli mukana jo OpenAIREssa.

Lähes kolmen vuoden pituinen uusi OpenAIREplus -hanke käynnistyi joulukuussa 2011. Sen tavoitteena on rakentaa yhteyksiä tutkimustuloksista raportoivien tieteellisten julkaisujen ja tutkimustulosten perustana olevien tutkimusaineistojen (datan) välille. Projektiin osallistuu 41 Euroopan maata. Suomalaisia tässä laajassa hankkeessa edustaa Helsingin yliopiston kirjasto. Projekti päättyy kesällä 2014.

Suomi | *Namibian yliopiston pääkirjaston tietokonehuone.*

Svenska | *Huvudbibliotekets datorsal vid Namibias universitet.*

English | *The computer lab of the University of Namibia Main Library.*

Photo: Ari Muhonen

Biokirjasto tallettaa lajien monimuotoisuutta

YK:n biodiversiteettiä koskevan sopimuksen toteuttamista haittaa se, että kasveja ja eläimiä koskevaa informaatiota ei ole helposti saatavilla internetistä. Tieto on kootuna vuosisatojen aikana ilmestyneisiin tieteellisiin kirjoihin ja sarjajulkaisuihin, joihin on voinut päästä käsiksi vain vierailemalla useissa eri kirjastoissa. Amerikkalainen Biodiversity Heritage Library (BHL) on vuodesta 2007 lähtien digitoinut tätä kirjallisuutta verkkoon. Euroopassa käynnistettiin vuonna 2009 BHL-Europe-projekti, jonka tavoitteena on luoda eurooppalainen ulottuvuus ja käyttöliittymä BHL-palveluun.

Kaiken kaikkiaan 28 organisaatiota 14 maasta on mukana globaalin biodiversiteettikirjaston luomisessa. Suomessa hankkeeseen osallistuu Viikin kampuskirjasto, jonka tavoitteena on edistää kotimaisten alan julkaisujen digitointia. Viikissä digitoidaan vanhaa kasvi- ja eläintieteellistä aineistoa omista kokoelmista sekä myös muista kokoelmista.

Suomesta hankkeessa ovat mukana myös Luonnontieteellinen keskusmuseo ja alan yhdistyksiä.

Euroopan väitöskirjat yhdestä osoitteesta

DART-Europe on tutkimuskirjastojen yhteenliittymä, joka edistää eurooppalaisten opinnäytteiden näkyvyyttä ja avointa käyttöä. Kirjasto on mukana tässä yhteistyössä, jonka myötä Helsingin yliopiston kirjaston ylläpitämässä E-thesis-palvelussa julkaistut verkkoväitöskirjat ovat löydettävissä myös DART-Europe-portaalin kautta.

Portaalissa oli keväällä 2012 opinnäytteitä 20:stä Euroopan maasta ja 408:sta yliopistosta. Palvelu kasvaa nopeasti, ja siinä on opinnäytteitä yli 290 000. Portaali sisältää opinnäytteiden kuvailutiedot, ja kunkin opinnäytteen kohdalla on linkki kokotekstijulkaisuun sen alkuperäisessä julkaisupaikassa. Palvelun käyttö on jatkanut kasvuaan, ja vuodessa sen sivuilla vierailtiin noin miljoona kertaa.

Portaalia tukee Euroopan tutkimuskirjastojen liitto LIBER, jonka jäsen kirjasto on.

Osaamisen jakamista yli rajojen

Kirjastolla on myös runsaasti muuta yhteistyötä etenkin LERU -yliopistojen sekä muiden eurooppalaisten tutkimusyliopistojen kanssa. Hyviä kokemuksia on saatu mm. henkilökunnan ja alan opiskelijoiden vaihto-ohjelmista. Tieteenalakohtaiset järjestöt ovat tärkeitä yhteistyön edistäjiä omilla aloillaan.

Kirjaston viime vuosien laajin yhteistyöhanke on ollut Namibian yliopiston kirjaston osaamisen kehittämisohjelma. Siihen on osallistunut myös Tampereen yliopiston kirjasto, ja hanketta on rahoittanut ulkoministeriö. Hanke on jatkoa Suomen ja Namibian pitkäaikaiselle läheiselle yhteistyölle. Helsingin yliopistolla ja Namibian yliopistolla on yli 10 vuotta ollut yhteistyösopimus, johon kirjastoyhteistyö antaa uuden näkökulman.

Suomen tuntemus oli kimmoke sille, että Namibian yliopiston kirjasto halusi koulutuskumppania kaukaa pohjoisesta. Tavoitteena hankkeessa on lisätä Namibian yliopiston kirjaston henkilökunnan ammatillista osaamista monilla alueilla. Koulutustapahtumien lisäksi hankkeeseen on sisällytetty henkilökunnan vaihtoa ja yhteisiä kehitysprojekteja.

Suomi | Digitoitua suomalaista biodiversiteettikirjallisuutta.

Svenska | Digitaliserad finsk litteratur om biodiversitet.

English | Digitised Finnish literature on biodiversity.

Internationellt samarbete gör forskning tillgänglig

Helsingfors universitets bibliotek bedriver ett aktivt internationellt samarbete och deltar i flera europeiska utvecklingsprojekt som ska göra forskning och data tillgängliga för alla. Biblioteket deltog i Europeiska kommissionens OpenAIRE-projekt som hade som mål att göra forskningspublikationer fritt tillgängliga för alla. Projektet OpenAIREplus bygger vidare på OpenAIRE och ska öka den fria tillgången till forskningsdata.

DART-Europe är ett samarbete mellan forskningsbibliotek med målet att göra europeiska avhandlingar synligare och tillgängligare. Universitetets bibliotek deltar i samarbetet och de doktorsavhandlingar som har publicerats i bibliotekets tjänst E-thesis är också tillgängliga via portalen DART-Europe.

Projektet BHL-Europe har som mål att skapa ett globalt bibliotek om biodiversitet. Campusbiblioteket i Vik deltar i projektet.

Helsingfors universitets bibliotek har också ett omfattande samarbete med framför allt universiteten i League of European Research Universities (LERU) och med andra europeiska forskningsuniversitet. Man har fått goda erfarenheter bl.a. av utbytesprogram för personal och studenter inom branschen. Det mest omfattande samarbetsprojektet under de senaste åren har varit ett program för utveckling av personalresurserna vid Namibias universitetsbibliotek.

International cooperation for increased access to research and data

The Helsinki University Library is actively collaborating with international partners and engaging in several European development projects to provide access to research and data for all. The Library participated in the European Commission's OpenAIRE project to provide open access to research publications. OpenAIRE was followed by the OpenAIREplus project that strives to improve access to research material.

DART-Europe is a partnership of research libraries working together to improve access to European theses and raise their profile. For the Helsinki University Library, this collaboration has meant that the electronic theses and dissertations published in the Library's E-thesis online service can now also be accessed through the DART-Europe portal.

The BHL-Europe project aims to create a global biodiversity library. The Viikki Campus Library is one of the project participants.

The Library also collaborates actively with other organisations, particularly the universities belonging to the League of European Research Universities (LERU) as well as other European research universities. It has had good experiences of exchange programmes for both staff and students in the field. The most extensive collaboration in recent years was the programme for strengthening staff resources in the University of Namibia Library.

SUOMI Kaisa-talo edustaa uutta, palkittua kirjastoarkkitehtuuria Helsingin ydinkeskustassa. Näyttävä rakennus kohosi tavaratalokiinteistön tilalle Hirvikortteliin. Helsingin yliopiston uusi pääkirjasto tarjoaa rakennuksessa monipuolisia palveluja opiskelijoille ja tutkijoille. Tämä kirja kertoo Kaisa-talon suunnittelusta ja rakentamisesta sekä uuden kirjaston kokoelmista ja palveluista. Kirja kertoo myös kirjaston uudistumisesta innovatiiviseksi oppimisympäristöksi.

SVENSKA Kajsahuset representerar ny biblioteksarkitektur i Helsingfors stadskärna. Det imponerande bibliotekshuset har uppförts på den tidigare varuhusfastighetens plats i kvarteret Älgen. Helsingfors universitets nya huvudbibliotek erbjuder studenter och forskare mångsidiga tjänster. Boken berättar hur Kajsahuset planerades och byggdes. Den beskriver också det nya bibliotekets samlingar och tjänster och hur biblioteket har utvecklats till en innovativ lärandemiljö.

ENGLISH The Kaisa House represents a new kind of library architecture in the centre of Helsinki. This imposing building was erected in the former location of a department store in the Hirvi block. The new Helsinki University Main Library offers diverse services for both students and researchers. This book not only describes the building's conception from planning to construction and the development of its collections and services, but also recounts the library's regeneration into an innovative learning environment.

Picture: Anttinen Oiva Arkkitehdit

